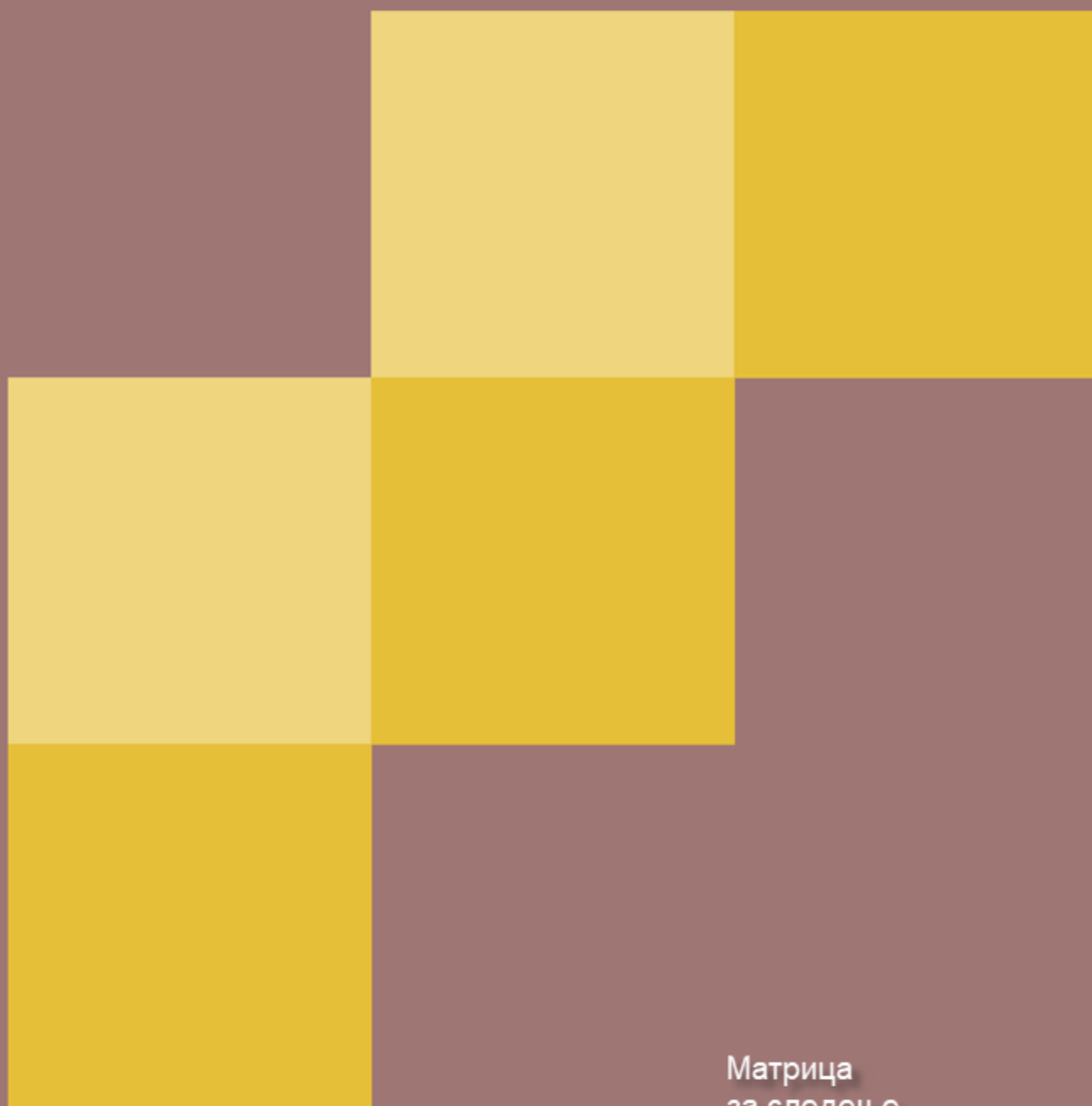

Извештај за овозможувачка околина за развој на граѓанското општество

Извештај за земјата
Северна Македонија
2020

Матрица
за следење

МАКЕДОНСКИ
ЦЕНТАР ЗА
МЕЃУНАРОДНА
СОРАБОТКА

ГРАЃАНСКИ
РЕСУРСЕН
ЦЕНТАР

BALKAN
CIVIL
SOCIETY
DEVELOPMENT
NETWORK

Извештај за овозможувачката околина за развој на граѓанското општество

Извештај за Република Северна Македонија 2020

Автори: Снежана Камиловска Трповска, Валентина Величковска и Јасмина
Чаушоска

Септември 2021

Проектот е финансиран од Европската Унија

Извештај за овозможувачката околина за развој на граѓанското општество 2020

Издавач: Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС)

За издавачот: Александар Кржаловски, Директор

Автори: Снежана Камилловска Трповска, Валентина Величковска и Јасмина Чаушоска

Поддршка за прибирање податоци и обработка на одговорите од барањата за слобода на информации: Блинера Реџеми, Флориан Мехмети и Горан Стаматоски

Извештај за овозможувачката околина за развој на граѓанското општество 2020

Monitoring matrix on Enabling Environment for Civil Society Development 2020

Превод од англиски јазик: Татјана Мијовска

Македонски центар за меѓународна соработка

Адреса: МЦМС, „Никола Парапунов“ бр.41А, п. фах 55, 1060 Скопје

Телефон: +389/2/3065-381; Факс: +389/2/3065-298

Електронска пошта: mcms@mcms.mk; Веб страна: www.mcms.mk

Балканска мрежа за развој на граѓанското општество

Адреса: Улица Македонија 43-1/9, 1000 Скопје, Република Северна Македонија

Телефон: +389 2 6144 211; Електронска пошта: executiveoffice@balkancsd.net;

Веб страна: www.balkancsd.net, www.monitoringmatrix.net

CIP – Каталогизација во публикација Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

342.7:061.2(497.7)"2020"(047)

354.073.52:061.2(497.7)"2020"(047)

323.2:061.2(497.7)"2020"(047)

КАМИЛОВСКА Трповска, Снежана

Извештај за овозможувачката околина за развој на граѓанското општество [Електронски извор]: извештај за Република Северна Македонија 2020 / [автори Снежана Камилловска Трповска, Валентина Величковска и Јасмина Чаушоска; превод од англиски јазик Татјана Мијовска]. - Скопје: Македонски центар за меѓународна соработка, 2021

ISBN 978-608-4848-42-4

1. Величковска, Валентина [автор] 2. Чаушоска, Јасмина [автор]

а) Граѓанско општество -- Овозможувачка околина -- Македонија -- 2020 -- Извештаи

COBISS.MK-ID 55642117

Сите права се задржани. Репродуцирањето, копирањето, трансмисијата или преводот на кој било дел од оваа публикација може да се изврши единствено со претходна дозвола на издавачите заради цитирање во анализа на книгата и под услови изложени во продолжението. Авторското право на оваа публикација е заштитено, но публикацијата може да се репродуцира на кој било начин без наплата за едукативни намени. За копирањето во други услови, за употреба во други публикации или пак за превод или адаптација, треба да се обезбеди претходна дозвола од издавачот. Во електронска форма публикацијата е достапна на www.mcms.mk, www.rcgo.mk, www.balkancsd.net и www.monitoringmatrix.net

Овој извештај е дел од активностите на проектот „Регионален центар за развој на граѓанското општество“, спроведен од Балканската мрежа за развој на граѓанското општество (БЦСДН) во соработка со нејзините организации-членки во земјите од Западен Балкан и Турција. МЦМС го спроведува проектот на национално ниво.

Оваа публикација е овозможена со поддршка на Шведската агенција за меѓународен развој (Сид). Дополнително, оваа публикација беше поддржана со финансиска помош од Европската Унија, преку проектот „Национален ресурсен центар за граѓански организации“. Содржината на оваа публикација, информациите и ставовите на никаков начин не ги одразуваат ставовите на СИДА, Европската Унија, БЦСДН и МЦМС. Обврска за информациите и ставовите изразени во овој документ им припаѓаат целосно на авторите.

Содржина

Листа на кратенки	5
Вовед	6
Благодарност	7
Основни информации	8
Извршно резиме	10
Важни податоци за граѓанското општество	11
Клучни наоди	12
Клучни препораки	13
Наоди	14
Област 1: Основни загарантирани законски слободи	14
Област 2: Рамка за финансиска одржливост на граѓанските организации	24
Област 3: Односот помеѓу Владата и граѓанските организации	38
Заклучоци и препораки	52
Прилози	56
Методологија	56
Белешки за методологијата и предизвиците за земјата	57

Листа на кратенки

АМС	Агенција за млади и спорт
БЦСДН	Балканска мрежа за развој на граѓанското општество
ЦРСМ	Централен регистар на Република Северна Македонија
ГО	Граѓанска организација
КОО	Корпоративна општествена одговорност
ЕЦНЛ	Европски центар за непрофитно право
ЕНЕР	Единствен национален електронски регистар на прописите на Република Северна Македонија
ЕУ	Европска Унија
УФР	Управа за финансиско разузнавање
ИЦНЛ	Меѓународен центар за непрофитно право
ЗЗФ	Закон за здруженија и фондации
МК	Министерство за култура
МЦМС	Македонски центар за меѓународна соработка
МИА	Македонска информативна агенција
МТСП	Министерство за труд и социјална политика
ММ	Матрица за следење
НАТО	Северноатлантска алијанса
НВО	Невладина организација
ОЈИ	Организација од јавен интерес
СДЦ	Швајцарска агенција за развој и соработка
УСАИД	Агенција за меѓународен развој на Соединетите Американски Држави

Вовед

Македонскиот центар за меѓународна соработка и Балканската мрежа за развој на граѓанското општество со задоволство го претставуваат осмото издание на Матрицата за следење на овозможувачката околина за развој на граѓанското општество, каде што се опфатени случувањата во Северна Македонија во текот на 2020 година.

Овој извештај е дел од низата извештаи за земји кои опфаќаат шест земји од Западен Балкан: Албанија, Босна и Херцеговина, Косово, Северна Македонија, Црна Гора и Србија. Исто така, достапен е и Регионален извештај во кој се сумираат наодите и препораките за сите земји и веб-платформа која нуди пристап до податоците за следењето по земја¹.

Матрицата за следење, која е развиена во 2013 г. од страна на БЦСДН, со поддршка од нејзините членки, партнери, ги претставува главните принципи и стандарди чиешто постоење е суштинско за околината да се смета за поддржувачка и овозможувачка за работењето на граѓанските организации. Матрицата е организирана во три области, а секоја од нив е поделена на подобласти:

1. Основни загарантирани законски слободи;
2. Рамка за финансиска одржливост на граѓанските организации;
3. Односот меѓу владата и граѓанските организации.

Принципите, стандардите и индикаторите се засноваат на меѓународно загарантирани слободи и права и најдобрите регулаторни практики на ниво на Европската Унија и на европските земји. Матрицата има за цел да дефинира оптимална ситуација која е потребна за граѓанското општество да функционира и да се развива на ефективен начин и во исто време, да постави реална рамка којашто јавните власти ќе можат да ја следат и да ја спроведуваат. Имајќи на ум дека главниот предизвик е во спроведувањето, индикаторите се дефинираат на начин да ја следат состојбата на ниво на законска рамка и нејзина практична примена.

Истражувањето спроведено во рамките на матрицата за следење има за цел да обезбеди докази за овозможувачката околина за развој на граѓанското општество и да влијае на поддршката од владите и Европската Унија² и други донатори кон одржлив и стратешки развој на секторот.

¹ www.monitoringmatrix.net

² За оваа намена, во делот со наодите, извештајот се повикува на Насоките за ЕУ поддршка на развојот на граѓанското општество во земјите за проширување. 2014-2020.

Благодарност

Извештајот за овозможувачката околина за развој на граѓанското општество за 2020 беше напор за соработка и поддршка од неколкумина колеги од Македонскиот центар за меѓународна соработка (МЦМС).

Во подготовката на извештајот свој придонес дадоа повеќемина колеги. Прво, благодарност на Блинера Реџеми и Флориан Мехмети за поддршка на процесот на собирање информации од интернет и дополнителна техничка поддршка. Исто така, до Горан Стаматоски за неговата поддршка во собирање и обработка на податоци од барањата за слобода на информации испратени до државните институции. Благодарност и до Борис Ристовски за успешното спроведување на анкетата со граѓанските организации.

Исто така, сакаме да го препознаеме придонесот на бројни граѓански организации, неформални движења, активисти и одредени државни институции, кои обезбедија суштински докази и известии за различните аспекти што ги опфаќа матрицата за следење во текот на целата година.

На крајот, сакаме да изразиме благодарност до Ања Босилкова-Анговска, како и до останатиот дел од тимот на извршната канцеларија на БЦСДН за олеснување на регионалната соработка во процесот на мониторинг и обезбедување континуирана поддршка во текот на спроведувањето на активностите.

Извештајот за 2020 година за овозможувачка средина за развој на граѓанското општество беше доставен во многу предизвикувачки период и без поддршката на секој чинител ќе беше невозможно да се создаде.

Основни информации

Почетокот на 2020 година не навестуваше дека ќе ја имаме една од најголемите кризи со кои се соочи светот во последните децении, што ќе има сурово и многу големо влијание врз целиот свет, вклучително и нашата земја. Првиот официјален случај на КОВИД-19 во Северна Македонија беше откриен во февруари 2020 година³ и оттогаш, бројот на заразени со овој вирус секојдневно се зголемуваше, што доведе до тоа да се преземат многу мерки кои ја оформуваат годината како една од најтурбулентните воопшто. За првпат од независноста, земјата прогласи вонредна состојба и многупати на сила беше полициски час. Сето ова, заедно со општествено-политичките настани имаше значително влијание врз работењето на граѓанскиот сектор во 2020 година 2020.

Првата вонредна состојба на територијата на целата земја која ја прогласи Претседателот беше објавена на 18 март⁴ и оттогаш, Претседателот прогласи вонредна состојба уште четири пати до 22 јуни, кога заврши последната. Официјалната причина за ова беше секогаш иста - заштита и справување со последиците од ширењето на корона вирусот во земјата. На 20 ноември, додека траеше новиот бран на корона вирус, Владата прогласи кризна состојба за заштита на јавното здравје за време на пандемијата КОВИД-19, прогласена од Светската здравствена организација.

Покрај кризата со корона вирусот, земјата се соочи и со други предизвици кои значително влијаеја врз целокупната состојба на земјата. На 16 февруари, Собранието ја усвои одлуката за негово распуштање и го започна процесот за парламентарни избори предвидени за 12 април. Ова е стандардна процедура според законот која предвидува дека Собранието се распушта 90 дена пред изборите. Меѓутоа, набргу потоа, беше прогласена вонредна состојба и земјата се соочи со предизвик да нема активно Собрание и пратеници. Тоа доведе до ситуација во која прогласената вонредна состојба, како и сите итни мерки, да не бидат усвоени од Собранието, што е пропишано како процедура во Уставот.

По интензивни политички разговори, парламентарните избори беа спроведени на 15 јули. Со многу тесна победа, Владата беше избрана и во нејзиниот состав влегоа претходните коалициски партии СДСМ и ДУИ. Имајќи го предвид многу тесното мнозинство, како и некои пратеници кои беа позитивни на корона вирусот, усвојувањето на многу акти од страна на Собранието се одвиваше многу бавно и многу внатрешни реформи беа блокирани во процесот поради тоа.

Во исто време, Северна Македонија се соочи со уште еден предизвик во процесот на интеграција во ЕУ. И покрај фактот што извештаите на ЕУ⁵ и Комисијата на ЕУ велат дека Северна Македонија е на добар пат во спроведувањето на неопходните реформи во областа на основните права и владеење на правото, ставено беше ново вето беше, овој пат од Бугарија, и долгоочекуваниот датумот за почеток на преговорите со ЕУ не беше одреден. Се појави и друг проблем со соседната земја, но овој пат беше поврзан со историски факти за јазикот, идентитетот и историските личности кои се релевантни и за двете земји. Двете земји не беа во можност да ги решат овие прашања во 2020 година, а процесот на интеграција во ЕУ се занимава со уште едно прашање кое првенствено треба да се решава билатерално.

И покрај прогласот на Владата за силни заложби за внатрешни реформи, предизвиците што ги донесе 2020 година во областа на здравството, економијата, работата на главните институции во земјата, билатералните и меѓународните односи ја поткопаа довербата на граѓаните во владеењето на правото и борбата против корупцијата⁶

³ КОВИД 19 во Македонија, една година пандемија, МЦМС, март 2021, достапно на: <https://mcms.mk/images/docs/2021/edna-godina-kovid-19-pandemija-vo-makedonija.pdf>

⁴ Прогласена вонредна состојба, Службен весник на РСМ бр. 68/2020, достапно на: <https://www.slvesnik.com.mk/issues/4049500a3fc544da898402bee6a65758.pdf>

⁵ Извештај на Европската Комисија за Северна Македонија 2020, достапно на: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2020-10/north_macedonia_report_2020.pdf

⁶ Индекс на ТИ за Македонија 2020, достапно на: <https://www.transparency.org/en/countries/macedonia-fyr#>

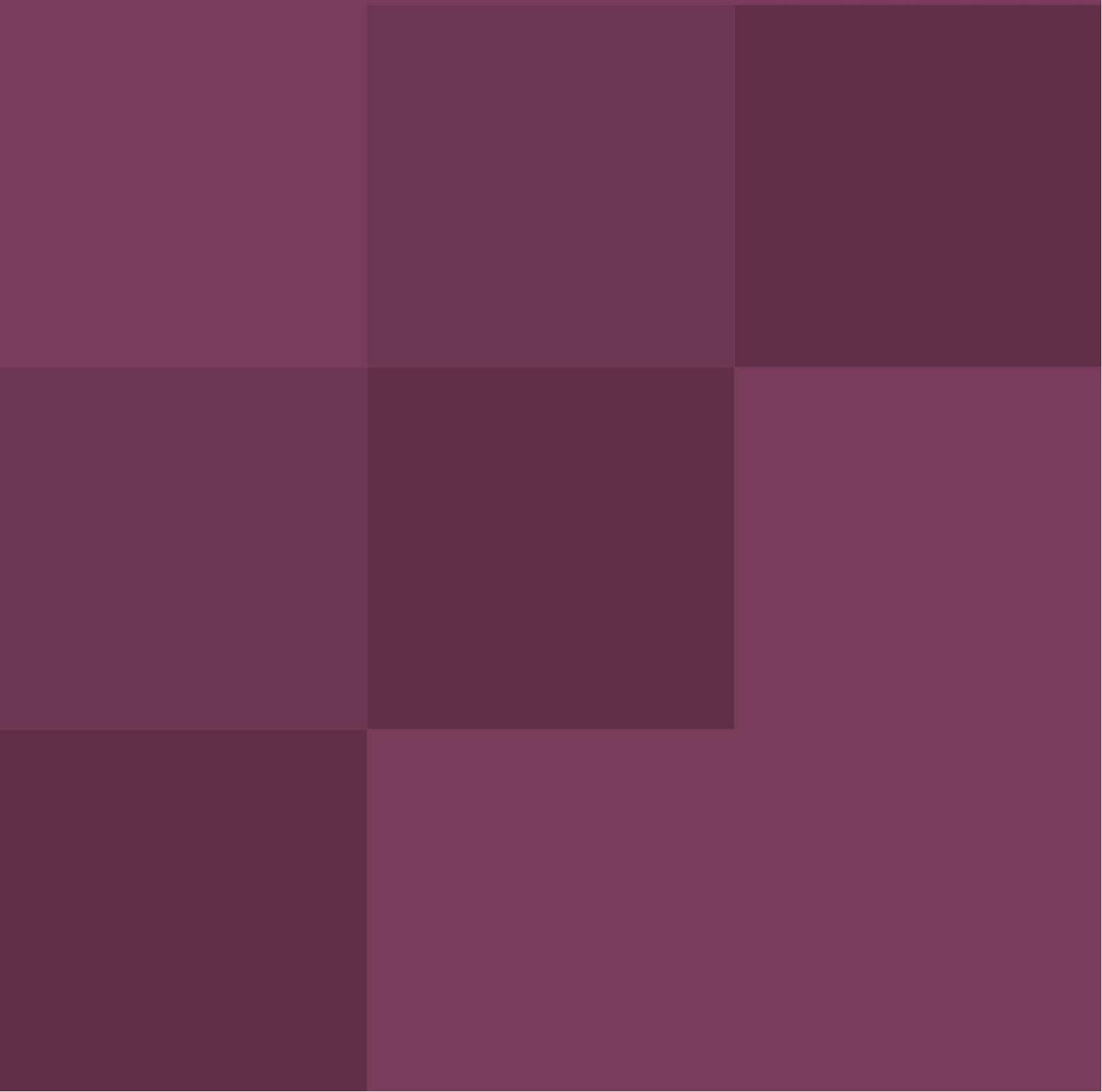
На крајот, 2020 година покажа поинаков пристап на Владата кога станува збор за вклучување на ГО во процесите на креирање закони и политики. ГО не беа вклучени во креирањето на мерките за борба против КОВИД-19 и згора на тоа, тие не беа перципирани како релевантен работодавач кој треба да биде дел од тие антикризни мерки. ГО не беа дел од ниту едно национално антикризно тело до прогласувањето на кризна состојба, што не беше случај на локално ниво, каде што ГО беа вклучени во некои локални антикризни тела од самиот почеток.

Од друга страна, државните органи беа отворени за соработка за закони и политика кои се релевантни за работата на ГО и целокупното владеење на правото во земјата. Вакви позитивни примери се Законот за лобирање, процесот на избор на членови на Државната комисија за спречување на дискриминација итн. Владата им даде можност на ГО да учествуваат во различни институции, меѓутоа, од друга страна, очекувањата од граѓанскиот сектор да придонесе за тие процеси не беа исти. Имено, сеопфатната реформа на државното финансирање за поддршка на долгорочното работење на ГО напредуваше бавно. Во периодот од 18-ти март до 22-ри јуни 2020, за време на вонредната состојба, Владата усвои 250 уредби со законска сила. Најголем дел од уредбите (54) беа во областа на економија и финансии⁷.

Поради кризата со КОВИД-19, според 81% од организациите кои учествуваат во овојгодишното истражување, ГО се соочија со потешкотии во секојдневното работење. Граѓанските организации мораа да се префрлат да работат онлајн многу брзо, како и да најдат начини да ги подобрат своите информатичко-технолошки вештини. Дополнително, повеќе нивните активности требаше да бидат одложени или изменети поради ограничувањата за движење или достапноста до фондови.

⁷ Вонредна состојба – преглед на Уредби со законска сила, достапно на: <https://myla.org.mk/2020/07/%D0%B2%D0%BE%D0%BD%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D0%BE%D1%82%D0%BE%D1%98%D0%B1%D0%B0-18-03-2020-22-06-2020-%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B3%D0%BB%D0%B5%D0%B4-%D0%BD%D0%B0-%D0%B4%D0%BE%D0%BD/>

Извршно резиме

Важни податоци за граѓанското општество

	2019	2020
Број на регистрирани организации	10.710 (ЦРСМ)	10.812 (ЦРСМ)
Главни закони за граѓанско општество	Закон за здруженија и фондации	
Релевантни измени во законската рамка	Усвоени измени: (1) Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер (2) Правилник за работа на Советот и Одлука за формирање на Советот за соработка со и развој на граѓанскиот сектор (3) Закон за социјална заштита (4) Закон за бесплатна правна помош (5) Закон за данок на додадена вредност Предлози: (1) Предлог на Закон за лобирање (2) Предлог на Закон за јавни собири	Усвоена законска регулатива: (1) Закон за спречување и заштита од дискриминација (2) Закон за јавното обвинителство (3) Уредба со законска сила за примена на Законот за јавните собири за време на вонредна состојба (4) Закон за младинско учество и младински политики (5) Економски мерки за борба против КОВИД-19 Предлози: (1) Предлог на Закон за лобирање
Државно финансирање (за ГО)	350 милиони денари (приближно 5.7 милиони евра)	338.5 милиони денари (приближно 5.5 милиони евра)
Човечки ресурси (вработени)	1.642 (ЦРСМ)	1.677 (ЦРСМ)
Соработка меѓу ГО и Владата (механизам за консултации)	Совет за соработка со и развој на граѓанскиот сектор	
Други важни предизвици	(1) Потенцијална закана за основниот принцип на слобода за здружување, односно учеството во јавниот живот, од некои од одредбите на нацрт-законот за лобирање. (2) Целосната реформа на системот за државно финансирање на ГО напредува бавно. (3) Недоволен пристап до информации и значајни консултации продолжува. (4) Извесни предизвици за ефективното функционирање на Советот беа забележани, како нередовно учество на членовите на седниците. (5) Кривичниот законик претставува ризик за слободата на здружување. (6) Законот за донации и спонзорства во јавните дејности треба да биде изменет со цел процедурата за донирање да биде поповолна. (7) Целосната реформа на системот за државно финансирање за ГО напредува бавно. (8) Вклучувањето на ГО во процесите на донесување одлуки треба да напредува во пракса.	

Клучни наоди

Клучни наоди на извештајот

1.	Слободата на здружување беше загарантирана за сите во законодавството и се остваруваше во пракса без ограничувања. Правната рамка му овозможува на секое лице да основа здруженија, фондации и други видови непрофитни, невладини субјекти за која било цел. Тоа им овозможи и на физичките и на правните лица да го користат ова право без дискриминација. Регистрацијата не е задолжителна и за оние кои ќе одлучат да се регистрираат процесот е јасен, лесен и не е скап. Правната рамка обезбедува гаранции против мешање на државата во внатрешните прашања на ГО. Сепак, одредби во Кривичниот законик претставуваат одредени ризици за слободата на здружување. Финансиското известување на ГО е регулирано со Законот за сметководство за непрофитни организации, кој не беше изменет, иако беше предвидено подобрување во Стратегијата. Поради кризата со COVID -19, обезбедувањето финансиски средства беше предизвик за ГО, имајќи предвид дека државата не предвиде директни мерки за ГО за справување со последиците од кризата со COVID-19.
2.	ГО не подлежат на Законот за данок на добивка, а приходот од економска активност поврзана со мисијата на ГО, е ослободен од данок до износот на годишен приход од 16.000 евра годишно од економска активност, потоа се пресметува данок од 1% на износот кој го надминува прагот. Законот за данок на личен доход, исто така, предвидува одредени ослободувања. Со донесените измени на Законот за данок на додадена вредност, се ослободува од данок на додадена вредност прометот на добра и услуги кои како донација се дадени на буџетски корисник за справување со COVID-19. Донесена беше Уредба со законска сила за примена на Законот за донации и спонзорства во јавните дејности за да се регулира јавниот интерес на донирањето во финансиски средства, добра и услуги, кога корисник на донацијата е буџетски корисник, за справување со состојбата од COVID-19. ЗСДЈА обезбедува даночни олеснувања за поединци (20% со ограничувања) и корпоративно давање (3-5%). Сепак, ЗСДЈА треба да се измени и дополни, особено во постапката со цел да се стимулираат донациите. ГО најчесто ја користат можноста за ослободување од ДДВ за активностите што ги спроведуваат во рамките на проекти финансирани од странство, иако постапката за регистрација на проектите во СЕП беше оценета како особено долга и тешка.
3.	Сеопфатната реформа на системот за државно финансирање на граѓанските организации напредуваше бавно, а релевантните мерки од Стратегијата кои беа предвидени за 2020 година, не се спроведоа. Примерот од 2020 година на нетранспарентни кретења на веќе планираните буџетски средства, кои потоа беа вратени и распределени на ГО на прилично сомнителен начин, го враќа целиот процес назад и сите позитивни чекори преземени од новата влада кон отворање на институциите за соработка и вмрежување со граѓанскиот сектор, како и посветеноста на Владата за подобрување на државниот систем за финансирање. Министерството за труд и социјална политика и Агенцијата за млади и спорт имаат најголеми буџети за распределба на ГО за социјална заштита, спорт и млади. Законската рамка за јавно финансирање за ГО не обезбедува: институционална поддршка; авансни плаќања; повеќегодишни договори; и ко-финансирање на ЕУ и други проекти. Дополнително, постои необврзувачки документ со процедури (Кодекс) што ја регулира распределбата на средства врз основа на најдобри практики.
4.	Главните институции и механизми беа одговорни за олеснување на соработката со ГО: Советот за соработка со и развој на граѓанскиот сектор, Одделението за соработка со невладини организации и мрежата на јавни службеници за следење на спроведувањето на Стратегијата, составена од 18 државни институции. Главниот механизам, Советот како меѓусекторско советодавно тело остана функционален. Што се однесува до протокот на информации од Советот кон ГО, според истражувањето, постои умерено ниво на задоволство кај ГО, бидејќи половина од ГО (50,9%) се информирани за работата на Советот а 47% се сложуваат дека одлуките на Советот се засноваат на препораки и придонес од ГО. Скоро на секоја седница, Советот излезе со одредени препораки и/или барања првенствено до Одделението за соработка со НВО или Владата. Барањата кои Советот ги упати до Одделението беа прифатени. Советот дејствуваше по одлуката на Владата да го укине државното финансирање за ГО, изготвувајќи реакција до Владата.
5.	Законската рамка овозможува вклучување на граѓанските организации во процесите на одлучување, но со мало подобрување во пракса. Имено околу 35% предлог-закопи беа објавени на ЕНЕР за јавни консултации и за сите нив беше почитуван минималниот рок за консултации од 20 дена. Според истражувањето 43% од ГО се согласуваат дека ГО се вклучени во рана фаза на подготовка на закони и креирање политики, додека 37,5% од испитаните ГО биле вклучени во процесите на креирање политики и подготовка на закони. Ова укажува на извесна неефективност на консултативните процеси и вклучувањето на ГО во донесувањето одлуки. Кога станува збор за имање соодветен пристап до информации од јавен карактер, 27,3% од испитаните ГО кои барале пристап до информации од јавен карактер добиле одговор во сите случаи, а 33% од ГО во најголем дел од случаите.

Клучни препораки

Препораките даваат приоритети на областите каде сметаме дека Владата треба да преземе итни активности за поддршка и развој на околината во која функционира граѓанското општество. Првата препорака има за цел да обезбеди дека принципот на слободата на здружување е загарантиран во рамките на законодавството. Второ, како и во претходните години, без одлагање, постојниот модел на државно финансирање за ГО треба да се реформира врз основа на анализата и препораките што ги предлагаат ГО. Трето, иако дел од државните институции треба да се пофалат за нивниот инклузивен третман кон граѓанските организации, сепак од сите институции без исклучоци, се очекува да ги вклучат јавноста и граѓанските организации во процесите на донесување одлуки, особено за прашања како владеење на правото и антикорупција. Конечно, Советот треба дополнително да ја подобри својата ефикасност и посуштински да го вклучи граѓанското општество.

Клучни препораки	
1.	Државните институции треба да обезбедат во било која криза, дури и во вонредна состојба, политиките да бидат во согласност со меѓународните стандарди за основните човекови права, слобода на здружување, собирање и изразување.
2.	Долгоочекуваната и дискутирана сеопфатна реформа на државното финансирање на ГО треба да започне без одлагање, што е можно поскоро.
3.	Владата треба да ги примени стандардите за вклучување на ГО во процесот на донесување закони и креирање политики и да ги применува дури и во услови на кризна/вонредна состојба. Учеството треба да започне во рана фаза, со соодветен пристап до информации и време за квалитетен и суштински одговор и обезбедување повратни информации.
4.	Советот треба најголем дел од своите седници да посвети на влијание врз институциите да ги спроведуваат приоритетните области за развој на секторот од Стратегијата и без одложување да започне со директна комуникација и консултации со други ГО. Покрај тоа, како консултативно тело, Советот треба да ја преиспита законитоста и ефективноста на додавање задача да се номинира претставник на граѓанското општество во различни тела и настани по барање на државните институции.
5.	Одделението за соработка со ГО со целосна соработка со Советот треба итно да го започне процесот на изработка на нова Стратегија за соработка со и развој на граѓанскиот сектор и Акциски план, притоа обезбедувајќи сеопфатен процес на консултации и ефективен механизам за следење на спроведувањето.
6.	Треба да се изготви и усвои сеопфатен закон за ГО даватели на услуги

Наоди

Област 1: Основни загарантирани законски слободи

Подобласт 1.1. Слобода на здружување

1.1.1. Основање и учество во граѓански организации

Правната рамка за основање и учество во ГО не беше променета во 2020 година и таа обезбедува гаранции за остварување на правото на слобода на здружување во согласност со меѓународните стандарди за слобода на здружување. Правото на основање и учество во формални и неформални начини на здружување останува загарантирано со Уставот на Република Северна Македонија⁸ и е дополнително разработено во Законот за здруженија и фондации (ЗЗФ)⁹. Слободата на здружување се ужива преку здружување во здруженија, фондации, сојузи и начини на организирање на странски организации. Граѓаните можат слободно да се здружат за разни цели, а наведени се ограничувања на правото на здружување¹⁰. Правната рамка им овозможува на поединците и правните лица да го користат правото на слобода на здружување офлајн и онлајн, без дискриминација, вклучително и странци¹¹. Малолетните лица можат да основаат здружение откако ќе наполнат 15 години, а можат да станат членови откако ќе наполнат 14 години, со потпишана изјава за согласност од страна на нивниот законски старател. Ова исто така важи и за лицата со ограничена работна способност или за лицата без работна способност. Според ЗЗФ, две или повеќе организации можат да се здружат во сојуз или друга форма на здружување, кои можат да станат правно лице со регистрација¹². Овие организации може да станат дел од меѓународни организации или да соработуваат со нив на други начини.

Регистрацијата не е задолжителна, а правилата за регистрација се јасно пропишани и овозможуваат лесна и навремена регистрација. Централниот регистар на Република Северна Македонија (ЦPCM) е единствената институција каде што се врши регистрација во рок од 5 дена од поднесување на барањето во хартиена форма (се уште не е достапно онлајн поднесување на барања за ГО)^{13,14}. Граѓанските организации се во понеповолна положба од деловните субјекти, бидејќи не може да се регистрираат онлајн (ова е достапно за бизнисите и е бесплатно), а трошокот за регистрација при поднесувањето на барањето во хартиена форма е повисок отколку за другите деловни субјекти (понижок е само од трошокот за основање на акционерско друштво)¹⁵.

Секое физичко или правно лице во пракса може да формира здруженија, фондации или други непрофитни, невладини форми. Според одговорите на ГО, процесот на регистрација во 2019/2020 бил непристрасен и тие мислат дека надлежната институција професионално ја завршила својата работа. Регистрацијата е главно достапна во законски предвидените рокови. Истражувањето покажа дека за единаесет ГО, регистрацијата траела повеќе од пет дена (од вкупно 25 ГО кои биле прашани за нивното искуство со регистрација во текот на 2019/2020). Поединци и ГО можат во пракса да формираат и да учествуваат во мрежи и коалиции, во рамките на и надвор од нивните матични земји. Според истражувањето, поголемиот дел од граѓанските организации практикуваат мрежно работење на национално ниво (72,69% се дел од домашна мрежа). Вкупно четири ГО одговориле дека поминале низ сложена постапка за формална регистрација на мрежата: долги процедури за прием; подружница на друга организација чие седиште е во друга земја, нема право да регистрира други тела или мрежи во Северна Македонија; регистрацијата била условена со обезбедување годишна финансиска поддршка, итн. Нерегистрираните организации не се санкционирани, тие постојат и успеваат да се залагаат за одредени проблеми кај државните институции и другите ГО.

⁸ Устав на Република Северна Македонија („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 52/1991)

⁹ Закон за здруженија и фондации („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 52/10, 135/11 и 55/16)

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid.

¹² Ibid.

¹³ Централен регистар на Република Северна Македонија (2019) Тарифа на Централниот регистар, бр. 0201-3/10. Скопје, ЦPCM, CRNM. Адреса: https://www.crm.com.mk/DS/download/Registers_document_forms/tarifa2.pdf [Посетена на 20.02.2020]

¹⁴ Закон за здруженија и фондации („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 52/10, 135/11 и 55/16)

¹⁵ ЦPCM (2019) Тарифа на Централниот регистар, бр. 0201-3/10. Скопје, ЦPCM. Адреса: https://www.crm.com.mk/DS/download/Registers_document_forms/tarifa2.pdf [Посетена на 20.02.2020]

1.1.2. Вмешување на државата

Правната рамка обезбедува гаранции против мешање на државата во внатрешните работи на здруженијата, фондациите и други видови на непрофитни субјекти. ГО се независни од државата и законот дава гаранции со кои се регулира нивната внатрешна структура и процедурите за работа¹⁶.

Претходно идентификуваните проблематични одредби не беа изменети во текот на годината. Одредбите од Кривичниот законик не беа изменети¹⁷. Во член 122, став 4 се предвидува одговорност од страна на овластените лица, застапници на различни организациски облици, иако тие не вршат службена должност ниту активности од јавен интерес, ниту пак, користат државни средства.

Откако беше изготвен првиот предлог на Законот за лобирање во септември 2019 г., во 2020 г. продолжи процесот на застапување меѓу ГО и Владата. ГО ги истакнаа главните забелешки за текстот и бројни одредби кои не беа јасни, главно поврзани со дефиницијата на тоа што претставува лобист и кои активности се сметаат за лобирање. Со ова, клучниот принцип на ЗЗФ – учество во јавниот живот¹⁸ беше ставен во ризик, според кој ГО слободно ги изразуваат и промовираат нивните ставови и мислења за прашања од нивен интерес; започнуваат иницијативи и учествуваат во формирањето на јавното мислење и креирањето политики. Владата сериозно ги разгледа овие забелешки и до Собранието предложи текст кој ги исклучува ГО од имплементација на законот¹⁹. До крајот на 2020 година, законот не беше усвоен од Собранието.

Законодавството предвидува делумна заштита на работењето на поединци и/или групи од мешање на трети страни. Законот за спречување и заштита од дискриминација конечно беше донесен во 2020²⁰ откако претходниот процес на усвојување на законот беше укинат од страна на Уставниот суд, поради неправилности во законитоста на процесот. Главни институции што обезбедуваат заштита се Комисијата за заштита од дискриминација која беше сосем неактивна во текот на 2020 г. и Народниот правобранител со полицијата и правосудните институции, т.е. судовите и јавното обвинителство кои се исто така релевантни институции. Во однос на Комисијата за заштита од дискриминација, во текот на годината беше целосно неактивна, без членови и вработени. Во ноември 2020 г. Собранието на РСМ распиша јавен оглас за избор на членови на Комисијата²¹.

Регулативите за финансиско известување и сметководствените правила ги земаат предвид специфичните карактеристики на ГО до одреден степен. Според ЗЗФ, регистрираните ГО имаат обврска да изготват годишни финансиски извештаи и да ги достават до ЦРСМ²². Со измените на законот во 2020 за поднесување на годишни финансиски извештаи до ЦРСМ, крајниот рок за поднесување беше продолжен до 25 март 2021. Ова се однесуваше на правни субјекти и се спроведуваше во согласност со КОВИД мерките.²³ Покрај тоа, ГО се должни да ги објават на својата веб-страница или на друг соодветен начин (на пр. објавување во дневен весник), да ги направат достапни за јавноста годишните извештаи за нивното работење и годишните финансиски извештаи за претходната година, најдоцна до 30 април. Финансиското работење на ГО е регулирано со Законот за сметководство на непрофитните организации, кој сè уште не е подобрен, иако тоа беше предвидено во Стратегијата.²⁴ Барањата за известување се разликуваат согласно висината на буџетот на организацијата. Тие се обврзани да водат книга за благајна и книга за приходи и расходи, и да поднесат изјава до ЦРСМ дека вкупната вредност на средства и годишниот приход повеќе од 2,500 евра мора да поднесат завршни сметки до УЈП и ЦРСМ до крајот на февруари следната година.

Соработката меѓу граѓанскиот сектор и Управата за финансиско разузнавање (УФР) продолжи во текот на 2020 година за прашања поврзани со проценка на ризикот од финансирање на тероризам²⁵.

Во 2020 година беше истакната загриженост во однос на мониторингот кој го вршат банките врз

¹⁶ Закон за здруженија и фондации („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 52/10, 135/11 и 55/16)

¹⁷ Кривичен законик (“Службен весник на Република Северна Македонија” бр. 37/96, 80/99, 4/02, 43/03, 19/04, 81/05, 60/06, 73/06, 7/08, 139/08, 114/09, 51/11, 135/11, 185/11, 142/12, 166/12, 55/2013, 82/13, 14/14, 27/14, 28/14, 41/14, 115/14, 132/14, 160/14, 199/14, 196/15 и 226/15, 97/17 и 248/18).

¹⁸ Член 14, Закон за здруженија и фондации („Службен весник на Република Северна Македонија“ по. 52/10, 135/11 и 55/16)

¹⁹ Предлог на Закон за лобирање, достапен на: <https://www.sobranie.mk/materialdetails.aspx?materialId=2b30bbf1-239e-4d0e-9f03-ba377df6f8ee>

²⁰ Закон за спречување и заштита од дискриминација, Службен весник на РСМ бр. 258/2020

²¹ Одлука за објавување на јавен оглас за избор на членови на Комисијата за спречување и заштита од дискриминација, ноември 2020, достапно на: <https://www.sobranie.mk/javen-oglas-za-izbor-na-clenovi-na-komisijata-za-sprecuvanje-i-zashtita-od-diskriminacija-2020-nspx>

²² Закон за здруженија и фондации („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 52/10, 135/11 и 55/16)

²³ Извор: <https://vlada.mk/node/24530>

²⁴ Закон за сметководство за непрофитните организации („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 24/03, 17/11 и 154/15).

²⁵ Платформа ФАТФ (2020) Национално ажурирање за Северна Македонија [Интернет] Адреса: <http://fatfplatform.org/march-2020/> [Посетена на 1/3/2020]

банкарските сметки на ГО и нивните трансакции. Според правилата на банките, ГО се класифицирани како субјекти со високоризични трансакции.

Законодавството предвидува дека ГО може да подлежат на надворешна контрола од овластени тела кои имаат инспекциски овластувања²⁶. Што се однесува на санкциите наведени во ЗЗФ и други закони, ГО се еднакви со другите правни лица. Покрај тоа, ЗЗФ²⁷ предвидува поголема индивидуална казна за одговорните лица (во однос на казната за организацијата) во два случаи (за непријавување на промени во ЦПСМ и во случај кога ГО со статус на организација од јавен интерес нема да достави финансиски и наративен извештај).

ГО може да избере да престане со работа во кое било време со одлука на највисокиот орган на управување. Законот прецизно ги пропишува ситуациите кога организацијата престанува да постои и основите за принуден престанок со работа (на пр., во случаи на прекршување на статутот или законот)²⁸. Во анкетата беа евидентирани неколку случаи на мешање на државата во внатрешните работи на ГО при нивното работење.

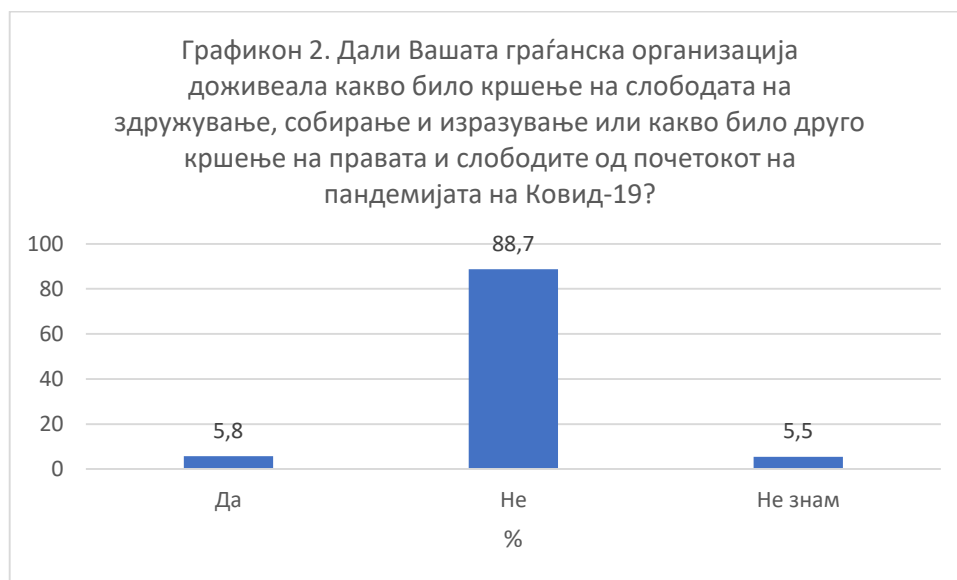
Три ГО пријавија мешање на Владата во внатрешната работа на организацијата: закана и забрана за учество во проекти на конкретна институција и вмешување во настани. Пет ГО пријавија прекумерна контрола од страна на државните органи: притисоци од владејачката партија преку механизми на контрола и ревизија. Седум ГО пријавија ненајавени инспекции од државните органи: инспекциски надзор поради неточни извештаи за членство, инспекција од Агенцијата за спречување перење пари поради пријава од граѓанин за непостоечка ситуација и криминал. Исто така, седум ГО пријавиле вознемирување или ограничувања на активностите на модераторите на онлајн групи или нивните членови: навреди кон експерти на организацијата од групи со спротивставени мислење на Фејсбук. Потоа, петнаесет ГО пријавиле некои други форми на мешање на државата во работата на организацијата: водење правни постапки против основачите на здружението; сугестии да не се организираат одредени активности, по пријава на несоодветно работење на државен службеник, подносителите на пријават беа отстранети од активностата и потоа вратени по жалбата; името на организацијата често се идентификува со едно лице коешто претставува една партија. На крајот, шеснаесет граѓански организации пријавија закани од владини претставници: злоупотреба на работната позиција на владин службеник за да изврши притисок врз организација; дискриминација по основ на етничка припадност; слаба соработка со локалната самоуправа и притисок од претставникот на Државната изборна комисија со поддршка на Јавното обвинителство и Народниот правобранител за поништување на граѓанска иницијатива; притисок врз претседателот бидејќи гласно зборуваше за нееднаквост во спроведувањето на законските одредби и примање покана за информативен разговор во МВР; малтретирање на вработени организирано од страна на пратеник, итн.

²⁶ Закон за здруженија и фондации („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 52/10, 135/11 и 55/16)

²⁷ Ibid.

²⁸ Член 63, Закон за здруженија и фондации („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 52/10, 135/11 и 55/16)

Според истражувањето, ГО не се соочиле со поголеми повреди на слободата на здружување, собирање и изразување или било какви други повреди на права и слободи од почетокот на пандемијата со КОВИД-19. Вкупно 17 организации (5.8%) одговориле потврдно на ова прашање, а главните причини се: неадекватност на мерките според спецификите на целната група; неможност да се организираат теренски активности и неможност да се оствари контакт со релевантни институции.

1.1.3. Обезбедување финансиски средства

Законската регулатива им овозможува на граѓанските организации да стекнуваат добивка преку вршење на економски активности. ЗЗФ го регулира вршењето дејност на здруженијата и на фондациите²⁹, и кога активностите на организацијата генерираат добивка, таа треба да се употреби за постигнување на целите поставени во статутот (вклучително и сите редовни активности на организацијата и трошоците за плати). Вршењето на економски активности е дополнително регулирано со трудовото и даночното законодавство, потоа со законите во областа на облигационите односи, платниот промет, девизното работење и други закони.

Законодавството им овозможува на ГО да добиваат средства од странски јавни или приватни извори. Според ЗЗФ, здруженијата и фондациите може да бараат и да добијат средства од најразлични странски извори за поддршка на нивните активности, без посебни барања и претходно одобрение од државата³⁰. Организациите можат да добијат средства од меѓународни билатерални (УСАИД, СДЦ, амбасади и други) и мултилатерални извори (како ЕУ), потоа поединци, корпорации и други извори. ГО можат да добијат средства од странски извори без никакви ограничувања (на пр. административни или финансиски обврски, претходни одобренија или канализирање на финансирање преку специфични органи).

ГО може да добиваат средства од поединци, корпорации и други домашни извори без ограничувања³¹. Доминантни домашни извори на финансирање се владините грантови, членарина, корпоративни и индивидуални донации. Законот за донации и спонзорства во јавните дејности игра клучна улога во стимулирањето на донациите од поединци и компании³². Иако Стратегијата предвидува измени на овој Закон и унапредување на правната рамка за приватни донации, сепак, покрај јавните консултации за прашањето направени во 2018 и 2019, до крајот на 2020 год. не беше постигнат понатамошен напредок³³.

Финансиската одржливост на граѓанскиот сектор малку се влоши во 2020 година поради намалувањето на државното финансирање за граѓанските организации и од централниот и од локалниот буџет. Истражувањето спроведено од Здружението Конект за влијанието на

²⁹ Закон за здруженија и фондации („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 52/10, 135/11 и 55/16)

³⁰ Ibid.

³¹ Ibid.

³² Закон за донации и спонзорства во јавните дејности („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 47/06, 86/08, 51/11, 28/14 и 153/15).

³³ <https://www.nvosorabotka.gov.mk/?q=mk/node/248>

пандемијата врз финансиската одржливост на ГО покажа дека 62% од ГО се соочуваат со финансиски потешкотии; 64% посочија дека им требаат повеќе средства за да одговорат на итните потреби на граѓаните; а 44% одговориле дека им биле привремено запрени грантовите или другите извори на финансирање³⁴.

ГО се вклучени во економски активности, а законодавството се спроведува без никакви пријавени прекршувања. Според истражувањето, 48,8% (143) ГО се вклучени во економска активност. Осумнаесет од нив се соочиле со обемни административни барања; единаесет ГО се соочиле со сложени правила за отчетност (известување, следење) и шест ГО се соочиле со други тешкотии: недоволна експертиза за економски/комерцијални активности; бришење на претходно регистрираните економски дејности од страна на Централниот регистар, а по приговор и признавање на грешката, тоа сè уште не е поправено.

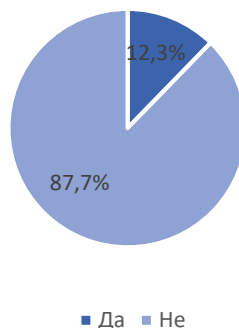

Граѓанските организации добиваа странски средства со помали потешкотии. Според истражувањето, поголемиот дел од граѓанските организации (скоро 80%) имале странски донатори како извор на финансирање. Истражувањето покажа дека овие ГО се соочиле со барање да се регистрираат во државен орган за да добијат странски средства, како и со сложени процедури за ослободување од ДДВ за странски средства (долг период на чекање за регистрација на проекти што влијае на почетокот на спроведувањето на проектот, особено поради пандемијата; процесот не е онлајн и е достапен само во главниот град; недостиг на разбирање од страна на бизнисите за постапката; потреба да се отворат посебни банкарски сметки; немање можност да се поставуваат прашања во врска со постапката преку телефон немање можност да се поставуваат прашања во врска со постапката преку телефон).

Граѓанските организации слободно добиваат средства од поединци, корпорации и други извори. Според истражувањето, мнозинството (88,73%) од граѓанските организации не добиле средства од домашни приватни донатори.

³⁴ <https://konekt.org.mk/%d0%ba%d0%b0%d0%ba%d0%be-%d0%bf%d0%b0%d0%bd%d0%b4%d0%b5%d0%bc%d0%b8%d1%98%d0%b0%d1%82%d0%b0-%d0%b2%d0%bb%d0%b8%d1%98%d0%b0%d0%b5%d1%88%d0%b5-%d0%bd%d0%b0-%d1%84%d0%b8%d0%bd%d0%b0%d0%bd%d1%81%d0%b8/>

Графикон 4. Дали вашата граѓанска организација доби дополнително финансирање за да се справи со пандемијата на КОВИД-19?

Една од главните причини за загриженост грижи што ја покажа истражувањето е фактот дека граѓанските организации добија многу ограничена финансиска поддршка за справување со кризата со КОВИД -19. Според анкетата, 87,75% од ГО не добиле никаков вид дополнително финансирање. За останатите 36 граѓански организации (12,3%) кои добија финансиска поддршка, поддршката главно ја дадоа странски донатори или јавни институции (Владата, Министерството за култура и Комисијата за верски заедници).

Рамка 1: Насоки од ЕУ – подобласт 1.1. Слобода на здружување

Резултат 1.1. & 2.1. Слободата на здружување беше загарантирана за сите во законодавството и се остваруваше во пракса без ограничувања. Правната рамка му овозможува на секое лице да основа здруженија, фондации и други видови непрофитни, невладини субјекти за која било цел. Тоа им овозможи и на физичките и на правните лица да го користат ова право без дискриминација. Регистрацијата не е задолжителна и за оние кои ќе одлучат да се регистрираат процесот е јасен, лесен и не е скап. Правната рамка обезбедува гаранции против мешање на државата во внатрешните прашања на ГО. Сепак, одредби во Кривичниот законик претставуваат одредени ризици за слободата на здружување. Финансиското известување на ГО е регулирано со Законот за сметководство за непрофитни организации, кој не беше изменет, иако беше предвидено подобрување во Стратегијата. Поради кризата со COVID -19, обезбедувањето финансиски средства беше предизвик за ГО, имајќи предвид дека државата не предвиде директни мерки за ГО за справување со последиците од кризата со COVID-19.

Подобласт 1.2. Други поврзани слободи

1.2.1. Слобода на мирно собирање

Законската рамка го гарантира остварувањето на правото на слобода на здружување во Уставот на Република Северна Македонија ³⁵, а клучен закон е Законот за јавни собири (ЗЈС) според кој граѓаните имаат право на спонтани, симултани и контра собири, за што не е потребно претходно најавување ³⁶. Во ЗЈС се јасно наведени ограничувањата на местата за собирање ³⁷. ЗЈС има одредени недостатоци кои не беа подобрени во текот на годината: обврските и одговорностите на организаторот на собирот не се јасно дефинирани, високи парични казни за организаторот во случај на штета, странците треба да побараат одобрување за да може да организираат собир, со сериозни казни за непочитување на одредбите.

³⁵ Член 21, Устав на Република Северна Македонија („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 52/1991)

³⁶ Закон за јавни собири („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 55/95, 19/06, 119/06, 66/07, 152/15)

³⁷ Член 2а, Закон за јавни собири („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 55/95, 19/06, 119/06, 66/07, 152/15);

Клучен закон со кој се регулира употребата на сила во јавните собири е Законот за полиција³⁸. Иако во законот се идентификувани недостатоци, како што се чување на видео снимки во период од 45 дена и вршење на аудио и видео снимање без известување³⁹ законот не беше изменет во 2020 година.

Најголемиот предизвик за слободата на мирно собирање во 2020 година беше идентификуван за време на вонредната состојба. Имено, воведени беа рестриктивни мерки за заштита на граѓаните и спречување на пандемијата, како полициски час, ограничување на несуштински движења или собири, замрзнување на воздушниот сообраќај и затворање на границите, суспендирање на процедуралните рокови во судските постапки и премин кон онлајн образование. Во текот на годината беше донесена Уредба со законска сила со која беа забранети јавните собири, со цел да се спречи ширењето на КОВИД-19⁴⁰. По завршувањето на вонредната состојба, оваа забрана заврши и Владата донесе одлука за јавни собири, но со конкретни протоколи и мерки за спречување КОВИД-19. Поради рестриктивните мерки, 41,3% од граѓанските организации кои учествуваа во истражувањето не биле во можност да учествуваат или организираат мирен собир во текот на 2020 година, што е значително различно од 2019 година кога 60,7% од испитаниците учествувале на јавен собир, или индивидуално или преку организацијата (како учесници и како организатори).

Овој пад на бројот на мирни јавни собири со и без претходни одобрувања може да се види во евиденцијата на Министерството за внатрешни работи⁴¹. Во текот на 2020 година, евидентирани беа вкупно 643 најавени и 126 ненајавени јавни собири, од кои 336 најавени и 43 ненајавени јавни собири беа за некој вид на протест или изразување мислење за конкретно прашање, а 324 најавени и 83 ненајавени беа поврзани со политички собири во врска со парламентарните избори 2020 и други активности поврзани со политичките партии. Според овие статистики, 53% од собирите, најавени и ненајавени, биле поврзани со некое политичко прашање. Локациите каде што собирите биле одржани се различни и собири биле организирани речиси во сите посебни сектори⁴² за внатрешни работи во рамки на Министерството за внатрешни работи. Во 2020 година, 36% од најавените и ненајавените собири се одржале во Скопје. Во 2020 година, според Министерството за внатрешни работи, не биле откриени ограничувања, според прописите за дејствување, и од страна на полицијата не била откриена ниту една поплака.

³⁸ Закон за полиција („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 114/06, 6/09, 145/12, 41/14, 33/15, 31/16, 106/16, 120/2016, 21/18 и 64/18).

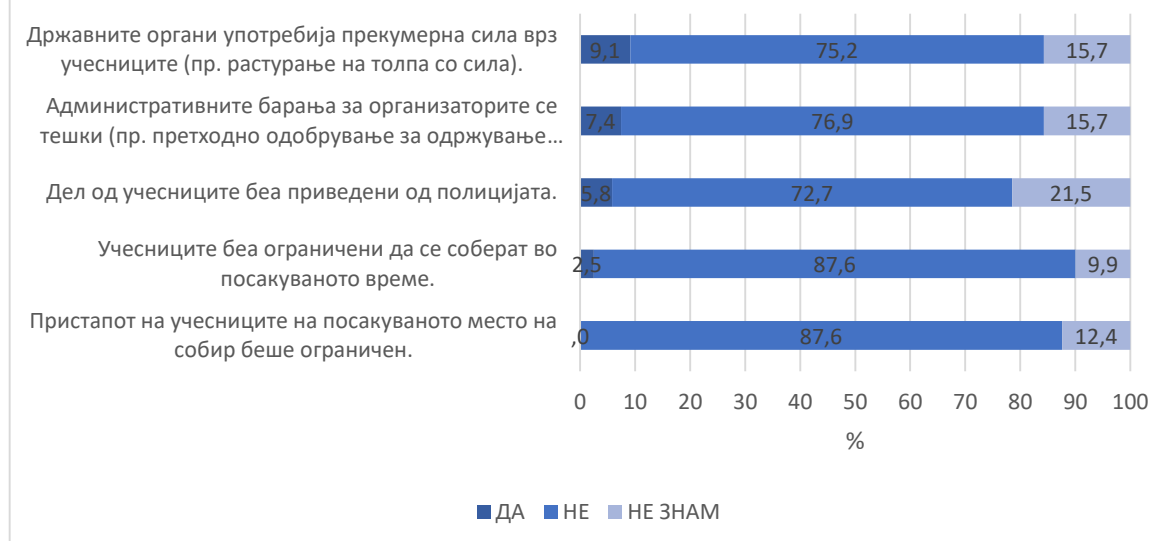
³⁹ Член 93-а Закон за полиција („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 114/06, 6/09, 145/12, 41/14, 33/15, 31/16, 106/16, 120/2016, 21/18 и 64/18).

⁴⁰ Уредба со законска сила за примена на Законот на јавни собири за време на вонредна состојба (Службен весник на РСМ бр. 71/2020), достапно на: <https://www.slvesnik.com.mk/issues/40bc29d1bef34cd18819fa5359471eec.pdf>

⁴¹ Одговор од Министерството за внатрешни работи на барањето за пристап до информации испратено од МЦМС добиен на 21.01.2021

⁴² План за итни реформски приоритети "3 - 6 - 9", достапно на: <https://vlada.mk/node/14649?ln=en-gb>

Графикон 6. Дали вие или други лица од Вашата организација се соочиле со некои од следните ситуации кога го практикувале правото на слободно собирање:

Регистрирани беа вкупно 30 ограничувања на собири (единаесет случаи каде што беше ограничен пристапот на учесниците до посакуваното место за собирање; во девет случаи учесниците не можеа да се соберат во посакуваното време поради рестрикциите; седум случаи на административни оптоварувања; и три случаи каде што властите употребиле прекумерна сила над учесниците).

1.2.2. Слобода на изразување

Законската рамка го гарантира правото на слобода на изразување за сите. На граѓанските организации кои се занимаваат со унапредување на човековите права и демократијата им е дозволено слободно да зборуваат и да се вклучат во застапување. Слободата на изразување е загарантирана преку опсежна законска регулатива: Устав⁴³, Закон за медиуми⁴⁴, Закон за радиодифузна дејност⁴⁵, Закон за граѓанска одговорност за навреда и клеветата⁴⁶, како и Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер⁴⁷.

Во текот на годината не беше постигнат значителен напредок во однос на законската рамка со која се уредува слободата на изразување, конкретно, измена на недостатоците кои се идентификувани во итните реформски приоритети.

Следејќи ги глобалните и регионалните трендови на лажни вести и кампањи за дезинформации, Владата во 2019 година објави и подготви Акциски план за справување со прашањето за дезинформации и лажни вести, а граѓанското општество беше покането да учествува⁴⁸. Одговорот од страна на здруженијата на новинари на овие случувања беше дека владата треба да дозволи саморегулација (за што релевантните организации веќе преземаа повеќе активности)⁴⁹. Наспроти заложбата за саморегулација, акциската група од Владата ги започна своите активности. Во 2020 година нема официјални извештаи за спроведувањето на овој Акциски план. Во секој случај, забележани се некои подобрувања, како што е Регистарот на професионални онлајн медиуми кој има околу 70 членови, а беше формиран од страна на Советот за етика во медиумите (CEMM) и Здружението на новинари на Македонија (ЗНМ). Иницијативата промовира саморегулација на онлајн медиумите, обврзувајќи ги да го почитуваат

⁴³ Устав на Република Северна Македонија („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 52/1991)

⁴⁴ Закон за медиуми („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 184/13, 13/14);

⁴⁵ Закон за радиодифузна дејност („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 100/05, 19/07, 103/08, 152/08, 6/10, 145/10, 97/11, 13/12 и 72/13).

⁴⁶ Закон за граѓанска одговорност за навреда и клеветата („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 143/12)

⁴⁷ Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. /06, 86/08, 6/10, 42/14, 148/15, 55/16 и 64/18).

⁴⁸ Влада на Република Северна Македонија (2019) Предлог план за одлучна акција против ширење дезинформации и против напади врз демократијата (2019). [Интернет] Скопје, Влада на Република Северна Македонија. Адреса: <https://vlada.mk/node/18640> [Посетена на: 25/11/2019]

⁴⁹ DW (2019) Критики на владиниот план за борба против лажни вести или тропане на отворена врата [Интернет] Скопје, DW. Адреса:

<https://www.dw.com/mk/%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8-%D0%BD%D0%B0-%D0%B2%D0%B8%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D0%BE%D1%82-%D0%BF%D0%B8%D0%B0-%D0%B7%D0%B0-%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B1%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B2-%D0%B8%D0%B0%D0%B6%D0%BD%D0%B8-%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8-%D0%B8%D0%B8%D0%B8-%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D1%9A%D0%B5-%D0%BD%D0%B0-%D0%BE%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B0-%D0%B2%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B0/a-49753323> [Посетена на 20.02.2020]

Кодексот на новинарите и објавувајќи ги одлуките на СМЕМ. Со почетокот на пандемијата во април, проблематичен беше фактот што само онлајн медиумите кои беа регистрирани во овој Регистар беа канети на прес-конференции, но исто така тие беа единствените онлајн медиуми кои имаа право да добијат дозволи за слободно движење за време на полицискиот час, сепак, ова беше брзо решено.

Законодавството предвидува ограничувања на говорот на омраза. Клучен законски акт е Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета⁵⁰ според кој не е потребно да се добие дозвола за јавно обраќање или презентација/предавање; и не постои услов публикациите на организациите да бидат претходно одобрени. Законот не беше изменет во текот на целата година, иако беа дадени индикации во документот за итните реформски приоритети дека бројот на случаи на клевета во судовите, главно насочени кон новинарите, треба да се намали со воведување мерки.

Во пракса, имаше напредок кон почитување на слободата на изразување, особено кога станува збор за медиумите и подобрување на климата за новинарството. Земјата беше рангирана на 92-ро место според Светскиот индекс на слобода на печатот во 2020 година, со што се искачи за 3 места во споредба со 2019 година⁵¹. Актуелната влада го намали рекламирањето во медиумите, што претставуваше моќна алатка на претходната влада за контрола врз медиумите и злоупотреба на државните средства. Меѓутоа, на општините им е дозволено да се рекламираат во локалните медиуми и тоа останува алатка за притисок.

Според истражувањето, над 90% од ГО не се соочиле со никакви ограничувања за слободата на изразување. Меѓутоа, беа регистрирани случаи на ограничувања или притисоци.

Имено, 26 ГО (8,9%) се соочиле со притисок за активности за застапување (каде што цел биле владини политики), додека 25 ГО (8,5%) се соочиле со притисок за критички говор против владата или приватни субјекти и 20 ГО (6,8%) практикувале самоцензура на активностите или говорот.

1.2.3. Примање и пренесување информации

Слободниот пристап до информации, слободата да се примаат и пренесуваат информации се загарантирани во Уставот⁵², и дополнително разработени во законски акти, како што се: Законот за следење на комуникациите⁵³, Законот за електронски комуникации⁵⁴ и Законот за кривична

⁵⁰ Закон за граѓанска одговорност за навреда и клевета („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 143/12)

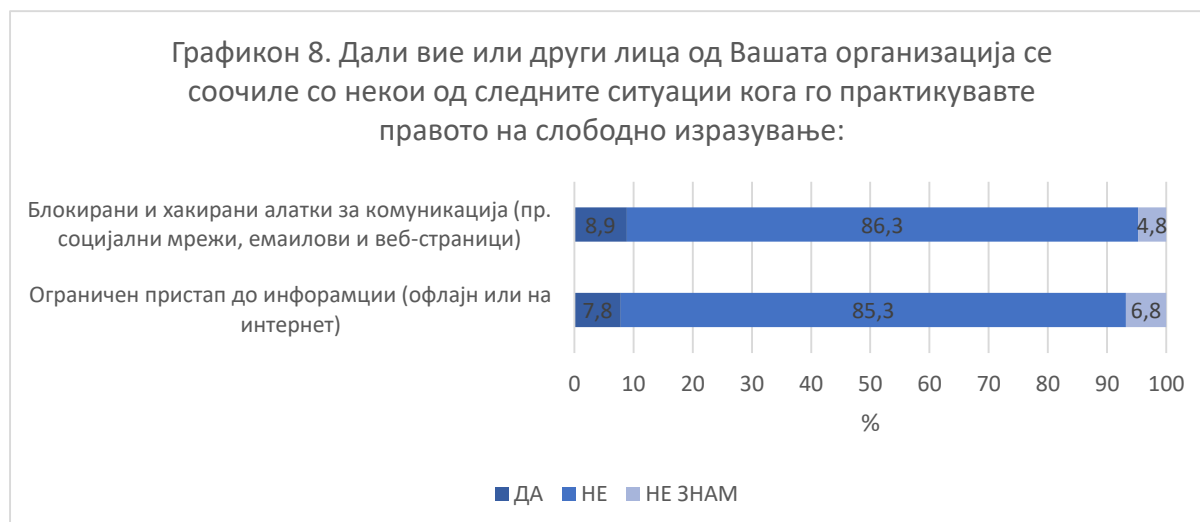
⁵¹ Reporters without borders (2020) 92th in the 2019 World Press Freedom Index [Internet] Reporters without borders. Address: <https://rsf.org/en/north-macedonia>

⁵² Устав на Република Северна Македонија („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 52/1991)

⁵³ Закон за следење на комуникациите („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 71/18).

⁵⁴ Закон за електронски комуникации („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 39/14, 188/14, 44/15, 193/15, 11/18 и 21/18).

постапка⁵⁵, Законот за медиуми⁵⁶, Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги⁵⁷, Законот за заштита на приватноста⁵⁸, Законот за пристап до информации од јавен карактер⁵⁹ итн. Законската рамка содржи определени гаранции против незаконското следење на каналите за комуникација. Во однос на состојбата со заштитата на личните податоци, системот е функционален и од почетокот на 2020 година, Дирекцијата за заштита на личните податоци има нов директор и заменик директор.

Според анкетата, над 90% ГО не се соочиле со било какво ограничување, сепак, 23 ГО пријавиле дека имале ограничен пристап до информации, а 26 ГО имале блокирани/пробиени алатки за комуникација.

Немаше значајни случувања во однос на одржливоста и квалитетот на новинарството. Предизвиците во врска со зголемувањето на лажните вести и дезинформациите во социјалните медиуми остануваат исти, иако во согласност со стандардите и протоколите на НАТО, меморандумот за сајбер безбедност е веќе завршен⁶⁰. Регистарот на професионални онлајн медиуми кој се состои од 70 членови, е активен, но тоа не е доволно за да се решат преостанатите прашања⁶¹. ГО организираа Недела против лажните вести, со цел да се промовира писменоста за вести и дигиталната писменост, унапредување на ефективност, одговорност и етичкото однесување на граѓаните и новинарите во дигиталниот простор⁶².

Некои позитивни случувања покажуваат подобрување на медиумското покривање на граѓанското општество. ГО го користат тоа за застапување за одредени прашања, подигање на свеста и општо, за претставување на нивната работа и придонес во дебатата. Одредени граѓански организации и тинк-тенк организации постојано се препознаваат од традиционалните медиуми, како што е телевизијата (се канат на ТВ дебати и во информативни програми).

Во Северна Македонија, пристапот до интернет е евтин и достапен за сите. Според последните податоци од Државниот завод за статистика⁶³, во првото тримесечје од 2020, 79,9% од домаќинствата имале пристап до интернет од дома. Во вкупното население, учеството на домаќинствата кои имаат широкопојасен интернет е 87,8%. Интернет користеле 81,4% од населението на возраст од 15 до 17 години, а 70.9% го користеле секој ден или речиси секој ден.

⁵⁵ Закон за кривична постапка („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 150/10, 100/12, 142/16, 193/16 и 198/18).

⁵⁶ Закон за медиуми („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 184/13 и 13/14).

⁵⁷ Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 184/13, 13/14, 44/14, 101/14, 132/14, 142/16, 132/17, 168/18 и 248/18).

⁵⁸ Закон за заштита на приватноста („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 99/16).

⁵⁹ Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 101/2019).

⁶⁰ Влада соопштение, <https://vlada.mk/node/23536>

⁶¹ Портал Професионални онлајн медиуми: <https://www.promedia.mk/main>

⁶² <https://stopdezinformacii.mk/vesti/>

⁶³ Државен завод за статистика (2019) Користење на информатичко-комуникациски технологии во домаќинствата и кај поединците, 2019 [Интернет] Скопје, Државен завод за статистика.

Адреса: <https://www.stat.gov.mk/PrikaziSoopstenie.aspx?id=77&rbr=13478>

Рамка 2: Оценка на Насоките од ЕУ

Подобласт 1.2. Поврзани слободи

Резултат 1.1. Слободата на собирање и изразување беше загарантирана за сите во закон и пракса, освен во периодот на вонредна состојба, кога мирните собири беа забранети. Правната рамка, освен уредбите со сила на закон, не ограничува спонтани, истовремени и контра-собири и бројни мирни собири. Не се бара претходно одобрување за мирен собир. Повеќето предвидени ограничувања се во согласност со најдобрите практики. Во текот на годината донесена беше Уредба со сила на закон со која беа забранети јавните собири за да се спречи ширењето на COVID-19. По укинувањето на вонредната состојба, оваа забрана заврши и Владата донесе одлука за јавни собири, но според специфични протоколи и мерки за спречување на COVID-19. Законот не предвидува ограничувања на слободата на изразување, како што е ограничување на говорот на омраза, ниту ограничувања на каналите за комуникација преку кои се прима и се пренесува порака, а кои не се во согласност со меѓународните стандарди. Медиумската клима и третманот на новинарите се подобри, но сепак опстојуваат одредени притисоци и закани кон истражувачките новинари и активистите од граѓанското општество.

Област 2: Рамка за финансиска одржливост на граѓанските организации

Подобласт 2.1. Даночен/фискален третман на ГО и нивните донатори

2.1.1. Даночни олеснувања

Реформата за прогресивно оданочување која беше усвоена во 2018 г., во 2019 г. беше ставена во мирување во следните три години. За среќа, немаше измени во одредбите кои ги засегаат граѓанските организации. Имено, ГО не се субјект на Законот за данок на добивка, а новиот Закон за данок на личен доход ги иззема во поглед на надоместокот на волонтерите, потоа сите трошоци за сместување, храна и превоз за учесници на настани организирани од страна на ГО и патни трошоци за лица кои учествуваат на образовни активности и настани на образовни институции и организации во странство.

Понатаму, Законот за данок на додадена вредност (ДДВ)⁶⁴ беше изменет во 2019 година и стана поповолен за ГО. Имено, со измената сите даночни обврзници (вклучително и граѓанските организации), чиј вкупен обрт го надминува износот од 2 милиони денари (приближно 32.000 евра) во изминатата календарска година или чиј вкупен обрт се очекува да го надмине износот на почетокот на вршењето на деловната активност или да го надмине износот во текот на годината, е должен да се регистрира за ДДВ. Претходниот праг беше значително понизок, 1 милион МКД (околу 16.000 евра) и претставуваше товар за ГО кои планираа да се вклучат во економска активност. Во 2020 г., овој Закон беше изменет на начин да се спроведат неопходните промени за справување со КОВИД-19. Со усвоените измени, се ослободува од данок на додадена вредност прометот на добра и услуги кои како донација се дадени на буџетски корисник за справување со КОВИД-19. Исто така, се ослободува од данок на додадена вредност прометот на добра и услуги извршен од страна на буџетски корисник за справување со корона вирусот, кој се плаќа со финансиски средства од примени донации на буџетскиот корисник.

На крајот, грантовите и донациите од странски донатори се ослободени од плаќање ДДВ, а предуслов е проектот да се регистрира во Централната база на податоци за донаторска помош која ја води Секретаријатот за европски прашања⁶⁵. Ослободувањата од ДДВ се најчесто користени даночни ослободувања.

⁶⁴ Закон за изменување и дополнување на Законот за данок на додадена вредност („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 275/19 и 267/2020)

⁶⁵ Правилник за начинот на спроведување на даночното ослободување од плаќање на данок на додадена вредност на промет на добра и услуги наменети за реализација на проект кој е финансиран со парични средства добиени врз основа на договор за донација склучен помеѓу Република Македонија и странски донатор во кој е предвидено дека со добиените парични средства нема да се плаќаат даноци („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 98/14)

Графикон 9. Каков вид на даночни бенефиции (олеснувања, ослободувања, и др.) се користат во работата на Вашата организација?

Скоро 40% од ГО користат ослободување од ДДВ, а 4,8% користат ослободување од данок на личен доход, што претставува мало намалување споредено со 2019 г. (5,52%). Ослободување од данок на економска активност користат 8 ГО (2,7%). Процентот на ГО кои не користат даночни ослободувања е зголемен од 34,36% во 2019 г. на 40,3% во 2020 г., како и процентот на ГО кои одговориле дека не знаеле кои ослободувања се достапни за нивната организација (од 14,11% во 2019 г. на 17,1% во 2020 г. Долгата и тешка постапка за регистрација на проект во Секретаријатот за европски прашања и во 2020г. беше проблем. Тоа исто така носи и дополнителни трошоци и потешкотии за ГО.

Законодавството обезбедува бенефиции за економски активности за сите ГО. Според Законот за данок на добивка, тие не плаќаат данок на добивка. Законот исто така прецизира кој приход не се оданочува. Приходот се оданочува кога ќе се надмине вкупниот праг од еден милион денари (приближно 16.000 евра), тогаш данокот од 1% се пресметува само за износот што го надминува прагот. Покрај економските активности, приходи што не се оданочуваат се оние кои се собираат од членарини, добротворни придонеси, донации, грантови, подароци (во пари, добра, права на сопственост), тестаменти, легати, приходи од дивиденди од трговски друштва основани со средства на здружението и приходи од Буџетот. Според истражувањето, осум ГО користат даночни олеснувања за економска активност. Од 125 ГО (42,66%) кои избрале да користат даночни олеснувања, скоро 70% сметаат дека административните обврски за користење даночни поволности за економски активности се тешки или тешки на некој начин за исполнување.

2.1.2. Поттикнувања за индивидуални и корпоративни донации

Законот за донации и спонзорства во јавните дејности (ЗДСЈД)⁶⁶ предвидува даночни поттикнувања за индивидуални и корпоративни донации на граѓанските организации. Според ЗДСЈД⁶⁷, лице кое донира средства има право на намалување на пресметан, а неплатен персонален данок на доход или враќање на платениот данок утврден врз основа на неговата годишна даночна пријава во висина на донацијата, но не повеќе од 20% од годишниот даночен долг на донаторот, и најмногу до 390 евра. Претпријатијата можат да користат даночни бенефиции во износ од 5% во случај на донација и 3% во случај на спонзорство. Во 2020 г. донесена беше Уредба со законска сила за примена на Законот за донации и спонзорства во јавните дејности, со цел да се регулира јавниот интерес на донациите во финансиски средства, добра и услуги чиј примател на донацијата е буџетски корисник, за решавање на условите предизвикани на територијата на Република Северна Македонија од КОВИД-19⁶⁸. Иако во 2019 г. локалната граѓанска организација Конект, заедно со Министерството за финансии беа во завршна фаза на подготовка на измените во ЗДСЈД, за подобрување на неговото функционирање (сложена административна постапка, утврдување јавен интерес за конкретна донација/спонзорство, итн.)⁶⁹ тие измени сè уште не се донесени.

Индивидуалните и корпоративните донации не се практикуваат доволно, конкретно кон граѓанскиот сектор, особено во 2020 г., има намалување во овие извори на финансирање,

⁶⁶ Закон за донации и спонзорства во јавните дејности („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 47/06, 86/08, 51/11, 28/14 и 153/15).

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Уредба со законска сила за примена на Законот за донации и спонзорства во јавните дејности „Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 103/2020).

⁶⁹ Совет за соработка со и развој на граѓанскиот сектор (2019) Записник од шеснаесеттата седница на Советот за соработка со и развој на граѓанскиот сектор [Интернет] Скопје, Совет за соработка со и развој на граѓанскиот сектор. Адреса: https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/Zapisnik_16_sednica_na_Sovetot.pdf [Посетена на 20.02.2020]

споредено со 2019 г. Според истражувањето, скоро 9% од ГО добиле средства од индивидуални донатори, што е многу намалено во споредба со 2019 г. кога 24% од ГО добиле средства од индивидуални донатори. Состојбата е иста и со корпоративните донации. Во 2020 г. 11,3% од ГО добиле финансиски средства од корпоративни донатори, што е помалку од 2019 г. кога 18% добиле ваков вид на финансирање. Административната процедура за даночни поттикнувања не е поддржувачка.

Според истражувањето, повеќе граѓански организации се согласуваат (33,6%) отколку што не се согласуваат (18,4%) дека постапката за добивање даночни поволности за индивидуални донатори е тешка, додека 48% одговориле дека не знаат. Кога станува збор за постапката за добивање даночни поволности за корпоративни донатори, 35,2% ГО се согласуваат дека постапката е тешка, 17,6% не се согласуваат и 47,2% не знаат.

Според Катализатор Балкан, донациите во 2020 г. беа главно за надминување на кризата со КОВИД-19⁷⁰. Поконкретно, 5.085.162,96 евра беа донирани за Глобална здравствена итна помош во различни видови донации. Најголем дела од донациите доаѓаат од компании (734 донации) и поединци (335 донации). 34 ГО се евидентирани како донатори, а 223 ГО како корисници на донации.

Граѓанските организации можат да се стекнат со статус на организации од јавен интерес (ОЈИ) според ЗЗФ⁷¹, но не се предвидени никакви придобивки. Ако во 2019 г. имаше четири ГО со статус на ОЈИ, во 2020 г. тој број беше 3⁷² што нè води до заклучок дека на јавниот интерес не се гледа како на релевантен статус, и за ГО и за државата.

Конечно, концептот на корпоративна општествена одговорност (КОО) се сфаќа како потенцијално охрабрувачки за корпоративните донации, и затоа сè уште е од интерес за Владата. Министерството за економија донесе Среднорочна стратегија за КОО (2019-2023) со цел да се дефинира и спроведе сеопфатен пристап кон промовирање и унапредување на КОО со фокус на бизнисите⁷³. ГО се наведени како спроведувачи во некои од мерките/активностите

⁷⁰ <https://catalystbalkans.org/en/report/donations-per-country>

⁷¹ Закон за здруженија и фондации („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 52/10, 135/11 и 55/16).

⁷² Одделение за соработка со НВО (2019) Листа на здруженија и фондации на кои им е доделен статус на организација од јавен интерес [Интернет] Скопје, Одделение за соработка со НВО.

Адреса: <https://www.nvosorabotka.gov.mk/?q=mk/node/284> [Посетена на 20.02.2020]

⁷³ Министерство за економија (2019) Среднорочна стратегија за општествена одговорност на Република Северна Македонија [Интернет] Скопје, Министерство за економија. Адреса: <http://www.economy.gov.mk/Upload/Documents/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D1%98%D0%B0%20%D0%B7%D0%B0%20%D0%9E%D0%9E%D0%B8%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BC%D0%B2%D1%80%D0%B8%202019.pdf> [Посетена на 20.02.2020]

од акцискиот план на Стратегијата. Сепак, напредокот во 2020 г. беше мал во односна ова прашање и многу ГО не беа дел од процесот на КОО.

Рамка 3: Оценка на Насоките од ЕУ

Подобласт 2.1. Даночен/фискален третман на ГО и нивните донатори

Резултат 2.2. & 2.3. ГО не подлежат на Законот за данок на добивка, а приходот од економска активност поврзана со мисијата на ГО, е ослободен од данок до износот на годишен приход од 16.000 евра годишно од економска активност, потоа се пресметува данок од 1% на износот кој го надминува прагот. Законот за данок на личен доход, исто така, предвидува одредени ослободувања. Со донесените измени на Законот за данок на додадена вредност, се ослободува од данок на додадена вредност прометот на добра и услуги кои како донација се дадени на буџетски корисник за справување со COVID-19. Исто така, се ослободува од данок на додадена вредност прометот на добра и услуги извршен од страна на буџетски корисник за справување со корона вирусот, кој се плаќа со финансиски средства од примени донации на буџетскиот корисник. Конечно, ЗСДЈА дава даночни стимулации за индивидуални (20% со ограничување) и корпоративни (3-5%) донации. Донесена беше Уредба со законска сила за примена на Законот за донации и спонзорства во јавните дејности за да се регулира јавниот интерес на донирањето во финансиски средства, добра и услуги, кога корисник на донацијата е буџетски корисник, за справување со состојбата предизвикана на територијата на Република Северна Македонија од COVID-19. Сепак, ЗСДЈА треба да се измени и дополни, особено во постапката со цел да се стимулираат донациите. ГО најчесто ја користат можноста за ослободување од ДДВ за активностите што ги спроведуваат во рамките на проекти финансирани од странство, иако постапката за регистрација на проектите во СЕП беше оценета како особено долга и тешка.

Подобласт 2.2. Поддршка од државата

2.2.1. Достапност на јавно финансирање

Законската регулатива содржи одредени одредби за државна поддршка за институционален развој, поддршка на проекти и ко-финансирање на проекти финансирани од ЕУ, кои обично таргетираат сегменти или потсектори на граѓанското општество. Има неколку правни документи кои обезбедуваат основа за децентрализиран механизам за распределба на јавните средства на граѓанските организации, а кој постои со поголеми недостатоци. Клучни закони и подзаконски акти се ЗЗФ⁷⁴, Закон за извршување на буџетот⁷⁵, Закон за игри на среќа и за забавни игри⁷⁶, Одлука за распределба на приходите од игрите на среќа и забавните игри⁷⁷, критериуми за распределба на приходите од игрите на среќа и забавните игри, Кодекс на добри практики за финансиска поддршка на здруженија и фондации⁷⁸. Други закони исто така регулираат некои аспекти на државната поддршка во различни области, како спорт, култура, здравство, итн.

Законската рамка во однос на јавното финансирање на граѓанските организации не беше суштински подобрена во текот на годината. Мерките поврзани со сеопфатната реформа за јавно финансирање, предвидени во новата Стратегија кои се очекуваа до крајот на првото тримесечје во 2020 г. не се спроведоа ниту до крајот на годината⁷⁹. Нацрт анализа на финансиската поддршка за здруженија и фондации од Буџетот на Република Северна Македонија (од 2017 г. до првата половина на 2019 г.) со Компаративна анализа на моделите на државно финансирање од други земји со Предлог за модел на фонд за институционална поддршка за ГО и

⁷⁴ Закон за здруженија и фондации („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 52/10, 135/11 и 55/16).

⁷⁵ Закон за извршување на буџетот на Република Северна Македонија за 2020 година („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 265/19).

⁷⁶ Закон за игри на среќа и за забавни игри („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 24/11, 51/11, 148/11, 74/12, 171/12, 27/14, 139/14, 61/15, 154/15, 23/16 и 178/16).

⁷⁷ Секоја година се носи нова одлука според Програма за финансирање на програмските активности на националните инвалидски организации, нивните здруженија нивната асоцијација, на здруженија за борба против семејното насилство и на Црвениот крст на Република Северна Македонија од приходите од игри на среќа и од забавни игри во 2020 („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 26/19). https://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/programi/2020/2.1_igris%20na%20sreka.pdf

⁷⁸ Кодекс на добри практики за финансиска поддршка на здруженија и фондации („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 130/07).

⁷⁹ Одделение за соработка со НВО во Генералниот секретаријат на Владата на Република Северна Македонија (2018) Стратегија за соработка со и развој на граѓанскиот сектор, со акциски план 2018-2020 [Интернет] Скопје, Одделение за соработка со НВО. <https://www.nvosorabotka.gov.mk/?q=node/250> [Посетена на: 19/3/2021]

кофинансирање на проекти финансирани од ЕУ⁸⁰ која беше изготвена во 2019, беше презентирана и оценета на 17-тата седница на Советот (25.11.2019) како добра основа за понатамошни консултации со граѓанскиот сектор. Во периодот 17.12.2019-10.1.2020 се спроведоа онлајн консултации за Анализата со ГО преку www.nvosorabotka.gov.mk. Записникот од спроведениот консултативен процес беше разгледан и усвоен на 19-тата седница на Советот (26 март 2020 г.). Согласно заклучоците на 23-тата седница на Советот (24.9.2020), анализата беше доставена до Владата за разгледување. Анализата беше презентирана на 24-тата седница на Владата⁸¹ како информација и беше предложено дека Министерството за финансии треба да биде претставено во работната група за понатамошно развивање и разгледување на анализата. На 27-мата седница на Советот (одржана на 28 декември 2020), беше предложено да се формира работна група за спроведување на препораките од Анализата⁸².

Механизмот за распределување на буџетот за граѓански организации е децентрализиран. Главната ставка на буџетот за ГО од буџетот која е 463 - трансфери на невладини организации (НВО), продолжува да предизвикува забуна, бидејќи најголемата распределба од оваа ставка на буџетот е за политичките партии и спортските клубови. Збунетоста настанува заради немањето на пристап до износот на средства распределени по буџетски под-ставки во буџетот (или завршна сметка) објавени од Министерството за финансии⁸³. Покрај тоа, се користат други буџетски ставки за распределување на средства од страна на различни државни институции, како што е 464 - Различни трансфери.

Во април 2020 година, со почетокот на пандемијата со КОВИД-19, Владата донесе Одлука за прераспределба на средствата помеѓу буџетските корисници на централната власт и помеѓу фондовите⁸⁴ со која се намалија државните средства за поддршка на здруженијата и фондациите обезбедени од Буџетот на РСМ за 2020 година во износ од околу половина милион евра. Конкретно, Одлуката предвиде целосно укинување на средствата што требаше да се распределат преку Генералниот секретаријат на Владата од буџетската ставка за поддршка на ГО, како и од други институции, како што се Министерството за политички систем и односи меѓу заедниците; Министерство за економија; Министерство за труд и социјална политика; Агенција за млади и спорт и Министерство за правда.

Меѓутоа, поради реакциите на Советот, како и широките реакции на граѓанските организации воопшто, повеќето од овие средства беа повторно распределени на ГО, при што најголемиот дел беше насочен кон итни мерки за справување со кризата предизвикана од КОВИД -19. Така, иако 2020 година беше тешка година за сите, вклучително и ГО, Владата не ги зголеми вкупните средства за поддршка на здруженијата и фондациите, туку дури се обиде драстично да го намали државното финансирање за граѓанските организации.

Стратешкиот пристап во доделувањето на буџетски средства на здруженијата и фондациите е законска обврска на државните институции според: Законот за буџет⁸⁵, ЗЗФ⁸⁶, Законот за игри на среќа и забавни игри⁸⁷, Кодекс⁸⁸, Одлука за критериумите и процедурите за распределба на средства за финансирање на програмски активности на здруженијата и фондациите од буџетот⁸⁹. Различни институции изготвуваат бројни стратешки документи кои го земаат предвид јавното финансирање на ГО: Програма за финансирање на програмски активности на здруженија и фондации⁹⁰, Стратешки план на Министерството за труд и социјална политика (2021-2023)⁹¹, Национална стратегија за развој на културата⁹², Стратешки план на Министерството за здравство⁹³, Стратегија за отворени податоци⁹⁴, Стратешки план на Министерството за

⁸⁰ Хафнер Адеми, Т., Митевски В., Стојкоски, В., Мојаноски, Г. (2019) Анализа на финансиската поддршка за здруженија и фондации од Буџетот на Република Северна Македонија [Интернет] Скопје, Одделение за соработка со НВО во Генералниот секретаријат на Владата на Република Северна Македонија. Адреса: https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/_Nacrt-Zapisnik_27_sednica_na_Sovetot_0.pdf

⁸¹ [file:///C:/Users/VALENT1/AppData/Local/Temp/2020-024_sednica_na_vlada.pdf](https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/_Nacrt-Zapisnik_27_sednica_na_Sovetot_0.pdf) / <https://vlada.mk/2020-024>

⁸² https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/_Nacrt-Zapisnik_27_sednica_na_Sovetot_0.pdf

⁸³ Кодекс на добри практики за финансиска поддршка на здруженија и фондации („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 130/07).

⁸⁴ Одлука за прераспределба на средства помеѓу буџетските корисници на централната власт и помеѓу фондовите (Службен весник на РСМ бр. 97/2020 од 9 април 2020)

⁸⁵ Закон за извршување на буџетот на Република Северна Македонија за 2020 година („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 265/19).

⁸⁶ Закон за здруженија и фондации

⁸⁷ Закон за игри на среќа и за забавни игри („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 24/11, 51/11, 148/11, 74/12, 171/12, 27/14, 139/14, 61/15, 154/15, 23/16 и 178/16).

⁸⁸ Кодекс на добри практики за финансиска поддршка на здруженија и фондации („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 130/07).

⁸⁹ Одлука за критериумите и процедурите за распределба на средства за програмски активности на здруженија и фондации од буџетот на Република Северна Македонија („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 23/09)

⁹⁰ Одделение за соработка со НВО во Генералниот секретаријат на Владата на Република Северна Македонија (2019) Програма за финансирање на програмски активности на здруженија и фондации за 2019 година [Интернет] Одделение за соработка со НВО. Адреса: <https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/dokumenti/odluka%20%20programa.pdf> [Посетена на 19.03.2021]

⁹¹ Министерство за труд и социјална политика, Стратешки документи [Интернет] Министерство за труд и социјална политика. Адреса: <http://www.mtsp.gov.mk/dokumenti.nspix> [Посетена на 19.03.2021]

⁹² Министерство за култура, Национална стратегија за развој на културата [Интернет] Министерство за култура. Адреса: <http://kultura.gov.mk/nacionalna-strategija-za-razvoj-na-kultura/> [Посетена на 19.03.2021]

⁹³ Министерство за здравство, План за имплементација [Интернет] Министерство за здравство. Адреса: <http://zdravstvo.gov.mk/wp-content/uploads/2019/01/USOGLASEN-plan-19-21.pdf> [Посетена на 19.03.2021]

⁹⁴ МИОА, Стратегија за отворени податоци (2018-2020) [Интернет] МИОА. Адреса: http://www.mioa.gov.mk/sites/default/files/pbl_files/documents/strategies/open_data_strategy_en.pdf

образование и наука⁹⁵, Стратешки план на Агенцијата за млади и спорт⁹⁶, Национална стратегија за женско претприемништво⁹⁷, и многу други.

Процедурите пропишани за учество на граѓански организации во сите фази од циклусот на јавно финансирање имаат недостатоци. Имено, Кодексот предвидува јасни постапки во врска со аплицирање и спроведување на проекти од страна на граѓански организации, но не и за консултации за приоритетите за финансирање или учество при избор на проекти или следење и оценување⁹⁸. Советот во рамките на неговиот мандат дава предлози за плански и специфични приоритети за финансирање на активности на организациите од Буџетот на РСМ. Во 2020 година, оваа точка беше на дневниот ред на 25-тата, 26-тата и 27-мата седница на Советот и според записникот од 27-мата седница на Советот, членовите на Советот гласале за предложената програма за финансирање на програмски активности на здруженија и фондации за 2021 година. Понатаму, на оваа седница, членовите на Советот дадоа предлог до Владата за висината на грантовите, кој беше прифатен од Владата.

Според анкетата, 25% од ГО се согласуваат дека учествуваат во процесот на утврдување на приоритети за државно финансирање, 65,5% од ГО не се согласуваат.

Државното финансирање сè уште е речиси непрепознатлив извор на приход за граѓанските организации и достапно само за ограничен број организации. Недостаток на расположливи средства во пракса претставува сериозен предизвик за ГО. Во рамките на буџетската ставка 463-Трансфери на НВО, според податоците од државните институции, вкупно 512 милиони денари (околу 8,3 милиони евра) се планирани за финансиска поддршка на НВО⁹⁹.

Истражувањето дава докази за недостаток на достапно јавно финансирање. Сто и една (35,5%) ГО добиле поддршка за проекти, девет ГО добиле институционален грант, а 27 ГО добиле кофинансирање од ЕУ. Од овие организации кои добиле јавно финансирање во 2020 година, 20 организации добиле финансиски средства за справување со пандемијата со КОВИД-19. Понатаму, само 11,3% се согласуваат и 1,4% во целост се согласуваат, но 54,9% не се согласуваат и 27,5% во целост не се согласуваат дека државното финансирање е доволно и соодветно на потребите на ГО.

[Посетена на 19.03.2021]

⁹⁵ Министерство за образование и наука, Стратешки план 2020-2022 [Интернет] МОН. Адреса: <https://mon.gov.mk/page/?id=2048> [Посетена на 19.03.2021]

⁹⁶ Агенција за млади и спорт, Стратешки план на Агенцијата за млади и спорт (2019-2021) [Интернет] АМС. Адреса: <http://ams.gov.mk/documents/Strateski%20plan%202019%20do%202021.pdf> [Посетена на 19.03.2021]

⁹⁷ Министерство за економија, Стратегија за развој на женско претприемништво во Република Северна Македонија, 2019-2023 [Интернет] Министерство за економија. Адреса: <http://www.economy.gov.mk/Upload/Documents/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D1%98%D0%B0%20%D0%B7%D0%B0%20%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B2%D0%BE%D1%98%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%BE%20%D0%BF%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B5%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D1%88%D1%82%D0%B2%D0%BE%20%D0%B2%D0%BE%20%D0%A0%D0%B5%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D1%98%D0%B0%202019-2023.pdf> [Посетена на 19.03.2021]

⁹⁸ Кодекс на добри практики за финансиска поддршка на здруженија и фондации („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр.130/07).

⁹⁹ Хафнер Адеми, Т., Митевски В., Стојкоски, В., Мојаноски, Г. (2019) Анализа на финансиската поддршка за здруженија и фондации од Буџетот на Република Северна Македонија.

2.2. Распределба на јавни средства

Правната рамка што ја обезбедува постапката за државно финансирање, содржи одредени одредби за транспарентност и отчетност во различни правни акти (Закон за извршување на буџетот¹⁰⁰, Одлука за критериумите и процедурите за распределба на средства за програмски активности на здруженија и фондации од буџетот¹⁰¹ и Кодексот). Во 2020 година немаше напредок во подготовката на закон со кој ќе се стандардизира постапката за распределба на јавни средства, иако ова беше предвидено да се направи во 2020 г. според Стратегијата¹⁰². Бројни законски акти содржат одредби за различни делови од процесот на распределба на јавни средства. Во однос на објавување на постапката за грант – Закон за извршување на буџетот¹⁰³, Закон за животна средина¹⁰⁴, Закон за култура¹⁰⁵ и поконкретно кога станува збор за објавување на отворен повик за специфичен тип: Закон за спортови¹⁰⁶, Закон за игри на среќа и за забавни игри¹⁰⁷, Закон за социјална заштита¹⁰⁸. Што се однесува на делот на носење одлуки, критериумите и процедурата за селекција на ГО се утврдени во неколку законски акти (Кодекс, МТСП, АМС). Потоа, разни правни акти ја пропишуваат основата за формирање на стручни тела (комисии, совет) и за оценување и одлучување за апликантите, но не се доволно прецизни. Конечно, објавување на резултатите на веб-страниците на државните институции е уредено со ЗЗФ, Кодексот и Законот за култура.

Поголемиот дел од државните институции кои доделуваат средства на ГО не обезбедуваат јавно достапни информации за постапките за финансирање и информации за финансирани проекти или опфаќаат само основни детали. Одделението за соработка со НВО претставува добар пример со објавувањето подетални информации за финансиската поддршка која ја дава на ГО преку Генералниот секретаријат на Владата од 2012 година¹⁰⁹.

Во јуни 2020 година, Владата објави повик за проектни предлози на ГО за мерки за справување со кризата со КОВИД-19, во вкупен износ од 30,000,000 денари¹¹⁰. Средствата за оваа намена беа обезбедени од владината програма – Мерки за справување со КОВИД-19 кризата, Потпрограма - 46 Субвенции и трансфери, ставка 464 – Различни трансфери, за финансирање на програмски активности на здруженија и фондации за преземање на итни мерки за справување со кризата со корона вирусот. ГО имаа само шест дена да подготват проектен предлог (6-ти јуни (сабота) – 11-ти јуни до пладне), но сепак примени беа 549 апликации. На 13 јуни 2020 година, Владата ја објави одлуката за финансирање на 40 проектни предлози¹¹¹ во износ од 29,647,474 денари, односно, MKD, членовите на комисијата за евалуација во два дена ја завршиле административната проверка и оценката на квалитетот на сите 549 пристигнати апликации. Всушност, имаше неколку критични точки што влијааа на транспарентноста и отчетноста на целиот процес на распределба на овие државни средства, почнувајќи од многу кратките рокови за аплицирање, составот на комисијата за евалуација, големата разлика помеѓу бодовите за иста апликација од различни членовите на комисијата за евалуација итн.¹¹² Советот назначи двајца претставници на Советот од ГО за членови на комисијата за евалуација, а не како набљудувачи, како што беше случај во 2019 година. На 22 -рата седница, Советот, иако не едногласно, го усвои Извештајот од членовите на Советот кои учествуваа во процесот на евалуација. На оваа сесија, тие исто така го оценија процесот на доделување средства на здруженија и фондации за мерки за справување со кризата КОВИД -19 како транспарентен.¹¹³ Сепак, многу граѓански организации јавно изразија разочарување од целиот процес. Дополнително, поднесена беше жалба до Државната комисија за спречување на корупцијата во

¹⁰⁰ Министерство за финансии, Ребаланс на Буџетот на Република Северна Македонија за 2020 година („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 265/19).

¹⁰¹ Одлука за критериумите и процедурите за распределба на средства за програмски активности на здруженија и фондации од буџетот на Република Северна Македонија („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 277/19)

¹⁰² Одделение за соработка со НВО во Генералниот секретаријат на Владата на Република Северна Македонија (2018) Стратегија за соработка со и развој на граѓанскиот сектор, со Акциски план 2018-2020 [Интернет] Скопје, Одделение за соработка со НВО. <https://www.nvosorabotka.gov.mk/?q=node/250> [Посетена на: 19/3/2021]

¹⁰³ Закон за извршување на буџетот на Република Северна Македонија за 2019 („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 238/2018)

¹⁰⁴ Закон за животна средина („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 53/05; 81/05; 24/07; 159/08; 83/09; 48/10; 124/10; 51/11; 123/12; 93/13; 187/13; 42/14; 44/15; 129/15; 192/15; 39/16 и 99/18).

¹⁰⁵ Закон за култура („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 31/98; 49/03; 82/05; 24/07; 116/10; 47/11; 51/11; 136/12; 23/13; 187/13; 44/14; 61/15; 154/15; 39/16 и 11/18).

¹⁰⁶ Закон за спортови („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 29/02; 66/04; 81/08; 18/11; 51/11; 64/12; 148/13; 187/13; 42/14; 138/14; 177/14; 72/15; 153/15; 6/16; 55/16; 61/16; 106/16 и 190/16).

¹⁰⁷ Закон за игри на среќа и за забавни игри („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 24/11; 51/11; 148/11; 74/12; 171/12; 27/14; 139/14; 61/15; 154/15; 23/16 и 178/16).

¹⁰⁸ Закон за социјална заштита („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 104/19; 146/19 и 275/19)

¹⁰⁹ <https://www.nvosorabotka.gov.mk/?q=mk/node/22>

¹¹⁰ <https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/Dopolneta%20Programa%20COVID19%202020.pdf>

¹¹¹ Одлука за распределба на средства за финансиска поддршка на здруженија и фондации за мерки за справување со COVID-19 кризата, Службен весник на РСМ бр. 157/2020

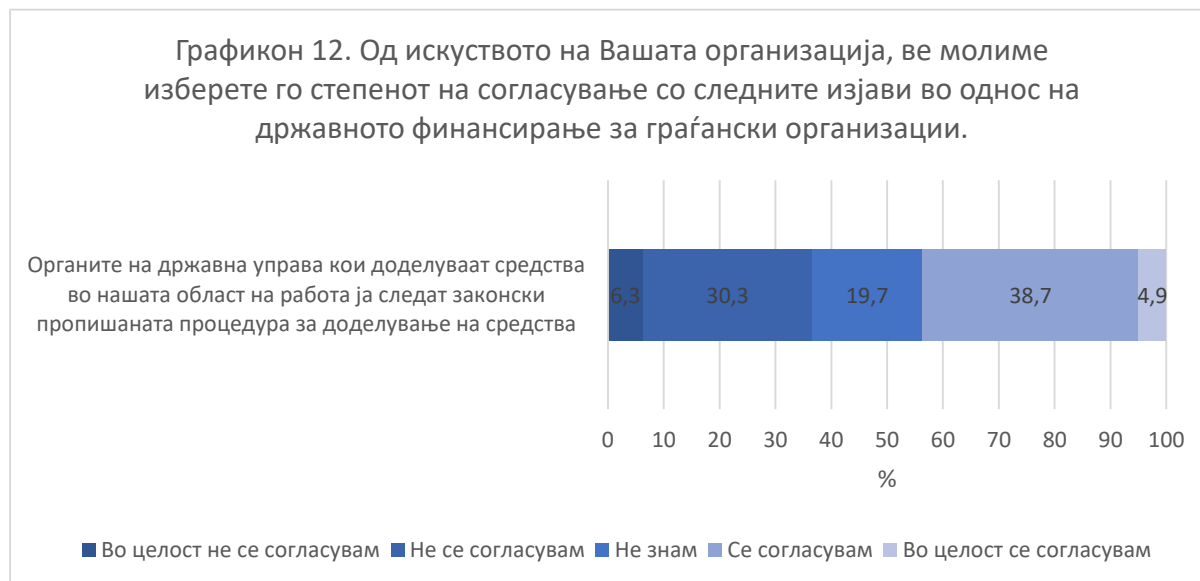
¹¹² <https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/dokumenti/Odluka%20COVID%2019.pdf>

¹¹³ <https://www.otcetnigo.mk/wp-content/uploads/2021/02/Analiza-Finansiranje-na-GO-vo-vreme-na-kovid-19.pdf>

¹¹⁴ https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/_Koregiran-Zapisnik_22_sednica_na_Sovetot_0.pdf

врска со начинот на распределба на средствата. ДКСК донесе Одлука¹¹⁴ со која ја прифати оваа жалба со образложение, меѓу другото, дека исплатата на одобрените средства извршени на 1 јули е во периодот на изборната кампања и претставува повреда на член 8-а став 1 алинеја 2 од Изборниот законик и член 34 од Законот за спречување на корупцијата¹¹⁵. Оваа одлука беше обжалена од Генералниот секретар на Владата пред Управниот суд. По разгледувањето на овој случај, Управниот суд донесе пресуда¹¹⁶ за поништување на одлуката на ДКСК.

Овој пример од 2020 година на нетранспарентни кретења на веќе планираните буџетски средства, кои потоа беа вратени и распределени на ГО на прилично сомнителен начин, го враќа целиот процес назад и сите позитивни чекори преземени од новата влада кон отворање на институциите за соработка и вмрежување со граѓанскиот сектор, како и посветеноста на Владата за подобрување на државниот систем за финансирање.

Според истражувањето, 43,7% ГО се согласуваат дека државните институции ја следат законски пропишаната постапка за распределување на средства, додека 36,6% не се согласуваат.

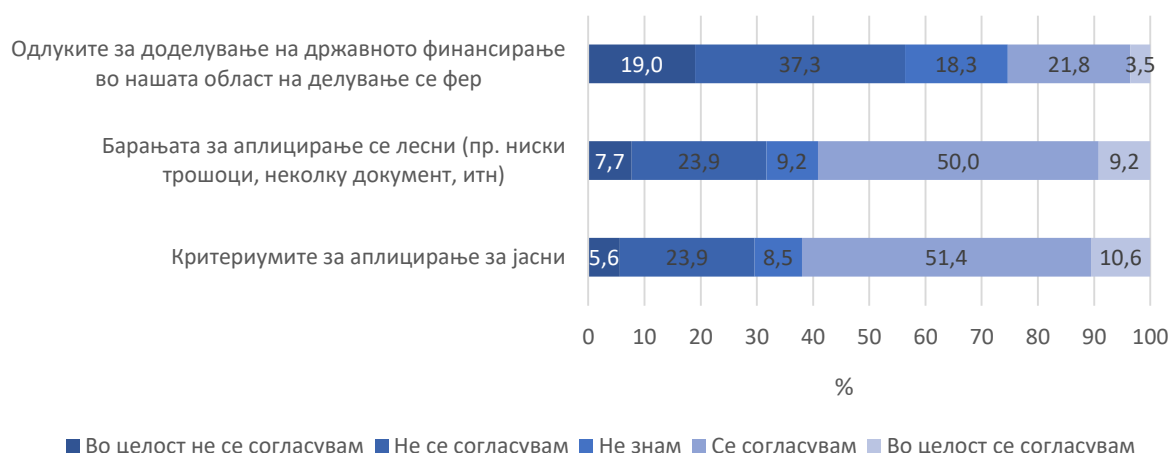
Барањата за апликација, наметнати од државните органи, се тешки за речиси една третина од испитаниците во истражувањето. Сепак, мнозинството смета дека критериумите за аплицирање се јасни.

¹¹⁴ Одлука на Државната комисија за спречување на корупцијата бр. 12-2368 / 5 од 10.07.2020

¹¹⁵ https://www.dksk.mk/fileadmin/user_upload/Zakon_za_sprecuvanje_na_korupcija_i_sudirotna_interesi.pdf

¹¹⁶ Пресуда на Управниот суд, УРП бр. 32/2020, од 17.07.2020

Графикон 13. Од искуството на Вашата организација, ве молиме изберете го степенот на согласување со следните изјави во однос на државното финансирање за граѓански организации.

Имено, 31,7% ГО сметаат дека барањата за аплицирање не се лесни (на пр. високи трошоци, малку документи, итн.); додека 59,2% сметаат дека овие барања се лесни. Исто така, 62% од ГО сметаат дека критериумите за аплицирање се јасни, а 29,6% не се согласуваат. Мнозинството од ГО сметаат дека одлуките на тендерите не се правични. Според истражувањето, од 142 ГО кои биле корисници на државно финансирање (од вкупно 293 ГО), 25,4% се согласуваат дека одлуките за распределба на државното финансирање се правични, додека 56,3% не се согласуваат.

2.3. Отчетност, следење и оценување на јавното финансирање

Постојат правни акти, кои предвидуваат одредени мерки за отчетност, следење и оценување. Согласно Законот за буџет, секој трошок и трансфер од буџетот треба да се заснова на веродостојна сметководствена документација¹¹⁷. Основата за потребата од известување е дадена во ЗЗФ, според кој финансиски извештај се доставува до соодветната државна институција при добивање средства од Буџетот¹¹⁸. Конечно, различни пропишуваат обврска да се поднесе извештај во рок од еден месец по завршувањето на проектот: годишните одлуки на Генералниот секретаријат на Владата за распределба на буџетски средства¹¹⁹, Законот за животна средина¹²⁰, Законот за култура¹²¹, Законот за инвалидски организации¹²², Законот за спорт¹²³, Кодексот¹²⁴ и во Правилникот на АМС¹²⁵. Оценувањето на ефектите кои се резултат на спроведените активности на ГО, кои биле финансирани преку буџетски грантови е пропишано во Кодексот¹²⁶, во кој е наведено дека секоја институција треба да ги оцени користењето на средствата и постигнатите резултати врз основа на поднесените извештаи и да даде препораки.

Законодавството не пропишува специфични и сразмерни санкции за ГО кои злоупотребуваат

¹¹⁷ Закон за извршување на буџетот на Република Северна Македонија за 2019 („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 238/2018)

¹¹⁸ Закон за здруженија и фондации

¹¹⁹ Влада на Република Северна Македонија (2019) Одлука за распределба на средства од буџетот на Република Северна Македонија за 2019 година наменети за финансирање на програмските активности на здруженија и фондации [Интернет] Скопје, Влада на РСМ. Адреса: https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/odluka%20za%20raspredelba%202019_0.pdf (“Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 207/19) [Посетена на 20.02.2020]

¹²⁰ Закон за животна средина („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 53/05; 81/05; 24/07; 159/08; 83/09; 48/10; 124/10; 51/11; 123/12; 93/13; 187/13; 42/14; 44/15; 129/15; 192/15; 39/16 и 99/18).

¹²¹ Закон за култура („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 31/98; 49/03; 82/05; 24/07; 116/10; 47/11; 51/11; 136/12; 23/13; 187/13; 44/14; 61/15; 154/15; 39/16 и 11/18).

¹²² Закон за инвалидски организации („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 150/2015, 27/2016, 59/2012, 23/2013 и 89/2008).

¹²³ Закон за спортови („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 29/02, 66/04, 81/08, 18/11, 51/11, 64/12, 148/13, 187/13, 42/14, 138/14, 177/14, 72/15, 153/15, 6/16, 55/16, 61/16, 106/16 и 190/16).

¹²⁴ Кодекс на добри практики за финансиска поддршка на здруженија и фондации („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 130/07).

¹²⁵ Агенција за млади и спорт (2019) Правилник на Агенција за млади и спорт за определување постапка и утврдување критериуми за доделување средства за поддршка на проекти од областа на младите [Интернет] Скопје, АМС. Адреса: http://www.ams.gov.mk/images/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%B7%D0%B0_%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D0%B8%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5_%D0%BD%D0%B0_%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%83%D0%BC%D0%B8_%D0%B7%D0%B0_%D0%B4%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%B9%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5_%D1%81%D1%80%D0%B5%D0%B4%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0_%D0%B7%D0%B0_%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B4%D1%80%D1%88%D0%BA%D0%B0_%D0%BD%D0%B0_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8_%D0%BE%D0%B4_%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B0_%D0%BD%D0%B0_%D0%BC%D0%B8%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B5_1.pdf [Посетена на 20.02.2020]

¹²⁶ Кодекс на добри практики за финансиска поддршка на здруженија и фондации (“Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 130/07).

јавни средства. Кривичниот законик, смета дека правните претставници на ГО се јавни службеници, така што важат истите санкции¹²⁷. Кодексот не предвидува санкции, туку редовно следење на трошењето и во случај на неисполнување на договорните обврски, враќање на средствата до институцијата¹²⁸. Следењето се спроведува ретко и заради обезбедување информации за Владата¹²⁹. Теренските посети се ретки, а главно ги организираат МТСП и ФИТР¹³⁰. Понатаму, Генералниот секретаријат се вклучува во следење, бидејќи е страна во договорот којшто го склучуваат кога ги доделуваат средствата и во согласност со Кодексот¹³¹. Одделението за соработка со НВО даде добар пример на крајот на 2020 година, со тоа што изготви Извештај за спроведувањето на Програмата за финансирање на програмски активности на здруженија и фондации за 2019 година¹³² и го објави на својата веб страна заедно со сите поединечни наративни и финансиски извештаи од грантистите и беа ставени на дневниот ред на 28-мата седница на Советот. Според истражувањето, од 142 ГО кои добиле државна поддршка, проектите на 57,7% ГО биле предмет на следење, додека 16,7% ГО не биле предмет на следење. Потоа, за 54,9% следењето било извршено во согласност со претходно дефинирани критериуми, а за 16,2% не било. Конечно, за 36,6% ГО биле најавени посетите за следење, додека за 16,9% ГО не биле најавени.

2.2.4. Нефинансиска поддршка

Законодавството дава основа за доделување на нефинансиска поддршка на граѓанските организации. Клучен закон е Законот за користење и располагање со стварите во државна сопственост¹³³, којшто предвидува дека доделувањето на движен и недвижен имот на органите на владата се прави со одлука на Владата за користење или пренесување на правото на сопственост, со или без надомест на граѓанските организации. ГО може да добијат и недвижен имот за привремено или трајно користење, со или без надомест и да користат подвижни ствари во сопственост на Владата. Сепак, не постојат одредби со критериуми за транспарентно распределување на нефинансиската поддршка. Покрај тоа, Законот за локална самоуправа¹³⁴ предвидува сопственоста на општините да може да се пренесе на други субјекти преку јавно наддавање.

Постојат малку случаи на граѓански организации кои користат нефинансиска државна поддршка. Според истражувањето, на 22 ГО им била дадена нефинансиска поддршка од државата во 2020 година (канцеларија за настани, работа, обука и опрема).

¹²⁷ Кривичен законик ("Службен весник на Република Северна Македонија", бр. 37/96, 80/99, 4/02, 43/03, 19/04, 81/05, 60/06, 73/06, 7/08, 139/08, 114/09, 51/11, 135/11, 185/11, 142/12, 166/12, 55/2013, 82/13, 14/14, 27/14, 28/14, 41/14, 115/14, 132/14, 160/14, 199/14, 196/15 и 226/15, 97/17 и 248/18).

¹²⁸ Кодекс на добри практики за финансиска поддршка на здруженија и фондации ("Службен весник на Република Северна Македонија", бр. 130/07).

¹²⁹ Хафнер Адеми, Т., Митевски В., Стојкоски, В., Мојаноски, Г. (2019) Анализа на финансиската поддршка за здруженија и фондации од Буџетот на Република Северна Македонија.

¹³⁰ Ibid.

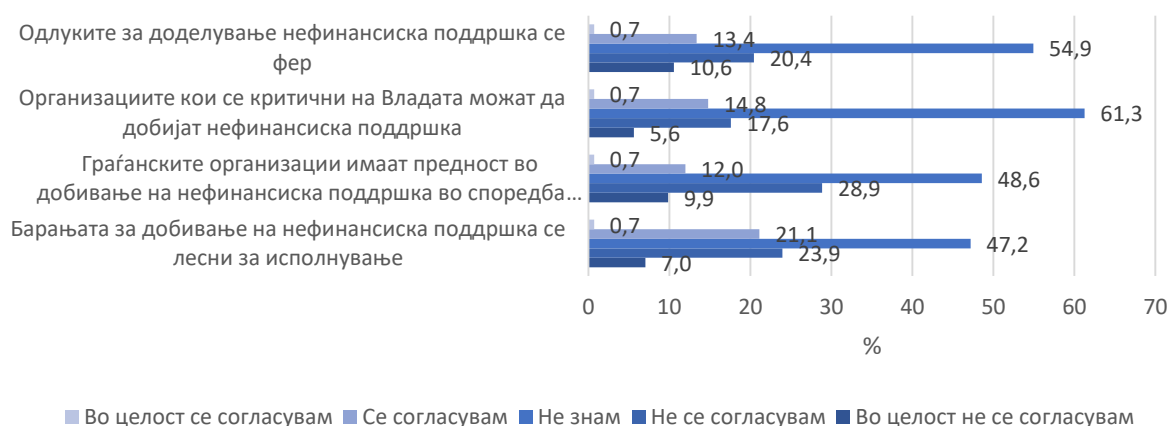
¹³¹ Одговор од Генералниот секретаријат на Владата на Република Северна Македонија на барањето за пристап до информации испратено од страна на МЦМС на 20.01.2020

¹³² <https://nvsorabotka.gov.mk/?q=mk/node/471>

¹³³ Закон за користење и располагање со стварите во државна сопственост и со стварите во општинска сопственост („Службен весник на Република Северна Македонија", бр. 78/15, 106/15, 153/15, 190/16 и 21/18, 101/19 и 275/19).

¹³⁴ Закон за локална самоуправа („Службен весник на Република Северна Македонија", бр. 5/2002).

Графикон 14. Ве молиме изберете го степенот на согласување со следните изјави во однос на добивањето на нефинансиска поддршка од државата

Од вкупниот број испитаници (293), 30 ГО се согласуваат и само една организација во целост се согласува дека барањата за нефинансиска поддршка на државата се лесни за исполнување, 67 ГО не знаат, додека 34 ГО не се согласуваат и 10 ГО во целост не се согласуваат. ГО сметаат дека се третирани на еднаков начин во однос на другите актери кога станува збор за пристап до државните нефинансиски ресурси. Имено, 14 ГО во целост не се согласуваат, 41 не се согласуваат и 69 ГО не знаат, додека 17 ГО се согласуваат и една ГО во целост се согласува дека ГО имаат поповолна позиција во споредба со другите актери. Што се однесува до праведноста на распределбата на нефинансиската поддршка, според истражувањето, 19 ГО се согласуваат и една во целост се согласува дека одлуките се праведни, додека 29 ГО не се согласуваат, 15 ГО во целост не се согласуваат, додека 78 ГО рекле дека не знаат. Покрај тоа, во смисла на критичност кон Владата, 21 ГО се согласуваат и една ГО во целост се согласува дека критичките ГО можат да добијат пристап до нефинансиска поддршка; 25 ГО не се согласуваат, осум ГО во целост не се согласуваат и 87 ГО не знаат.

Рамка 4: Оценка на Насоките од ЕУ Подобласт 2.2. Државна поддршка

Резултат 2.4. Сеопфатната реформа на системот за државно финансирање на граѓанските организации напредуваше бавно, а релевантните мерки од Стратегијата кои беа предвидени за 2020 година, не се спроведоа. Примерот од 2020 година на нетранспарентни кретења на веќе планираните буџетски средства, кои потоа беа вратени и распределени на ГО на прилично сомнителен начин, го враќа целиот процес назад и сите позитивни чекори преземени од новата влада кон отворање на институциите за соработка и вмрежување со граѓанскиот сектор, како и посветеноста на Владата за подобрување на државниот систем за финансирање.

Министерството за труд и социјална политика и Агенцијата за млади и спорт имаат најголеми буџети за распределба на ГО за социјална заштита, спорт и млади. Законската рамка за јавно финансирање за ГО не обезбедува: институционална поддршка; авансни плаќања; повеќегодишни договори; и финансирање на ЕУ и други проекти.

Подобласт 2.3. Човечки ресурси

2.3.1. Вработување во граѓански организации

Законодавството им овозможува на граѓанските организации да вработуваат луѓе. Постојните закони и политики се применливи на граѓанските организации како работодавачи, но сепак тие не ја одразуваат специфичната природа на работењето на ГО (Закон за работни односи¹³⁵, Закон за вработување и осигурување во случај на невработеност¹³⁶) и постои нееднаков третман кога станува збор за придобивките кои се им се достапни на бизнисите (Закон за вработување на инвалидни лица¹³⁷)¹³⁸. Покрај тоа граѓанскиот сектор не е претставен во организациите на работодавачи¹³⁹ и не е јасно со кој колективен договор е опфатен.

Владините политики за зголемување на вработувањето се фокусирани на бизнисот. Имено, во Националната стратегија за вработување 2016-2020, ГО се наведени само како спроведувачи на мерките, а не како корисници¹⁴⁰. Сепак, преземени беа важни чекори кон градењето на поддржувачки мерки и имаше одредени програми и мерки кои им беа на располагање и на ГО во 2020 година: Сепак, преземени беа важни чекори кон градењето на поддржувачки мерки и имаше одредени програми и мерки кои им беа на располагање и на ГО во 2019: субвенционирање на плати (од 2017 ГО се посебен вид на правен субјект кој може да се пријави за користење на оваа мерка) и вработување и раст на правните субјекти (поддршка за ново вработување)¹⁴¹. Според списокот од Агенцијата за вработување, 9 ГО ја искористиле мерката за вработување и раст на правните субјекти, 16 за субвенционирање на платите, 2 ГО за обука на вработените и 72 ГО за практиканство.¹⁴²

ЦРСМ ги собира и објавува податоците за вработување во граѓанскиот сектор. Податоците се извлечени од финансиските извештаи на ГО кои се доставуваат годишно (број на вработени со полно работно време, расходи за плати, итн.). Сè уште нема достапни податоци за вработените со скратено работно време, лица со договор на определено време и волонтери. Вкупниот број на вработени во здруженијата и фондациите според ЦРСМ е малку зголемен од 1,645 во 2019 година на 1,799 во 2020 година. Сепак, тој е намален како процент од вкупниот број вработени во земјата од 0,29% на 0,2%.¹⁴³

Постојат неколку случаи на граѓански организации кои користат различни стимулативни програми за вработување, како и ГО кои се соочуваат со помали тешкотии во добивањето поддршка од државата во однос на вработувањето.

Според истражувањето, тринаесет ГО користеле владина поддршка преку програми за поттикнување на вработувањето. Исто така, истражувањето покажа дека 81 ГО имале потешкотии во наоѓањето на човечки ресурси, како резултат на кризата со КОВИД-19.

¹³⁵ Закон за работни односи („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 62/2005, 106/2008, 161/2008, 114/2009, 130/2009, 149/2009, 50/2010, 52/2010, 124/2010, 47/2011, 11/2012, 39/2012, 13/2013, 25/2013, 170/2013, 187/2013, 113/2014, 20/2015, 33/2015, 72/2015, 129/2015, 27/2016 и 120/2018 и бр. 110/2019)

¹³⁶ Закон за вработување и осигурување во случај на невработеност („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 37/1997, 25/2000, 101/2000, 50/2001, 25/2003, 37/2004, 4/2005, 50/2006, 29/2007, 102/2008, 161/2008, 50/2010, 88/2010, 51/2011, 11/2012, 80/2012, 114/2012, 39/2014, 44/2014, 113/2014, 56/2015, 129/2015, 147/2015, 154/2015, 27/2016, 119/2016, 21/2018 и 113/2018 и 124/2019).

¹³⁷ Закон за вработување на инвалидни лица („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 44/2000, 16/2004, 62/2005, 113/2005, 29/2007, 88/2008, 161/2008, 99/2009, 136/2011, 129/2015, 147/2015, 27/2016 и 99/2018)

¹³⁸ Атанасова, М. (2019) Анализа на перцепцијата и вклученоста на граѓанските организации како работодавач во законодавството и активните мерки за вработување во Република Северна Македонија [Интернет] Скопје, Конект. Адреса: http://konekt.org.mk/wp-content/uploads/2019/08/konekt-analiza_01.pdf [Посетена на 20.02.2020]

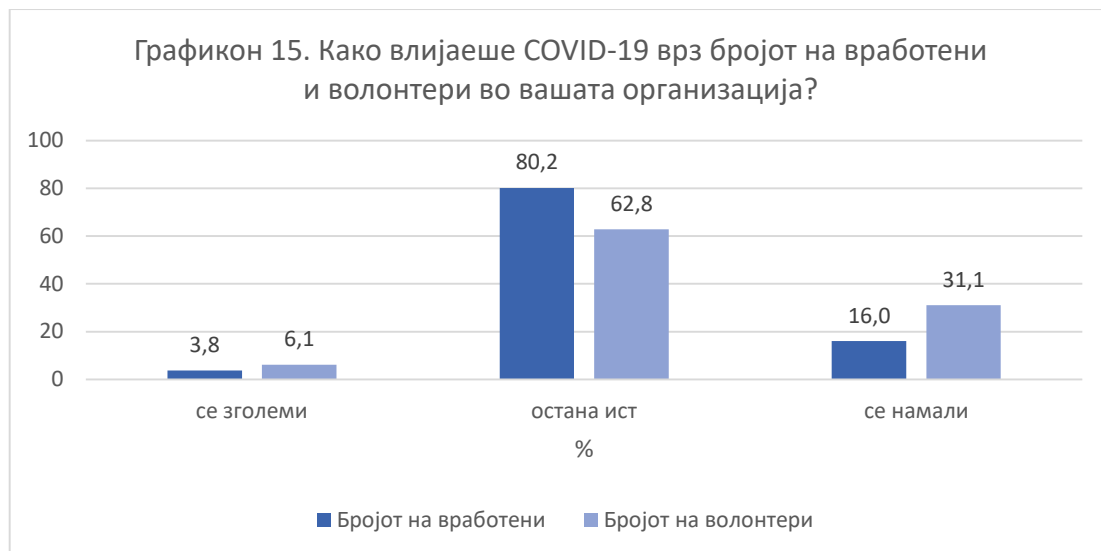
¹³⁹ Ibid.

¹⁴⁰ Министерство за труд и социјална политика (2015) Национална стратегија за вработување на Република Северна Македонија 2016-2020 [Интернет] Скопје, МТСП. Адреса: <http://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/strategii/Nacionalna%20Strategija%20za%20Vrabotuvane%20na%20Republika%20Makedonija%20za%20Vlada%2016102015.pdf> [Посетена на 20.02.2020]

¹⁴¹ Агенција за вработување на Република Северна Македонија, Оперативен план [Интернет] Скопје, АВРМ. Адреса: <https://av.gov.mk/operativen-plan.nspх> [Посетена на 20.02.2020]

¹⁴² Добиена Одлука за информација за информација од јавен карактер од Агенцијата за вработување на Република Северна Македонија, 13.01.2021

¹⁴³ Индекс на одржливост на граѓанскиот сектор 2020, <https://www.balkancsd.net/2020-csosi-report-for-north-macedonia-slight-improvement-in-the-overall-civil-society-sustainability/>

ГО и понатаму не се доволно информирани за можностите и времетраењето на повикот за поддршка, бидејќи секоја од мерките е достапна во определен дел од годината¹⁴⁴. Понатаму, многу малку ГО беа во можност да ја искористат мерката за поддршка на отворање нови работни места, бидејќи заради немањето долгорочно финансирање можеби нема да можат да продолжат да исплаќаат плата откако ќе заврши поддршката од државата.

Кризата со КОВИД-19 покажа дека граѓанските организации се еден од секторите што можат да ја прилагодат својата работа според моменталната состојба и можат да ја префрлат својата работа од канцеларија на работа од дома. Според истражувањето, 63,5% (186) ГО беа во можност целосно да работат од дома во 2020 година, што ни ја покажува дигиталната спремност на секторот.

2.3.2. Волонтирање во граѓанските организации

Законодавството предвидува заштита на волонтерите и нивните организации и овозможува спонтано волонтирање, со одредени недоследности. Клучен закон е Законот за волонтерство¹⁴⁵ со кој се уредуваат правата и обврските на волонтерите и организаторите на волонтирање, со јасно дефинирани договорни односи и заштита. Други релевантни закони се Законот за работни односи¹⁴⁶, Законот за трансформација во редовен работен однос¹⁴⁷, Законот за странци¹⁴⁸ и Законот за вработување и работа на странци¹⁴⁹. Иако во 2019 година беше донесен нов Закон за практиканство¹⁵⁰ кој прави разлика помеѓу концептот на практиканство и волонтерство, влијанието на законот треба допрва да се види. Законот предвидува услови кои треба да ги исполни практикантот, како што се, да биде невработен и помлад од 34 години, со завршено најмалку основно образование. Законот ги уредува постапката и условите за практиканство, правата и обврските на практикантот и на работодавачот.

Постојат одредени стимулации и за волонтерите и за организациите и државни програми за развој и унапредување на волонтерството. Според Законот за волонтерство, волонтерите имаат право на надоместок кој е ослободен од данок, за трошоците поврзани со волонтирање (храна, превоз и обука), што е минимум 15% од просечната бруто плата во земјата¹⁵¹. Исто така, граѓанските организации може да добијат стимулации ако ангажираат практиканти преку програмите за вработување кои го субвенционираат вклучувањето на практиканти¹⁵².

¹⁴⁴ Атанасова, М. (2019) Анализа на перцепцијата и вклученоста на граѓанските организации како работодавач во законодавството и активните мерки за вработување во Република Северна Македонија [Интернет] Скопје, Конект. Адреса: http://konekt.org.mk/wp-content/uploads/2019/08/konekt-analiza_01.pdf [Посетена на 20.02.2020]

¹⁴⁵ Закон за волонтерство („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 85/07, 161/08, 147/15)

¹⁴⁶ Закон за работни односи („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 62/2005, 106/2008, 161/2008, 114/2009, 130/2009, 149/2009, 50/2010, 52/2010, 124/2010, 47/2011, 11/2012, 39/2012, 13/2013, 25/2013, 170/2013, 187/2013, 113/2014, 20/2015, 33/2015, 72/2015, 129/2015, 27/2016 и 120/2018 и бр.)

¹⁴⁷ Закон за вработување и осигурување во случај на невработеност („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 37/1997, 25/2000, 101/2000, 50/2001, 25/2003, 37/2004, 4/2005, 50/2006, 29/2007, 102/2008, 161/2008, 50/2010, 88/2010, 51/2011, 11/2012, 80/2012, 114/2012, 39/2014, 44/2014, 113/2014, 56/2015, 129/2015, 147/2015, 154/2015, 27/2016, 119/2016, 21/2018 и 113/2018 и 124/2019).

¹⁴⁸ Закон за странци

¹⁴⁹ Закон за вработување и работа на странци

¹⁵⁰ Правдиком (2019) Закон за практиканство. [Интернет] Скопје, Правдиком. Адреса: (<https://www.pravdiko.mk/wp-content/uploads/2019/05/Zakon-za-praktikantstvo-21-05-2019.pdf>) [Посетена на: 25/11/2019]

¹⁵¹ Закон за волонтерство („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 85/07, 161/08, 147/15)

¹⁵² Агенција за вработување на Република Северна Македонија, Оперативен план [Интернет] Скопје, АВРМ. Адреса: <https://av.gov.mk/operativen-plan.nspx> [Посетена на 20.02.2020]

Неколку граѓански организации користеле поддршка од владата за волонтерство. Според истражувањето, дванаесет ГО користеле поддршка од владата преку програми што го стимулираат волонтирањето во ГО.

Државата разговараше за подготовка на Национална стратегија за унапредување и развој на волонтерството 2020 – 2025, која треба да го засили и унапреди волонтерството во земјата. Откако започна процесот на подготовка во 2020 година, нема информација во која фаза е Стратегијата и кога ќе биде усвоена. До крајот на 2020 година, на јавноста не ѝ беше претставена нова Стратегија. Исто така, нема прецизни податоци за бројот на волонтери во ГО, ниту пак за бројот на волонтерски часови кои се спроведени во ГО. Ова не води до заклучокот дека волонтерството сè уште не е многу високо на политичката агенда.

Вкупно 24 ГО сметаат дека административната постапка за вклучување волонтери е сложена и со високи трошоци. Така, процесот за привлекување волонтери или станувањето волонтер претставува мал предизвик во работата на ГО. Според истражувањето, 48,5% ГО ангажирале волонтери во 2020 година.

2.3.3. Неформално образование

Законодавството дозволува неформално образование и граѓанските организации да учествуваат во неформалниот систем на образование, но сепак со одредени потешкотии. Постојат ограничени примери на теми поврзани со ГО кои се интегрирани во неформалното образование. Правната основа за регулирање на неформалното образование од страна на ГО е дадена во бројни закони, како што се Законот за образование на возрасни¹⁵³, Законот за Бирото за развој на образованието¹⁵⁴, Законот за јавни набавки, итн.¹⁵⁵ До крајот на 2019 година, Министерството за образование и наука го објави за електронски консултации новиот Предлог-закон за образование на возрасни¹⁵⁶ кој треба да опфати: потврда на неформалното образование, подобрен процес на верификација на посебни програми за образование на возрасни, итн. Овој предлог-закон сè уште не е усвоен, а Министерството не ја информираше јавноста за било какви нови случувања во процесот. Еден од провајдерите на образование за возрасни, Стопанската комора на Македонија продолжува да изразува загриженост дека процедурите во постојниот Закон за образование на возрасни се тешки и крути и дека законот треба да се измени. Предметите поврзани со граѓанското општество се вклучени во официјалниот наставен план и во основно и во средно ниво на образование. На универзитет, студентите се обврзани да извршуваат пракса, и тоа е различно регулирано во секоја институција, а вклучува можност за студентите праксата да ја поминат во ГО. Покрај тоа, кога станува збор за граѓанско образование, во наставниот план е откриена дискриминаторска содржина во разни учебници, подготвени пред една деценија. Владата по реакциите на граѓанските организации и загрижените граѓани ги стави материјалите на списоците за потребна ревизија објавена на веб-страницата на Министерството за образование и наука. Понатаму, неформалното образование и образованието на возрасни како клучни стратешки области се дел од Сеопфатната стратегија за образование (2018-2025) и акцискиот план¹⁵⁷. Покрај тоа, Стратешкиот план на Бирото за развој на образованието 2020-2022 во еден од клучните резултати предвидува развиен нов концепт за граѓанско образование, со конкретни активности кои треба да се преземат¹⁵⁸. Сепак, нема видливи резултати од акцискиот план и Стратегијата и нема достапни податоци за статусот на имплементацијата на конкретни мерки.

Предметите поврзани со граѓанското општество се вклучени во официјалниот наставен план и во основно и во средно образование. На универзитет, студентите се обврзани да извршуваат пракса, и тоа е различно регулирано во секоја институција. Постои можност за студентите праксата да ја поминат во ГО. Покрај тоа, кога станува збор за граѓанско образование, во

¹⁵³ Закон за образование на возрасни („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 7/2008, 17/2011, 51/2011, 74/2012, 41/2014, 144/2014, 146/2015, 30/2016 и 64/2018).

¹⁵⁴ Закон за Бирото за развој на образованието („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 37/2006, 142/2008, 148/2009, 69/2013, 120/2013, 148/2013, 41/2014, 30/2016 и 64/2018).

¹⁵⁵ Закон за јавни набавки („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 24/2019).

¹⁵⁶ ЕНЕР (2019) Предлог на закон за образование на возрасни [Интернет] Скопје, ЕНЕР. Адреса: https://ener.gov.mk/Default.aspx?item=pub_regulation&subitem=view_reg_detail&itemid=55701 [Посетена на 20.02.2020]

¹⁵⁷ Министерство за образование и наука (2019) Стратегија за образование 2018-2025. Скопје, МОН. Адреса: <http://mrk.mk/wp-content/uploads/2018/10/Strategija-za-obrazovanie-ENG-WEB-1.pdf> [Посетена на 20.02.2020]

¹⁵⁸ Биро за развој на образованието (2019) Стратешки план [Интернет] Скопје, БРО. Адреса: https://www.bro.gov.mk/wp-content/uploads/2020/01/STRATESHKI_PLAN_2020-2022.pdf [Посетена на 20.02.2020]

наставниот план е откриена дискриминаторска содржина во разни учебници, подготвени пред една деценија. Владата по реакциите на граѓанските организации и загрижените граѓани ги стави материјалите на списокот со материјали за кои е потребна ревизија и го објави на веб-страницата на Министерството за образование и наука¹⁵⁹¹⁶⁰.

Има неколку случаи на ГО кои се сертифицирани од државата како провајдери на обука и неформално образование.

Рамка 5: Оценка на Насоките од ЕУ Подобласт 2.3. Човечки ресурси

Резултат 1.2. Определени одредби во политиките и законското опкружување го олеснуваат и, до одреден степен, го стимулираат волонтирањето и вработувањето во граѓанските организации. ЦРСМ ги собира и објавува податоците за вработувањето во граѓанскиот сектор. Податоците се извлечени од финансиските извештаи на ГО кои се поднесуваат годишно (број на вработени со полно работно време, расходи за плати, итн.). Сè уште нема достапни податоци за вработените со скратено работно време, лица со договори на определено време и волонтери. Вкупниот број на вработени во здруженијата и фондациите според ЦРСМ е 1,799 (0.2% од сите вработени во земјата во 2020 година). И покрај тоа што не е достапен бројот на волонтери, одредени извештаи укажуваат на многу низок ангажман во волонтирањето.

Област 3: Односот помеѓу Владата и граѓанските организации

Подобласт 3.1. Рамка и практика за соработка

3.1.1. Државни политики и стратегии за развој на и соработка со граѓанското општество

Спроведувањето на Стратегијата за соработка со и развој на граѓанскиот сектор и Акцискиот план за периодот 2018-2020 требаше да биде завршено во 2020 година. Информациите кои се однесуваат на спроведувањето на мерките и активностите редовно се собираат и објавуваат од страна на Одделението за соработка со НВО, а Советот се занимава со надзор¹⁶¹. Според Извештајот за спроведените активности од Стратегија на Владата за соработка со и развој на граѓанскиот сектор (2018-2020) во 2020 година¹⁶², 51 (60,7%) активности се реализирани, 8 (9,5%) активности се делумно реализирани и 25 (29,8%) не се реализирани. Но, само 22 (47,8%) од активностите од приоритетната област 1. *Нормативна, институционална и финансиска рамка за развој на граѓанскиот сектор* се реализирани, додека 20 (43,5%) активности не се. Слично, за приоритетната област 3. *Граѓанскиот сектор како чинител во социјално-економскиот развој*, 8 (50%) активности се реализирани, 4 (25%) се делумно реализирани и 4 (25%) активности не се. Понатаму, со потемелна анализа на табелата¹⁶³, може да се заклучи дека напредокот во главните мерки за развој на граѓанскиот сектор не е доволен (реформа на јавното финансирање, индивидуални и корпоративни донации, социјални услуги и волонтерство).

Граѓанските организации презедоа различни активности што придонесоа за реализација на Акцискиот план. И покрај тоа што ГО не се наведени како спроведувачи, бидејќи ова треба да се сфати како обврска на релевантните институции, нивниот придонес се споменува во извештајот за спроведување¹⁶⁴.

Граѓанските организации се вклучени во следењето на имплементацијата на Стратегијата, преку Советот кој има мандат да ја следи имплементацијата. Имено, на седниците на Советот се одржаа неколку дискусии за спроведување на Стратегијата и преглед на извештаите подготвени од страна на Одделението одговорно за нејзино спроведување. Реализацијата на Стратегијата

¹⁵⁹ МЗМП (2019) Годишен извештај за ефикасноста на правната заштита на човековите права во Република Северна Македонија 2019 [Интернет] МЗМП. Адреса: <https://myla.org.mk/publications/%d0%b3%d0%be%d0%b4%d0%b8%d1%88%d0%b5%d0%bd-%d0%b8%d0%b7%d0%b2%d0%b5%d1%88%d1%82%d0%b0%d1%98-%d0%b7%d0%b0-%d0%b5%d1%84%d0%b8%d0%ba%d0%b0%d1%81%d0%bd%d0%be%d1%81%d1%82%d0%b0-%d0%bd%d0%b0-%d0%bf%d1%80-4/> [Посетена на 20.02.2020]

¹⁶⁰ Окно (2019) Дискриминаторски содржини во учебниците за средно образование [Интернет] Скопје, Окно. Адреса: <https://okno.mk/node/81520> [Посетена на 20.02.2020]

¹⁶¹ Одделение за соработка со НВО во Генералниот секретаријат на Владата на Република Северна Македонија, Приоритетни области [Интернет] Скопје, Одделение за соработка со НВО.

Адреса: <https://www.nvosorabotka.gov.mk/?q=mk/node/281> [Посетена на 05.03.2021]

¹⁶² https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/izvestaj_Strategija_2%202021.pdf

¹⁶³ https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/2.2.Izvestaj_Tabelaren_pregled_10%202020.pdf

¹⁶⁴ Ibid.

за 2019 година беше разгледана на 19-тата седница на Советот, која се одржа на 26.03.2020, каде 25 члена на Советот гласаа за Извештајот, сепак, содржината на дискусијата и повратните информации од членовите во врска со овој извештај не беа одразени во записникот¹⁶⁵. На 24-тата седница на Советот, одржана на 2.11.2020, се дискутираше за спроведувањето на Стратегијата за 2020 година и севкупно, и заклучокот беше дека Одделението за соработка со НВО треба да им испрати на релевантните институции преглед на неспроведените мерки и да побара од нив извештај за активностите кои не се спроведени, објаснување и причини за неспроведување на активностите и временска рамка за нивно спроведување¹⁶⁶. На 25-тата седница на Советот, одржана на 2.12.2020, Одделението информираше дека одговорило само едно министерство. Сепак, според записникот од седницата, Советот не дал понатамошни препораки или заклучоци за ова прашање.

Нема подготвено нова Стратегија и во текот на 2020 година не се одржаа консултации за развивање на новата Стратегија. Проектот финансиран од ЕУ, Техничка помош за унапредување на овозможувачката околина за граѓанските организации во Република Северна Македонија, во рамките на своите активности изготвува аналитички извештај за спроведувањето на Стратегијата и ќе го поддржи Одделението при изработката на новата Стратегија.

3.1.2. Институции и механизми за развој на и соработка со граѓанското општество

Постојат три главни институции и механизми кои се одговорни за олеснување на соработката помеѓу Владата и граѓанските организации: Советот за соработка со и развој на граѓанскиот сектор, Одделението за соработка со НВО и мрежата на јавни службеници за следење на спроведувањето на Стратегијата¹⁶⁷ која се состои од 18 државни институции. Главниот механизам, Советот како меѓусекторско советодавно тело, остана функционален со одржани девет седници во текот на 2020 година.

Советот активно функционира од април 2018 година и има одржано вкупно 27 седници до крајот на 2020 година, надминувајќи го минималниот законски услов за одржување најмалку четири седници годишно. Во текот на 2020 година се одржаа вкупно девет седници¹⁶⁸, сите онлајн, со исклучок на 23-тата. Од расположливите записници од седниците, најголемиот дел од седниците беа фокусирани на приоритетите во планирањето, критериумите или други прашања поврзани со финансирање на активностите на ГО од државниот буџет (дискутирани на пет седници на Советот), по што следуваат номинирање и избор на претставници во различни тела (4 пати). Советот дискутираше и разгледуваше 16 документи, од кои 10 беа подготвени и предложени од Одделението за соработка со НВО, еден документ предложен од претставникот на Министерството за труд и социјална политика и пет беа предложени од членовите на Советот од ГО.

На поголемиот дел од седниците, Советот поставуваше одредени препораки и/или барања, првенствено до Одделението за соработка со НВО. Сите барања кои Советот ги упати до Одделението за соработка со НВО беа прифатени и навремено спроведени. На барањето на Советот кое беше испратено до Владата во април за вклучување на претставници на ГО во релевантните антикризни тела, беше одговорено позитивно во ноември со отворен повик за вклучување на ГО во главното тело за управување со кризи.

Со почетокот на пандемијата со КОВИД-19, Владата, без консултации со Советот за соработка со и развој на граѓанскиот сектор и граѓанското општество воопшто, како и без никаква најава во јавноста, ги намали средствата за поддршка на здруженијата и фондациите обезбедени од Буџетот на РСМ за 2020 година. Намалувањето се спроведе со Одлука за прераспределба на средствата помеѓу буџетските корисници на централната власт и помеѓу фондовите¹⁶⁹. Советот дејствуваше по оваа владина одлука и на својата 20 -та седница, одржана на 16.04.2020 година, усвои реакција која беше испратена до Владата. Во јуни, Владата додели 30 милиони денари за финансиска поддршка на здруженијата и фондациите за нивните активности за одговор на кризата со КОВИД-19.

Редовното присуство на државните институции на седниците останува да биде предизвик, бидејќи само двајца претставници од државните институции учествуваа во сите девет седници

¹⁶⁵ https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/Zapisnik_19_dopisna-sednica_na_Sovetot.pdf

¹⁶⁶ https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/Usvoen_Zapisnik_24_sednica_na_Sovetot.pdf

¹⁶⁷ <https://www.nvosorabotka.gov.mk/?q=mk/node/418>

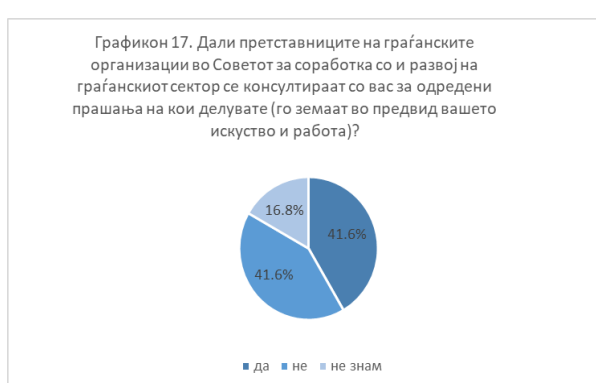
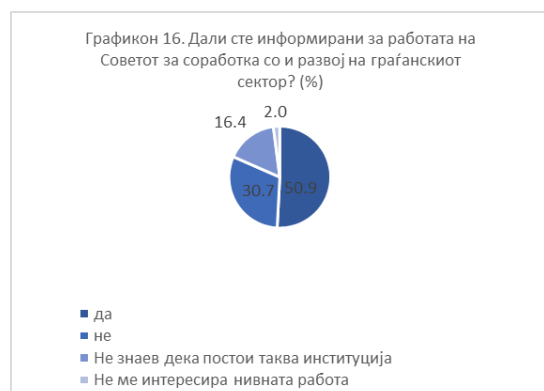
¹⁶⁸ Одделение за соработка со НВО во Генералниот секретаријат на Владата на Република Северна Македонија, Совет за соработка со и развој на граѓанскиот сектор [Интернет] Скопје, Одделение за соработка со НВО. Адреса: <https://www.nvosorabotka.gov.mk/?q=node/99> [Посетена на 10.03.2021]

¹⁶⁹ Службен весник на РСМ бр. 97/2020 од 9 април 2020

на Советот, многумина пропуштија повеќе од три седници, а во дел од годината дури немаше ниту назначени претставници од неколку министерства. Сепак, претставниците на ГО главно беа присутни на седниците (седум претставници на ГО присуствуваа на сите девет седници, додека петмина пропуштија само по една седница на Советот). Во однос на другите, треба да се каже дека во текот на целата 2020 година не беше избран претставник на ГО за областа на ЕУ интеграции и политики. Во јануари 2021 г., Советот имаше јавен оглас за избор на тројца претставници на ГО во Советот (медиуми и информатичко општество, заштита на маргинализираните групи и ЕУ интеграции и политики), но сепак немаше кандидати за областа на ЕУ интеграции и политики.¹⁷⁰

Што се однесува на учеството на други граѓански организации, праксата покажува дека ова воопшто не беше искористено како можност. Имено, надвор од Советот, само на 24-тата седница на Советот присуствуваа претставници на ЕУ проектот „Техничка помош за унапредување на овозможувачката околина на граѓанските организации во Република Северна Македонија“ и претставник на Делегацијата на ЕУ, но покрај челновите на Советот или нивните заменици, други претставници на ГО не присуствуваа на седниците на Советот во 2020 година.

Според анкетата, а во однос на протокот на информации од Советот до ГО, 50,9% од ГО се информирани за работата на Советот, додека 30,7% не се. Ова претставува намалување во споредба со истото истражување за 2019 година, кога 61,3 % од ГО изјавиле дека се информирани за работата на Советот. Испитаниците дадоа некои сугестии за унапредување на споделувањето информации од членовите на Советот до другите ГО, како: да биде поотворен кон ГО, да има своја веб страна и да објавува информации за состаноците и за донесените одлуки; споделувањето информации да биде услов, да ги кани ГО за нивните активности, споделување информации преку социјалните медиуми, редовно споделување информации преку е-пошта, да има годишен план за комуникации, итн.

Кога станува збор за консултации на Советот со други ГО, според резултатите од истражувањето, процентот на ГО кои изјавиле дека претставниците на ГО во Советот ги консултираат за тековните прашања е еднаков со процентот на оние кои не се консултирани (41,6%) додека 16,8% не знаат. Понатаму, 47% од испитаниците се согласуваат, а само 4% во целост се согласуваат со изјавата дека одлуките на Советот се засновани на препораките од ГО и нивниот придонес.

¹⁷⁰ <https://nvsorabotka.gov.mk/sites/default/files/Dopolnet%20izvestaj%20za%20rabota%20na%20Sovetot%202020.pdf>

Рамка 6: Оценка на Насоките од ЕУ

Подобласт 3.1. Рамка и практики за соработка

Резултат. Три главни институции и механизми беа одговорни за олеснување на соработката со ГО: Советот за соработка со и развој на граѓанскиот сектор, Одделението за соработка со невладини организации и мрежата на јавни службеници за следење на спроведувањето на Стратегијата, составена од 18 државни институции. Главниот механизам, Советот како меѓусекторско советодавно тело остана функционален. Што се однесува до протоколот на информации од Советот кон ГО, според истражувањето, половина од ГО (50,9%) се информирани за работата на Советот. Кога станува збор за консултациите на Советот со други ГО, 41,6% од ГО одговориле дека претставниците на ГО во Советот се консултираат со нив за тековни прашања. Скоро на секоја седница, Советот излезе со одредени препораки и/или барања првенствено до Одделението за соработка со НВО или Владата. Барањата кои Советот ги упати до Одделението беа прифатени. Советот дејствуваше по одлуката на Владата да го укине државното финансирање за ГО, изготви, усвои и испрати реакција со Владата. Во јуни, Владата додели 30 милиони денари за финансиска поддршка на здруженија и фондации за нивните активности за справување со кризата со COVID-19.

Подобласт 3.2. Вклученост во процесите на креирање политики и донесување одлуки

3.2.1. Стандарди за вклучување на граѓанските организации

Законската рамка јасно ги дефинира стандардите за вклучување на граѓанските организации во сите процеси на креирање политики. Разни документи обезбедуваат основа за вклучување на ГО во креирањето политики и донесување закони, на ниво на Влада и на ниво на Собрание (Устав¹⁷¹, Закон за референдум и други облици на непосредно изјаснување на граѓаните ¹⁷²,

¹⁷¹ Устав на Република Северна Македонија („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 52/91)

¹⁷² Закон за референдум и други облици на непосредно изјаснување на граѓаните („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 81/05).

Закон за Влада¹⁷³, Закон за организација и работење на органите на државната управа¹⁷⁴, Деловник за работа на Владата¹⁷⁵, Стратегија за соработка на Владата со граѓанскиот сектор¹⁷⁶, Кодекс на добри практики за учество на граѓанскиот сектор во процесот на креирање политики¹⁷⁷, Методологија за проценка на влијанието на регулативата¹⁷⁸, и Насоки за министерствата за начинот на постапување во процесот на проценка на влијанието на регулативата¹⁷⁹).

Правилникот на Владата предвидува предлог-законите да бидат објавени на веб-страницата на надлежното министерство и на ЕНЕР¹⁸⁰. Понатаму, Правилникот, за ГО и јавноста, предвидува минимален рок од 20 дена за консултации за предлог-актите¹⁸¹.

Поради КОВИД-19 кризата и функционирањето на техничка влада во период од половина година, немаше многу простор за креирање закони, покрај итните мерки за справување со кризата со корона вирусот. Собранието се распушти во февруари 2020 година, но поради пандемијата со КОВИД-19, парламентарните избори се одржаа во јули, додека новото Собрание беше конституирано во август. Според податоците собрани од следењето на ЕНЕР и седниците на Собранието во 2020 година, 248¹⁸² закони беа подготвени од страна на Владата и разгледани во Собранието во период од половина година. Од нив, само 85 (34,3%) беа објавени на ЕНЕР за јавни консултации¹⁸³ и за сите нив беше почитуван минималниот рок од 20 дена за консултации. Најголемиот дел од предлог-законите кои се однесуваа на измени, дополнувања или предложените нови закони за спроведување на мерките предвидени за справување со пандемијата со КОВИД-19 не беа ставени на ЕНЕР за консултации со јавноста.

Сепак, дел од државните институции продолжија да ги канат и вклучуваат јавноста / ГО за да даваат коментари за законите и иницијативите за политики во рана фаза и со доволно време за формулирање и давање мислење. Според резултатите од истражувањето, ГО беа вклучени во подготовката на одредени закони кои се важни за работењето на ГО, вклучувајќи ги Законот за лобирање, Законот за заштита на лични податоци, Предлог-законот за спречување и заштита од насилство врз жените и семејно насилство, Законот за младинско учество и младински политики, Законот за социјална заштита, Законот за Агенцијата за правата на заедниците под 20%, Кривичен законик, Закон за неевидентирани лица во матична книга на родени, Стратегија за социјално претприемништво, итн. .

Со почетокот на пандемијата со КОВИД-19, голем број ГО беа многу активни и подготвија предлози, реакции и барања до државните институции за подобро справување со кризата и подобра заштита на ранливите и маргинализираните групи¹⁸⁴. Но, не е познато до кој степен овие предлози беа прифатени од Владата.

Додека земјата беше во вонредна состојба, Владата донесе 250 Уредби со законска сила и по завршувањето на вонредната состојба, државата продолжи со донесување на различни видови мерки за справување со КОВИД-19. ГО не беа признати како релевантен партнер за консултации пред усвојување на политиките што требаше да спречат или помогнат во надминување на оваа пандемија. И покрај тоа што економските комори беа редовно консултирани за мерките што требаше да се преземат и нивното мислење беше земено предвид за да се прилагоди политиката на тој начин, ставот на ГО не беше толку релевантен. Уште повеќе, ГО како сектор не беа директно идентификувани во економските мерки за справување со КОВИД-19. Ова особено беше видливо во почетокот на кризата, кога процесот на консултации беше крајно стеснет.

¹⁷³ Закон за Влада на Република Северна Македонија („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 59/00, 12/03, 55/05, 37/06, 115/07, 19/08, 82/08, 10/10, 51/11, 15/13, 139/14 и 196/15, 142/16 и 140/18).

¹⁷⁴ Закон за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 58/00, 44/02, 82/08, 167/10, 51/11)

¹⁷⁵ Деловник за работа на Владата на Република Северна Македонија („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 36/08).

¹⁷⁶ Одделение за соработка со НВО во Генералниот секретаријат на Владата на Република Северна Македонија (2018) Стратегија за соработка со и развој на граѓанскиот сектор, со Акциски План 2018-2020

¹⁷⁷ Кодекс на добри практики за учество на граѓанскиот сектор во процесот на креирање политики („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 99/11).

¹⁷⁸ Методологија за проценка на влијанието на регулативата („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 107/13).

¹⁷⁹ Упатства за начинот на постапување во работата на министерствата во процесот на спроведување на проценка на влијанието на регулативата („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 106/13).

¹⁸⁰ Член 71, Деловник за работа на Владата на Република Северна Македонија

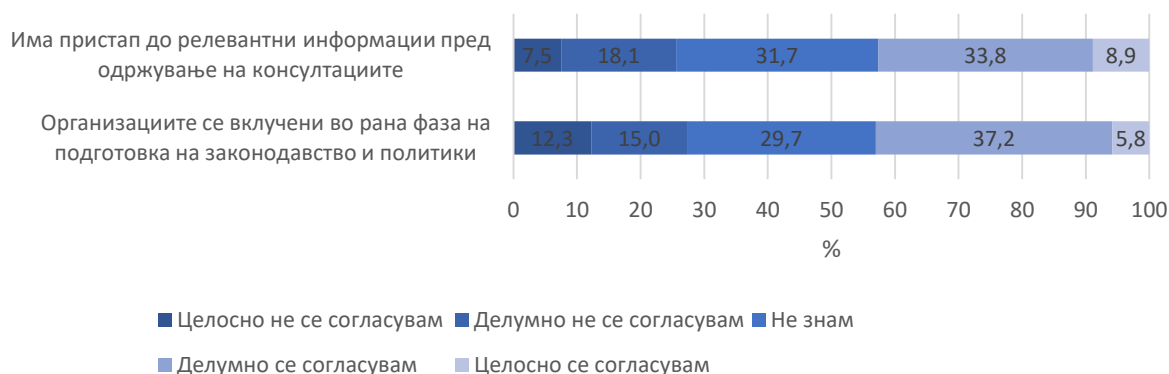
¹⁸¹ Деловник за работа на Владата на Република Северна Македонија

¹⁸² Во бројката не се вклучени двапати 24-те предлог-закони кои беа поднесени до Собранието во јануари/февруари, потоа повлечени од страна на надлежните министерства и повторно поднесени до Собранието во септември. .

¹⁸³ Граѓански ресурсен центар (2021) Месечни извештаи од следењето на ЕНЕР [Интернет] Скопје, МЦМС. Адреса: <https://ogledalonaviadata.mk/vesti/sledenje-na-ener/mesechen-pregled.html> [Посетена на 10.03.2021]

¹⁸⁴ <https://rcgo.mk/en/news/csos-response-to-covid-19/>

Графикон 19. Ве молиме изберете одговор во врска со изјавите кои се однесуваат на учеството на граѓанските организации во консултации за подготовка на закони и креирање политики:

Како и да е, резултатите од истражувањето покажуваат 43% од ГО се согласуваат дека ГО се вклучени во рана фаза во подготовката на законите и креирањето на политиките, и овој процент е доста повисок од минатата година, кога тој изнесуваше 26,38%. Потоа, 27,3% ГО не се согласуваат со оваа изјава и 29,7% не знаат, што е помалку споредено со минатата година.

Слично, во врска со пристапот до релевантни информации, 42,7% од ГО се согласуваат дека имаат пристап до релевантни информации пред консултациите, 25,6% ГО не се согласуваат и 31,7% не знаат. Во однос на суштинските консултации, значително поголем број на организации споредено со минатата година 73% (36,8% во 2019 година) мислат дека предлозите на ГО биле прифатени (38% најголем дел биле прифатени, 28% неколку биле прифатени и 6% рекле дека сите нивни предлози биле прифатени). Потоа, 4% ГО велат дека нивните предлози не биле прифатени.

Генерално, соработката меѓу Владата и граѓанскиот сектор се подобруваше во изминатите години, но во 2020 година тој процес е малку побавен отколку во претходната година заради состојбата со пандемијата. Според истражувањето, минатата година 50,9% ГО соработувале со државна институција (на пр. учество во креирање политики, спроведување активности, итн.), од кои 10,2% соработувале повеќе од пет пати, потоа 22,5% соработувале околу пет пати и 18,1% соработувале само еднаш. Потоа, 37,5% од ГО немале потреба да соработуваат со државни институции, а 11,6% (34) се обиделе, но не успеале.

Според одговорите во истражувањето, кое ги споменува и овие законски акти, околу 10% помалку од минатата година, односно 37,5% од ГО биле вклучени во процесите на креирање политики и подготовка на закони (на пр. закони, подзаконски акти, национални и локални стратегии, акциски планови, и др.). Попрецизно, ГО учествувале (давање мислење онлајн, учествувале во работна група, имале консултативни состаноци, експертска поддршка, итн.) во подготовката на околу 45 закони. Исто така, ГО беа вклучени и консултирани во подготовката на околу 51 други документи за политики и стратешки документи.

Зајакнувањето на капацитетите на јавните службеници за вклучување на ГО, има законска основа (Закон за административни службеници¹⁸⁵ Закон за вработените во јавниот сектор¹⁸⁶), со која се дефинираат надлежностите на МИОА при подготовката и усвојувањето на годишната Програма за генерички обуки за административните службеници¹⁸⁷. Според Стратегијата, се предвидува да се развие посебна програма за обука за јавните службеници за ефикасно организирање на јавни консултации¹⁸⁸. Во 2020 година се одржа само една обука за 30 државни службеници од Генералниот секретаријат на за улогата на Генералниот секретаријат во процесот на креирање и следење на политики.

¹⁸⁵ Закон за административни службеници („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 27/2014, 199/2014, 154/2015, 5/2016, 142/2016, 11/2018, 14/2020, 48/2015 и 275/2019)

¹⁸⁶ Закон за вработените во јавниот сектор („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 27/2014, 35/2018, 199/2014, 27/2016, 198/2018, 143/2019)

¹⁸⁷ МИОА (2019) Годишна програма за генерички обуки за административните службеници за 2020 година [Интернет] Скопје, МИОА. Адреса:

http://mioa.gov.mk/sites/default/files/pbl_files/documents/training/gpgo2020.pdf [Посетена на 25/11/2019]

¹⁸⁸ МИОА (2020) Стратешки план на Министерството за информатичко општество и администрација [Интернет] Скопје, МИОА. Адреса:

http://www.mioa.gov.mk/sites/default/files/pbl_files/documents/strategies/strateshki_plan_2020-2022.pdf [Посетена на 25/11/2019]

Според истражувањето, перцепцијата на ГО за капацитетите на јавните службеници да ги вклучат ГО во процесите на консултација се зголеми во споредба со минатата година. Податоците покажуваат дека 30,7% од ГО се согласуваат, 32,1% од ГО не се согласуваат дека назначените државни службеници го олесниле ефективното ангажирање на ГО во процесите на консултација и 37,2% не знаат. Понатаму, 27,6% се согласуваат, додека 34.1% не се согласуваат дека мнозинството од државните службеници кои се одговорни за подготовка на документи ги имаат неопходните капацитети за да ги вклучат ГО; 38,2% рекле дека не знаат. Целокупниот мандат за следење на вклученоста на ГО во процесите на креирање политики е даден на МИОА, да изготвува годишен извештај за спроведените консултации врз основа на инпутите дадени од различни институции со мандат да предлагаат закони¹⁸⁹

3.2.2. Пристап до информации од јавен карактер

Слободниот пристап до информации, слободата да се примаат и пренесуваат информации е основна слобода и право кое е предвидено во Уставот и операционализирано со Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер¹⁹⁰. Транспарентноста и отчетноста на институциите и правото на граѓаните да пристапат до информации од јавен карактер се основа на демократските процеси во општеството и се една од основните европски вредности. Агенцијата за заштита на правото на слободен пристап до информации од јавен карактер има клучна улога во заштитата и остварувањето на уставно загарантираното право на слободен пристап до информации од јавен карактер. Во првите два месеци од 2020 година, Агенцијата постапи по повеќе од 750 заостанати случаи од периодот на претходната Комисија.¹⁹¹

Врз основа на анализа направена од Центарот за граѓански комуникации во 2020 година, од 460 барања за пристап до информации од јавен карактер кои биле испратени до државните институции, на само 51% од барањата било одговорено во максималниот законски рок од 20 дена, на 48% (221 барања) било одговорено после законскиот рок, додека на 1% (5 барања) институциите не одговориле ниту после позитивната одлука од Агенцијата за заштита на правото на слободен пристап до информации од јавен карактер. Просечниот број на денови во кој институциите одговориле на поднесените барања за слободен пристап, кои биле предмет на анализа, изнесува 23 дена.¹⁹² Во однос на реакцијата и одговорите на Агенцијата, која стана функционална на самиот крај на 2019 година, анализата покажува дека Агенцијата донесла одлуки во законскиот рок од 15 дена по сите 60 примени приговори кои биле анализирани. Агенцијата прифати 90% од приговорите и ги задолжи носителите да ги достават бараните информации, додека 10% од приговорите беа одбени од Агенцијата како недозволиви, бидејќи институцијата на која тие се обратиле, престанала да постои како правно лице.¹⁹³

Повеќето институции објавуваат некои од предлог и/или усвоените документи на нивните веб-страници и/или на централизирана онлајн платформа. Постои централизиран унифициран портал ЕНЕР каде се објавуваат сите предлог закони кои се предмет на консултација и на сите им е овозможено да објавуваат коментари и мислења. Последното ажурирање на ЕНЕР кое беше завршено во декември 2019 година, овозможува комуникација со јавноста за други материјали кои се изготвени од институциите, но во 2020 година, само три други материјали беа поставени на ЕНЕР за коментари (една Методологија, Упатство за оптимизација на услугите и Стандарди во давањето услуги¹⁹⁴). ЕНЕР исто така има опција, ГО и граѓаните електронски да ги поднесуваат своите иницијативи, но сепак ГО и јавноста многу малку ја искористија оваа опција, бидејќи само три иницијативи беа поднесени на ЕНЕР во 2020 година.¹⁹⁵

Во пракса има примери на ГО кои ја користат можноста за пристап до информации, а мнозинството добиваат одговор, претежно во рок, во јасна форма. Меѓутоа, состојбата е малку полоша, кога станува збор за образложение за одбивање, посебно за објаснување постапката за поднесување жалба.

¹⁸⁹ МИОА (2019) Годишен извештај за спроведени консултации во процесот на подготовка на предлог закони од страна на министерствата за 2018 година [Интернет] Скопје, МИОА. Адреса: https://www.nvosorobotka.gov.mk/sites/default/files/5.Informacija%20za%20ocenka%20na%20konsultaciiite%20_MIOA_GS_0.pdf [Посетена на 25/11/2019]

¹⁹⁰ Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 101/2019).

¹⁹¹ <https://novatv.mk/agentsijata-za-sloboden-pristap-do-informatsii-postapuvala-po-nad-1-300-zhalbi/>

¹⁹² https://www.ccc.org.mk/images/stories/aspmk.pdf?fbclid=IwAR2td_tD_CA5t1YH4YvD9Z88nVnnpDPALLDPaXDEqQt-Kt4767BDzP66384

¹⁹³ https://www.ccc.org.mk/images/stories/aspmk.pdf?fbclid=IwAR2td_tD_CA5t1YH4YvD9Z88nVnnpDPALLDPaXDEqQt-Kt4767BDzP66384

¹⁹⁴ <https://ener.gov.mk/Default.aspx?item=newdocuments#/subFolder?subFolderId=null>

¹⁹⁵ <https://ener.gov.mk/Default.aspx?item=initiativelist#/initiatives-table>

Графикон 20. Какво беше искуството на Вашата организација со барање на пристап до информации од јавен карактер?

Според истражувањето, 88 (30%) од организациите побарале пристап до информации од јавен карактер во изминатите 12 месеци. Од нив, вкупно 27,3% (24) ГО добиле одговор во сите случаи, 33% (29) ГО во најголем број случаи, 20,5% (18) ГО добиле одговор во некои случаи, 12,5% (11) ГО само во неколку случаи и само шест организации не добиле одговор. Помалку организации добиле информација во рамки на законски пропишаниот рок, т.е. 21,6% (19) во сите случаи, и 29,5% (26) во најголем број случаи, но 12,5% (11) организации не добиле одговор во законски пропишаниот рок. Ситуација е слична и кога станува збор за тоа дали одговорот бил јасен или за добивање објаснување за одбивањето. Сепак, 53,4% од организациите, откако барањето било одбиено, не им бил дадена поука да поднесат жалба.

3.2.3. Застапеност на граѓанските организации во меѓусекторски тела

Кодексот на добри практики за учество на граѓанскиот сектор во процесите на креирање политики предвидува дека Владата треба да формира работни групи кои (меѓу другото) служат како инструмент за вклучување¹⁹⁶. Сепак, не постои стандардизиран механизам за избор на претставници во меѓусекторските тела. Постојат различни правни акти што предвидуваат формирање на одредени совети, комисии, итн., и кои предвидуваат обврска граѓанските организации да бидат вклучени како дел од механизмот.

Најрелевантен документ е Одлуката за формирање на Совет за соработка со и развој на граѓанскиот сектор¹⁹⁷ како главен механизам за соработка и таа беше подготвена со учество на ГО. Според Одлуката, претставниците на ГО се избираат во рамките на секторот во транспарентна и отворена постапка и се номинирани да претставуваат посебни области што ги опфаќаат со својата работа.

Согласно измената на Правилникот на Советот во 2019 година¹⁹⁸, што предвидува извршна задача за Советот на барање на Владата, во 2020 година Советот продолжи да ја спроведува постапката за номинирање и избор на претставници на ГО кои работат во различни области за да учествуваат во работните групи/тела. Сепак, треба да се забележи дека оваа промена во правилникот сè уште нема правна основа во Одлуката за формирање на Советот. Во 2020 година, на барање на Министерството за локална самоуправа, Советот објави јавен оглас за избор на претставници на ГО во заедничките работни групи за прекугранична соработка во рамките на ИПА 3, исто така, на барање на Министерството за труд и социјална политика, Советот објави оглас и изврши избор за учество на ГО во Заедничкиот консултативен комитет

¹⁹⁶ Кодекс на добри практики за учество на граѓанскиот сектор во процесот на креирање политики („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 99/11).

¹⁹⁷ Одлука за формирање на Совет за соработка меѓу Владата на Република Северна Македонија и граѓанскиот сектор („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 164/18)

¹⁹⁸ https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/Delovnik%20na%20Sovetot%20precisten%20tekst%2011%202019_1.pdf Pg. 3

за граѓанско општество на Европската Унија и Република Северна Македонија и изврши избор од кандидатите, и на барање на Владата, Советот објави оглас и избра двајца претставници на ГО да учествуваат без право на глас во Главното тело за управување со кризи. Советот исто така избра двајца членови на Советот од ГО за членови со право на глас во Комисијата за распределба на средства наменети за финансиска поддршка на здруженија и фондации за мерки за справување со кризата со КОВИД-19.

Во текот на 2020 година, Одделението за соработка со НВО за потребите на Советот, објави еден јавен оглас за замена на претставниците на ГО во Советот. Се придржуваше до целата постапка, објавувајќи ги конечните резултати со доволно детали.

Советот за координација и следење на процесот на отворено владино партнерство (ОВП) и Националниот акциски план за отворено владино партнерство¹⁹⁹, беше формиран во април 2020 година, со одлука на Министерот за информатичко општество и администрација. Овој Совет е советодавно тело за ОВП, за координација и следење на развојот и спроведувањето на акциските планови, со клучна советодавна и одлучувачка улога во сите фази на процесот на ОВП. Овој Совет е мешовито тело составено од 14 члена, со еднаков број членови од институциите и граѓанскиот сектор. Во 2020 година, Советот одржа 6 седници.

Во ноември 2020 година, Главното тело за управување со кризи ги вклучи граѓанските организации во својата работа, но без право на глас. Сепак, ова е задоцнета реакција од ова тело, земајќи предвид дека ГО ја искажаа својата подготвеност и потребата тие да бидат вклучени во работата на антикризните тела уште во април. Всушност, платформата на ГО за борба против корупцијата и другите ГО кои работат во областа на доброто владеење, преку нивниот претставник во Советот иницираа подготвување на информации за преземените мерки на здруженијата и фондациите за справување со пандемијата со КОВИД-19 и барање за вклучување на претставници на здруженија и фондации во соодветните антикризни тела²⁰⁰ што беше усвоено од Советот на 20-тата седница (16.04.2020) и испратено до Владата.

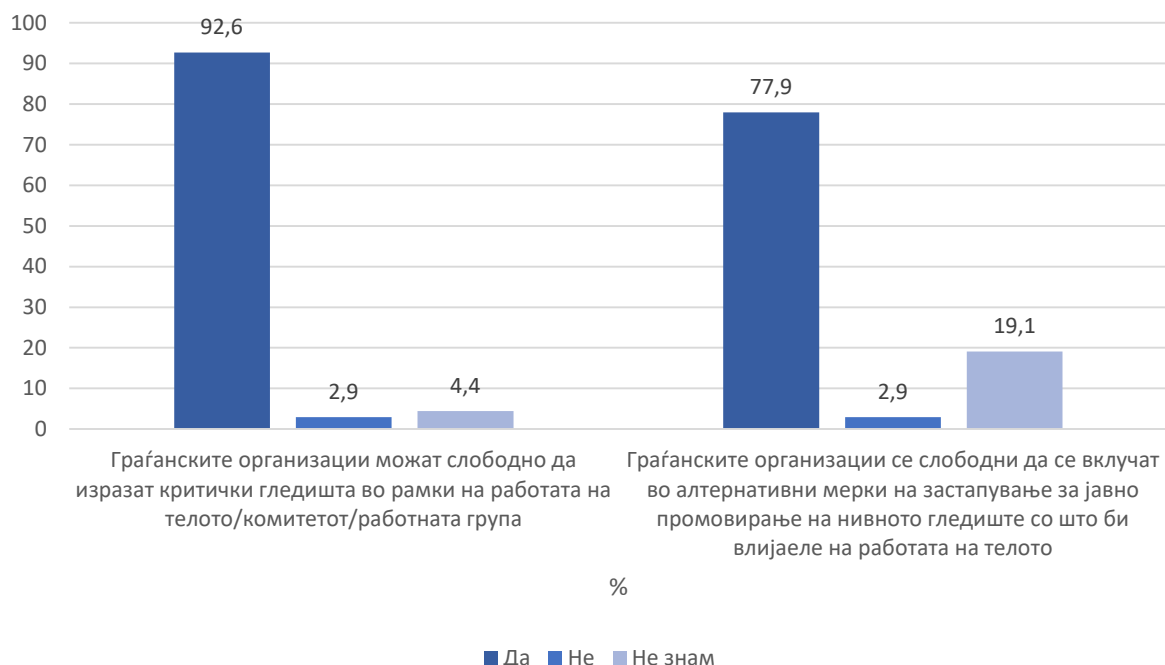
Исто така, во истражувањето, организациите искажаа многу примери кога различни институции (МТСП, МП, МЗШВ, МК, МОН) ги поканиле заинтересираните организации да се приклучат на формираните работни групи за закони или други правни акти.

Постојат бројни случаи кога претставниците на ГО се поканети во телата за донесување одлуки за прашања и политики кои се релевантни за граѓанското општество. Според истражувањето, 67 организации (22,8%) учествувале во работата на некои меѓусекторски советодавни тела, работни групи или комисии.

¹⁹⁹ <https://mioa.gov.mk/?q=mk/sovetovp>

²⁰⁰ https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/Informacija%20GO%20i%20Covid19_5.pdf

Графикон 21. Согласно искуството на Вашата организација, ве молиме оценете ги следните изјави во однос на учеството во работата на советодавното, консултативно тело, работна група или комите

Мнозинството (92,6%) од претставниците на ГО, кои учествувале во работата на некои меѓусекторски тела, се согласуваат дека имале можност слободно да ги искажат своите критички гледишта во рамки на работата на меѓусекторското тело, итн. Понатаму, мнозинството (77,9%) од претставниците на ГО се согласуваат дека имале можност да им пристапат на државните органи, дури и со користење на алтернативни начини на застапување за јавно промовирање на нивните гледишта кои би можеле да имаат влијание на работата на телото.

Рамка 7: Оценка на Насоките од ЕУ

Подобласт 3.2. Вклученост во процесот на креирање политики и донесување одлуки

Резултат 3.1. Законската рамка овозможува вклучување на граѓанските организации во процесите на одлучување, но со мало подобрување во пракса. Имено 85 (34,3%) предлог-закони беа објавени на ЕНЕР за јавни консултации и за сите нив беше почитуван минималниот рок за консултации од 20 дена. Според истражувањето 43% од ГО се согласуваат дека ГО се вклучени во рана фаза на подготовка на закони и креирање политики, додека 37,5% од испитаните ГО биле вклучени во процесите на креирање политики и подготовка на закони. Затоа, постои потреба за понатамошно унапредување на вклученоста на ГО во процесите на одлучување и ефективност во консултациите. Кога станува збор за имање соодветен пристап до информации од јавен карактер, 27,3% (24) од испитаните ГО кои барале пристап до информации од јавен карактер добиле одговор во сите случаи, 33% (29) ГО во најголем дел од случаите, 20,5% (18) ГО добиле одговор во некои случаи.

Подобласт 3.3. Соработка во давање социјални услуги

3.3.1. Ангажирање на ГО во давање услуги и натпревар за државни договори

Постојното законодавство им овозможува на ГО да обезбедуваат услуги во различни области, вклучително социјални услуги, образование, здравствена заштита и создава основни предуслови. Законот за социјална заштита²⁰¹ ги утврдува социјалните услуги кои може да ги даваат здруженијата, условите и постапката за доделување средства за давање социјални услуги и воведува административни договори за давање социјални услуги. Понатаму, формирани беа Комисија за лиценцирање на даватели на социјални услуги, како и Комисија за обезбедување средства за социјални услуги од општините и другите даватели. Согласно Законот за социјална заштита, во 2020 година, МТСП донесе неколку правилници²⁰², вклучително Правилник за начинот за издавање, продолжување, обновување и одземање на лиценцата за работа на стручните работници²⁰³ и Правилник за начинот, обемот, нормативите и стандардите за давање на социјалните услуги на дневен престој, рехабилитација и реинтеграција и ресоцијализација и за простор, средства, кадри и потребната документација за центар за дневен престој, центар за рехабилитација и центар за ресоцијализација²⁰⁴. Сепак, вонинституционалните услуги се обезбедуваат главно од јавни институции, иако системот овозможува вклучување на ГО како даватели на услуги. Министерството за труд и социјална политика води регистар на лиценцирани даватели на социјални услуги кој е достапен на неговата официјална веб-страница. На 13.03.2021, имаше 26 регистрирани даватели на социјални услуги²⁰⁵, а само осум од нив се здруженија кои се регистрирани според Законот за здруженија и фондации.

Во текот на подготовката на Стратегијата и Акцискиот план 2018-2020, важноста и потенцијалот на ГО како даватели на услуги беа признати со вклучувањето на Мерката 27: *Воспоставување на рамка за одржливост на обезбедувањето на социјални услуги од страна на* и Мерката 28: *Подобрување на условите за обезбедување услуги од страна на ГО*. До крајот на 2020 година, мерката 27 спроведена, но не се завршени сите активности од мерката 28²⁰⁶, посебно во однос на давањето услуги од страна на ГО во областа на образование, здравствена заштита, култура.

ЗЗФ им овозможува на здруженијата и фондациите да вршат јавни овластувања преку пренесување на надлежностите од орган на државна управа, од орган на општините, општините во градот Скопје и градот Скопје и други органи кои имаат јавни овластувања. Единаесет од триесет општини изјавиле се изјасниле дека имаат искуство со пренесување на надлежности на ГО. Области во кои општините најчести имаат пренесени надлежности на ГО се: социјална, детска, здравствена заштита и активности поврзани со лица со посебни потреби.²⁰⁷

Законот за бесплатна правна помош²⁰⁸ предвидува можност за вклучување на ГО во обезбедување претходна правна помош. Според Регистарот на здруженија кои обезбедуваат бесплатна правна помош²⁰⁹, кој го води Министерството за правда, до 13.03.2021 година, регистрирани се 11 здруженија. Овие здруженија имаат право да добијат грант од Министерството за правда за обезбедување бесплатна правна помош²¹⁰. Националното координативно тело²¹¹ за спроведување на Законот за бесплатна правна помош беше формирано во февруари 2020 година, како форум за споделување информации, комуникација и координација на теми кои се релевантни за спроведувањето на Законот за бесплатна правна помош и олеснување на пристапот до правда на национално ниво. Здруженијата кои се регистрирани за давање на бесплатна правна помош се претставени во ова тело.

Според истражувањето, 22 организации или 7,5% од сите испитаници се пријавиле за договор за давање на јавна услуга во изминатата година, додека пак 12 ГО добиле договор за давање

²⁰¹ Закон за социјална заштита, Службен весник на РСМ, бр. 264/19)

²⁰² <https://www.mtsp.gov.mk/pravilnici.aspx>

²⁰³

<https://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D0%B8%D0%BA%20%D0%B7%D0%B0%20%D0%BB%D0%B8%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%86%D0%B8%D1%80%D0%B0%D1%9A%D0%B5.pdf>

²⁰⁴

<https://www.mtsp.gov.mk/content/%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%B7%D0%B0%20%D0%B4%D0%B0%D0%B5%D0%B2%D0%BD%D0%B8%20%D1%83%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B3%D0%B8.pdf>

²⁰⁵ <https://www.mtsp.gov.mk/content/registar%2014.8.2020.pdf>

²⁰⁶ <https://www.nvosorabotka.gov.mk/?q=taxonomy/term/41>

²⁰⁷ Анализа на соработката меѓу општините и ГО, МЦМС, 2021

²⁰⁸ Закон за бесплатна правна помош („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 101/2019)

²⁰⁹ <https://www.pravda.gov.mk/bpp>

²¹⁰ Правдиком (2019) Новиот закон за бесплатна правна помош со подобрени решенија за пристап до правда [Интернет] Скопје, Правдиком. Адреса: <https://www.pravdiko.mk/noviot-zakon-za-besplatna-pravna-pomosh-so-podobreni-reshenija-za-pristap-do-pravda/> [Посетена на 20.02.2020]

²¹¹ <https://pravnapomosh.mk/nacionalno-koordinativno-telo/>

услуги во 2020 година.

Важен концепт е социјалното претприемништво кое сè уште е во фаза на воведување и институционализирање. Постојната правна рамка (Законот за здруженија и фондации, Законот за вработување инвалидни лица²¹², Законот за задругите²¹³) им овозможува на субјектите во да учествуваат во социјалната економија, но не обезбедува соодветна поддршка. Имено, првите социјални претпријатија во земјава датираат од околу 2008 година, а ГО предводеа во тоа²¹⁴. Процесот на изготвување на Закон за социјално претприемништво беше ставен во мирување во 2020 година, но фокусот беше ставен на изработка на Стратегија за развој на социјални претпријатија²¹⁵ со Акциски план за нејзино спроведување. Предложената Национална стратегија ги дефинира основните цели и активности за периодот 2021-2024, за да се создаде правна, финансиска и институционална рамка за развој на социјални претпријатија во земјава.

3.3.2. Државно финансирање на услуги кои ги даваат граѓанските организации

Правната рамка обезбедува делумно финансирање за основните социјални услуги кои ги даваат ГО. Износот/процентот на распределба на средства за основните услуги е посебен процес во зависност од областа. Меѓутоа, ако земеме предвид дека најразвиени се социјалните и здравствените услуги, планираните средства може да се добијат барем од планираниот буџет за следната година од соодветните буџетски ставки наменети за програмите на институциите. Усвоена беше Методологија за утврдување на цени на услугите во зависност од стандардите и нормативите за обезбедување социјални услуги²¹⁶, врз основа на која, Заменик министерот за труд и социјална политика донесе Одлука бр. 10-1319/2 од 11.6.2020 за утврдување на цените на социјалните услуги во домот, за дневен престој и за вон-семејна заштита за 2020 година. Министерството објави јавен оглас за доделување средства на здруженија и приватни даватели на социјални услуги. Комисијата за распределба на средства ја спроведе постапката и подготви мислење врз основа на кое, Министерот за труд и социјална политика донесе одлука за распределба на средства и склучи административни договори за 2020 година, со следниве организации: Центар за социјална рехабилитација на лица кои користат или злоупотребуваат дрога или други психотропни супстанции ТЕРАПИСКА ЗАЕДНИЦА – ПОКРОВ, Струмица за давање на социјални услуги, сместување во институција за третман и рехабилитација на лица со проблеми на зависност, со капацитет за 30 лица; Центар за помош на лица со ментален хендикеп ПОРАКА НЕГОТИНО – Неготино за давање на социјална услуга – живеење со поддршка за 87 корисници; Црвен крст на Република Северна Македонија за давање социјална услуга – лична асистенција; Здружение за промоција и развој на инклузивно општество ИНКЛУЗИВА Куманово за давање социјална услуга – лична асистенција.²¹⁷

Понатаму, средствата од игрите на среќа и забавните игри (70 милиони денари или приближно 1,133,000 евра) се користат за поддршка на: годишната програм на Црвениот крст, Националниот совет на инвалидски организации на Македонија, националните инвалидски организации и националното координативно тело за еднакви права на лицата со попреченост, како и за поддршка на здруженија кои им помагаат на жртвите на семејно насилство.²¹⁸

Во јануари 2020 година, Министерството за труд и социјална политика објави јавен повик за општините и други потенцијални даватели на услуги во земјата, вклучувајќи ги и ГО, да се пријават за финансиски средства за развој на социјални услуги. Огласот е во рамки на проект кој е финансиски поддржан од Меѓународната банка за обнова и развој, а една од главните цели на проектот е да го развие и подобри квалитетот на социјалните услуги во локалните заедници, според потребите на граѓаните и да го зголеми пристапот до социјални услуги за ранливите групи на граѓани, старите лица, лицата со попреченост и други, за кој се обезбедени вкупно 10.8 милиони евра за периодот на спроведување од 5 години.²¹⁹ Дополнително, МТСП избра конзорциум од две ГО за да ги поддржи заинтересираните општини при подготовката на документите за пријавување.

ГО не добиваат доволно финансиски средства за да ги покријат основните трошоци за услугите

²¹² Закон за вработување на инвалидни лица („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 44/2000, 16/2004, 62/2005, 113/2005, 29/2007, 88/2008, 161/2008, 99/2009, 136/2011, 129/2015, 147/2015, 27/2016 и 99/2018)

²¹³ Закон за задруги („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 54/02).

²¹⁴ Стојческа, Б., Топузовска-Латковиќ, М., Николиќ, С., Петрески, Б. (2016) Анализа на состојбите и предизвиците за развој на социјално претприемништво во Република Северна Македонија [Интернет] ФЕС. Адреса: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/skonje/12619.pdf> [Посетена на 20.02.2020]

²¹⁵ https://www.mtsp.gov.mk/noemvri-2020-ns_article-pokana-javna-diskusija-za-strategija-za-sp-nspk

²¹⁶ Службен весник на РСМ, бр. 264/19)

²¹⁷ Стратешки план на Министерството за труд и социјална политика 2021-2024, <https://www.mtsp.gov.mk/dokumenti.nspk>

²¹⁸ https://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/programi/2020/2.1_igri%20na%20sreka.pdf

²¹⁹ https://www.mtsp.gov.mk/januari-2020-ns_article-mtsp-objavi-javen-povik-10-8-milioni-evra-na-raspolaganje-na-opshtinite-za-podobruvanje-i-razvoj-na-nspk

што треба да ги даваат и за кои имаат договор. Според истражувањето, 22 ГО одговориле дека нивната организација аплицирала за давање јавни услуги, но само една ГО изјавила дека средствата што ги добиле биле доволни за покривање на основните трошоци, 15 ГО изјавиле дека не се, а шест ГО изјавиле дека не знаат. Услугите се доминантно финансирани од странски фондови или други извори. Покрај тоа, од 22 ГО кои аплицираа за давање јавни услуги, само две организации изјавија дека државното финансирање ги покрива институционалните и административните трошоци.

Не постојат значителни законски пречки за ГО да добиваат средства за давање јавни услуги. Меѓутоа, мора да има целосен правен преглед на можностите и предизвиците со кои се соочуваат граѓанските организации кога даваат услуги. Според Стратегијата²²⁰, таков преглед кој требаше да го направат Министерството за здравство, Министерството за култура, Министерството за правда и АМС, беше планиран за последното тримесечје во 2019 година, но тој не се реализира. Понатаму, МТСП спроведува проект за изготвување на кохерентна правна рамка за модернизација и децентрализација на социјалните услуги²²¹.

Правната рамка не дозволува долгорочни договори за услуги. И покрај тоа што истите ГО (на пример, во давање социјални услуги, услуги поврзани со здравјето) се поддржани секоја година, тие повторно мора да го поминат процесот на пријавување и потпишување нови договори.

3.3.3. Процедури за склучување договори за услуги

Според истражувањето, 69 (23,5%) испитаници веруваат дека организациите во нивната област на работење се исклучени од повиците за давање услуги, а само 29 (9,9%) организации веруваат дека доделувањето на државен договор е транспарентно и правично.

Постојат одредени одредби за транспарентност на распределбата на средства меѓу давателите на услуги, но со мали проблеми што не се регулирани. Неколку закони содржат одредби за отворена конкуренција (Закон за јавни набавки²²², Закон за бесплатна правна помош²²³, Закон за социјална заштита²²⁴, итн.). Цената не е водечки критериум за селекција на даватели на услуги. Со новиот Закон за јавни набавки, постоечкиот критериум најниска цена беше заменет со понуда со најдобра вредност²²⁵. Меѓутоа, првите седум месеци од спроведувањето на новиот закон потврдуваат дека институциите применуваат стари и неефективни практики (97% од тендерите како критериум користат најниска цена)²²⁶. Најостри критики насочени кон критериумите за најниска цена и електронска аукција во набавката беа за стариот Закон: храна за градинки и медицински материјал за болниците.²²⁷

Постојат насоки за тоа како да се обезбеди транспарентност во оценувањето и изборот на давателите на услуги и управувањето со судир на интереси. Законот за јавни набавки дефинира јасни насоки за тоа како да се обезбеди транспарентност и да се избегнат судири на интереси.²²⁸, бидејќи превидува комисијата да потпише изјава дека нема судир на интереси. Во случај да има, членовите на Комисијата треба да се повлечат и да се назначат други јавни службеници. Понатаму, според Законот за јавни набавки²²⁹ формирана беше Државна комисија за жалби по јавни набавки, со мандат да одлучува по жалби во јавните набавки, договорите за концесии и јавно-приватно партнерство. Против одлуката на Државната комисија за жалби не е можна жалбена постапка, но процесот може понатаму да се води преку Управниот суд.

²²⁰ Одделение за соработка со НВО во Генералниот секретаријат на Владата на Република Северна Македонија (2018) Стратегија за соработка со и развој на граѓанскиот сектор, со Акциски план 2018-2020 [Интернет] Скопје, Одделение за соработка со НВО. <https://www.nvosorabotka.gov.mk/?q=node/250> [Посетена на: 15/4/2019]

²²¹ Министерство за труд и социјална политика, Стратешки документи [Интернет] МТСП. Адреса: <http://www.mtsp.gov.mk/dokumenti.nsp> [Посетена на 20.02.2020]

²²² Закон за јавни набавки („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 24/2019)

²²³ Закон за бесплатна правна помош („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 101/2019).

²²⁴ Закон за социјална заштита („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 104/19, 146/19 и 275/19)

²²⁵ Закон за јавни набавки

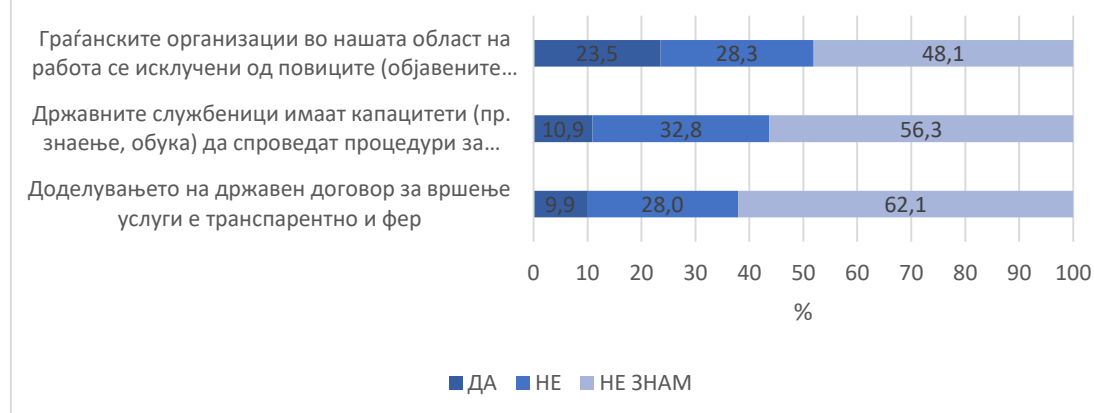
²²⁶ Центар за граѓански комуникации (2019) 2019 Извештај во сенка за јавните набавки [Интернет] Скопје, ЦГК. Адреса: http://www.ccc.org.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=378%3A-2019&lang=mk [Посетена на 20.02.2020]

²²⁷ Државна комисија на Република Северна Македонија за жалби по јавните набавки - <http://resheniya.dkzjn.gov.mk/>

²²⁸ Закон за јавни набавки

²²⁹ Ibid.

Графикон 22. Ве молиме изберете го степенот на согласување со следните изјави по однос на учеството на граѓанските организации во давање на услуги:

Повеќето од ГО кои одговориле на прашањето (62,1%) од анкетата не знаат дали постапката е фер и транспарентна кога станува збор за доделување државни договори за давање на услуги, скоро една третина (28%) не се согласуваат, додека за 9,9% ГО тоа е фер. Повеќе од половината (56,3%) од ГО не знаат дали јавните службеници имаат капацитет (на пр. знаење, обука) за спроведување на постапките за давање на услуги, додека 32,8% не се согласуваат, а 10,9% ГО се согласуваат. Исто така, 23,5% од ГО мислат дека ГО во нивната област на работење се исклучени од повиците за тендери за давање јавни услуги, додека 28,3% од ГО не се согласуваат со оваа изјава, а 48,1% не знаат. Понатаму, осум ГО веруваат дека критериумите за отчетност кои се поставени од државата во текот на давањето на услугата се јасни, но ист број на ГО мислат дека тоа не е случај, и шест не знаат.

3.3.4. Отчетност, следење и оценување на давањето услуги

Различни закони овозможуваат различни процеси на следење на трошењето. Според Законот за јавни набавки²³⁰ контролата над користењето и трошењето на средствата од јавна набавка ја врши Државниот завод за ревизија. Сите институции и корисници на буџетски средства се предмет на контрола од државната ревизија. Според МТСП, како дел од одредбите во Законот за социјална заштита²³¹, Министерството врши надзор врз работата на ГО кои користат средства од Министерството. Повеќе различни членови од Законот, даваат детали за тоа како се организира процесот. Кога станува збор за следење на стандардите за квалитет, според Законот за социјална заштита²³², постапката за следење на услугите што ги даваат изведувачите ја спроведува Институтот за социјална работа, кој има различни профили на вработени со различна експертиза за проценка на стандардите за квалитет (во зависност од тоа кое прашање од социјалната заштита се следи).

Постојат многу малку примери на даватели на услуги кои биле подложени на прекумерна контрола. Според истражувањето, 22 ГО се пријавиле за давање јавни услуги. Три од нив рекле дека контролата од државата над нивната работа била прекумерна, осум ГО изјавиле дека тоа не е случај, додека 11 ГО не знаат. Понатаму, осум ГО рекле дека контролата (проверка на самото место) на нивната работа е направена со претходна најава од јавните службеници.

²³⁰ Закон за јавни набавки

²³¹ Закон за социјална заштита

²³² Ibid.

Заклучоци и препораки

Препорака 1

Државните институции треба да се погрижат при било каков вид на криза, дури и во вонредна состојба, политиките да бидат во согласност со меѓународните стандарди за основните човекови права, слободата здружување, собирање и изразување.

Основните слободи на здружување, собирање и изразување беа законски загарантирани и генерално заштитени. Меѓутоа, во 2020 година, овие слободи не ги уживаа сите во пракса, имајќи предвид дека беше донесена Уредба со законска сила за примена на Законот за јавни собири за време на вонредна состојба што ги ограничи јавните собири и уште повеќе, додека вонредната состојба беше на сила, не беа дозволени јавни собири. Освен мерките кои беа преземени, ГО не се соочија со поголема повреда на слободата на здружување, собирање и изразување или каква било друга повреда на правата и слободите од почетокот на пандемијата со КОВИД-19. ГО што се изјасниле потврдно на ова прашање, одговорише дека главните причини се: несоодветноста на мерките според специфичноста на целната група; неможност за организирање активности на терен и неможност за воспоставување контакти со релевантни институции.

Она што претходно беше откриено како потенцијална закана, беше надминато со предлог-текстот на Законот за лобирање. Процесот на консултации за овој закон продолжи во 2020 година со Министерството за правда и текстот на предлог-законот обезбедува заштита и уживање на принципите на слободата на здружување. Предлог-законот чека на усвојување во Собранието.

Претходно детектираните предизвици остануваат исти во однос на одредени ризици за слободата на здружување наметнати од одредби од Кривичниот законик.

Поради кризата со КОВИД-19, сите реформи за унапредување на овозможувачката околина на ГО беа одложени, и во 2020 година не беа идентификувани реформи.

.

Препорака 2

Долгоочекуваната и дискутирана сеопфатна реформа на државното финансирање на ГО треба да започне без одлагање, што е можно поскоро.

Поради кризата со КОВИД-19, обезбедувањето финансиски средства беше предизвик за ГО, имајќи на ум дека државата не предвиде директни мерки за ГО за справување со последиците од КОВИД-19 кризата.

Иако во 2019 година се случија некои позитивни движења во однос на државното финансирање за ГО, во 2020 година ништо не се случи по ова прашање. Мерките поврзани со сеопфатната реформа за јавно финансирање, предвидени во новата Стратегија кои се очекуваа до крајот на првото тримесечје во 2020 г. не се спроведоа ниту до крајот на годината. Во април 2020 година, со почетокот на пандемијата со КОВИД-19, Владата донесе Одлука за прераспределба на средствата помеѓу буџетските корисници на централната власт и помеѓу фондовите со која се намалија државните средства за поддршка на здруженијата и фондациите обезбедени од Буџетот на РСМ за 2020 година во износ од околу половина милион евра. Конкретно, Одлуката предвиде целосно укинување на средствата што требаше да се распределат преку Генералниот секретаријат на Владата од буџетската ставка за поддршка на ГО, како и од други институции, како што се Министерството за политички систем и односи меѓу заедниците; Министерство за економија; Министерство за труд и социјална политика; Агенција за млади и спорт и Министерство за правда. Меѓутоа, поради реакциите на Советот, како и широките реакции на граѓанските организации воопшто, повеќето од овие средства беа повторно распределени на ГО, при што најголемиот дел беше насочен кон итни мерки за справување со кризата предизвикана од КОВИД-19. Така, иако 2020 година беше тешка година за сите, вклучително и ГО, Владата не ги зголеми вкупните средства за поддршка на здруженијата и фондациите, туку дури се обиде драстично да го намали државното финансирање за граѓанските организации.

Поголемиот дел од државните институции кои доделуваат средства на ГО не обезбедуваат јавно достапни информации за постапките за финансирање и информации за финансирани проекти или опфаќаат само основни детали. Понатаму, постои необврзувачки процедурален документ (Кодекс) кој ја регулира распределбата врз основа на најдобрите практики.

Распределбата на приходот од игрите на среќа и забавните игри за ГО сè уште не е зголемена и се распределува меѓу многу мал број на организации. Исто така, нема напредок во однос на обезбедување институционална поддршка на ГО. Сè уште, не постојат можности за повеќегодишно финансирање, ниту пак има кофинансирање за ЕУ и други проекти.

Овие се главните аспекти на реформата на државното финансирање ма кои Владата треба да се фокусира во иднина. Постои потреба, без одлагање, Владата да ја финализира и усвои сеопфатната реформа на партиципативен начин, врз основа на анализи и препораки. Реформата треба да опфати зголемен износ на државно финансирање за ГО (вклучително и зголемен поединечен износ на грантовите). Законот за здруженија и фондации нуди основа да се развијат такви одредби. Покрај тоа, ова мора да биде во посебна буџетска ставка за здруженија и фондации, а не во оние за други непрофитни субјекти. Важно е финансирањето на долг рок и институционалната поддршка да станат достапни, како и кофинансирање на активности поддржани од други донатори. Финансирањето треба да има соодветна географска распределба. Сето ова треба да се регулира преку стандардизирана постапка за да се зголеми транспарентноста, ефикасноста и отчетноста на распределбата на средствата.

Препорака 3

Владата треба да ги примени стандардите за вклучување на граѓанските организации во процесот на донесување закони и креирање политики и да ги спроведува дури и во кризна/вонредна состојба. Учеството треба да започне во рана фаза, со соодветен пристап до информации и време за квалитетен и суштински одговор и обезбедување повратни информации.

Ако во 2019 година имаше значајно вклучување на ГО во процесите на креирање јавни политики и донесување закони преку различни форми на вклучување (електронски консултации, работни групи, консултации, итн.), 2020 година и почетокот на кризата со КОВИД-19 ни покажа различна слика.

Додека земјата беше во вонредна состојба, Владата донесе 250 Уредби со законска сила и по завршувањето на вонредната состојба, државата продолжи со донесување на различни видови мерки за справување со КОВИД-19. ГО не беа признати како релевантен партнер за консултации пред усвојување на политиките што требаше да спречат или помогнат во надминување на оваа пандемија. И покрај тоа што економските комори беа редовно консултирани за мерките што требаше да се преземат и нивното мислење беше земено предвид за да се прилагоди политиката на тој начин, ставот на ГО не беше толку релевантен. Уште повеќе, ГО како сектор не беа директно идентификувани во економските мерки за справување со КОВИД-19. Ова особено беше видливо во почетокот на кризата, кога процесот на консултации беше крајно стеснет.

Во пракса, соработката помеѓу Владата и ГО е подобрена, како и ефикасноста на консултациите. Имено, 82% од вкупниот број предлог -закони беа консултирани преку ЕНЕР, а за 89% од нив беше испочитуван минималниот рок од 20 дена за консултации. Според истражувањето, 61,3% ГО соработувале со државни институции во изминатата година. Вкупно 48,5% од ГО што одговорија во истражувањето беа вклучени во процесите на креирање политики и донесување закони. Сепак, постои потреба за понатамошно подобрување на ефикасноста во консултациите.

Покрај тоа, 2020 година покажа дека државата нема механизми за соработка при креирање закони/политики во кризна/вонредна состојба и соработката варира од една до друга институција.

Постои потреба за идна надградба на овој позитивен тренд на подобрена отвореност и ценење на вклученоста на ГО, со тоа што ќе се обезбеди стандардите да важат за целото законодавство. Исто така, постои потреба од стандардизирана примена од страна на сите институции, а не само од неколкуте од нив што се истакнуваат со нивната соработка. И покрај тоа што одредени

министерства се поблиску до нивните конституенти поради нивната природа на работа (на пр. МТСП, АМС, МП итн.) сепак постои потреба да се осигура дека правилата важат за сите. Добрата практика за користење на ЕНЕР како платформа за електронски консултации и почитување на роковите треба дополнително да се поддржи и подобри. Конечно, резултатите од истражувањето јасно укажуваат на потребата да се усогласи ова зголемување на соработката со зголемена ефикасност на консултациите во однос на неопходните предуслови дека граѓанските организации треба да обезбедат квалитетен придонес во процесот, како што се соодветни информации, квалитет и доверба во знаењето дека нивниот придонес во процесот бил земен предвид.

Потребно е итно создавање стандарди за соработка со ГО во состојба на криза/вонредна состојба што ќе обезбеди спроведување на транспарентност, соработка и креирање мерки во согласност со сите засегнати страни.

Препорака 4

Советот треба најголем дел од своите седници да ги посвети на влијание врз институциите да ги спроведуваат приоритетните области за секторски развој од Стратегијата и без одложување да започне со директна комуникација и консултации со други ГО. Покрај тоа, како консултативно тело, Советот треба да ја преиспита законитоста и ефективноста на додавање задача да номинира претставник на граѓанското општество во различни тела и настани по барање на државните институции.

Советот за соработка со и развој на граѓанскиот сектор продолжи да функционира со девет одржани седници во 2020 година. Најголемиот дел од седниците на Советот беа фокусирани на приоритетите во планирањето, критериумите или други прашања поврзани со финансирање на активностите на ГО од државниот буџет, по што следуваат номинирање и избор на претставници во различни тела. Редовното присуство на државните институции на седниците останува како предизвик, бидејќи само двајца претставници од државните институции учествуваа во сите девет седници на Советот, многумина пропуштија повеќе од три седници, а во дел од годината дури немаше ниту назначени претставници од неколку министерства. Што се однесува на учеството на други граѓански организации кои не се членки на Советот, праксата покажува дека ова воопшто не беше искористено како можност во 2020 година.

Спроведувањето на Стратегијата за соработка со и развој на граѓанскиот сектор и Акцискиот план за 2018-2020 година требаше да биде завршено во 2020 година, меѓутоа, според Извештајот што го изготви Одделението, само 51 (60,7%) активности се спроведени, 8 (9,5%) активности се делумно спроведени и 25 (29,8%) воопшто не се спроведени. Не е подготвена нова Стратегија и во 2020 година не се направени консултации за развој на новата стратегија.

Според истражувањето, во врска со протокот на информации помеѓу Советот и ГО, 50,9% од ГО се информирани за работата на Советот, додека 30,7% не се. Ова е намалување во споредба со истото истражување за 2019 година кога 61,3 % од граѓанските организации изјавија дека се информирани за работата на Советот. Понатаму, истражувањето покажа дека процентот на граѓански организации кои велат дека претставниците на ГО во Советот се консултираат со нив за актуелни прашања е сосема ист со процентот на оние што не се консултирани (41,6%). Конечно, 47% од испитаниците се согласуваат, а само 4% во целост се согласуваат со изјавата дека одлуките на Советот се базираат на препораките и придонесот на ГО.

Советот треба да ја продолжи добрата практика за споделување материјали и информации и организирање редовни седници. Советот треба да ги посвети повеќето сесии на влијанието на институциите за спроведување на приоритетните области, мерките и активностите предвидени со Стратегијата, бидејќи тоа се прашања каде секторот сака да види напредок и ангажман. Исто така, потребна е директна комуникација и консултации со други ГО. Како консултативно тело, Советот треба да ја преиспита законитоста и ефективноста на додавање задача за избор и номинирање претставници на граѓанското општество во различни тела и настани по барање од

државните институции. Имено, бидејќи оваа задача не е предвидена во Одлуката за формирање на Советот, нема правна основа да се додаде. Потребно е да се гради доверба и соработка со пошироки граѓански организации. Сепак, се чини дека овој чекор одзема голем дел од моќта на учеството од ГО и ја става во рацете на Советот како да одлучува за процесот и да го организира.

Препорака 5

Одделението за соработка со ГО со целосна соработка со Советот треба итно да го започне процесот на изработка на нова Стратегија за соработка со и развој на граѓанскиот сектор и Акциски план, притоа обезбедувајќи сеопфатен процес на консултации и ефективен механизам за следење на спроведувањето.

Спроведувањето на Стратегијата за соработка и развој на граѓанското општество и Акцискиот план за 2018-2020 година требаше да бидат завршени во 2020 година. Информациите за спроведувањето на мерките и активностите редовно се собираат и објавуваат од страна на Одделението за соработка со НВО, а Советот е ангажиран во надзорот.

Според Извештајот за реализирани активности од Стратегијата на Владата за соработка со и развој на граѓанскиот сектор (2018-2020 година) во 2020 година, 51 (60,7%) активности се реализирани, 8 (9,5%) активности се делумно реализирани и 25 (29,8%) воопшто не се реализирани. Меѓутоа, само 22 (47,8%) од активностите од приоритетната област 1. Нормативна, институционална и финансиска рамка за развој на граѓанскиот сектор се реализирани, додека 20 (43,5%) активности не се. Слично, за приоритетната област 3. Граѓанскиот сектор како чинител во социјално-економскиот развој, 8 (50%) активности се реализирани, 4 (25%) се делумно реализирани и 4 (25%) активности не се. Понатаму, со подетална анализа на табелата, напредокот во главните развојни мерки за граѓанското општество е недоволен (реформа на јавното финансирање, индивидуални и корпоративни донации, социјални услуги и волонтерство).

Во секој случај, нова Стратегија не е подготвена и не се направени консултации во 2020 година за развој на новата стратегија.

Одделението за соработка со НВО со целосна соработка со Советот, без одложување, треба да започне со отворен и транспарентен процес на изготвување на новата Стратегија и нејзино усвојување. Особено, клучно е Советот да усвои прецизен и сеопфатен механизам кој ќе обезбеди континуирано следење на спроведувањето на Стратегијата и Акцискиот план со релевантни податоци кои мерки се спроведуваат и информации зошто мерки кои не се спроведени не можеле да бидат на сила.

Прилози

1. Методологија

Матрицата за следење за овозможувачката околина за развој на граѓанското општество е детална теоретска рамка заснована на меѓународните човекови права и слободи и регулаторните практики на европските земји и ЕУ. Рамката е изградена околу три основни области: основни загарантирани законски слободи; рамка за финансиска одржливост на граѓанските организации; односи помеѓу Владата и граѓанските организации, и секоја од нив е поделен во подобласти. Областите се разработени според стандарди, кои понатаму се специфицирани преку правни индикатори и индикатори за практика.

Правните индикатори се мерат со кодирање на присуството или отсуството на правила, трошоци, процедури и обврски кои се утврдени во законската регулатива (примарна и секундарна) и рамките на политиката кои се донесени во соодветните земји. За да се обезбеди стандардизација и споредливост на процесот на прибирање на податоци во однос на **индикаторите за практика**, истражувачите од земјата следат методолошки план во кој секој од 80-те индикатори понатаму се операционализира во конкретни задолжителни и дополнителни типови на податоци (т.е. операционализирани димензии на индикатор за практика) за кои треба да се известува во државите. **Задолжителните типови на податоци** се вметнуваат во основните составни делови на индикаторот за практика, како што е опишано во пакетот со алати за матрица за следење. Тие го поддржуваат известувањето за оптимални информации без кои не може да се оцени соодветниот индикатор. Дополнителните податоци (операционализирани димензии) наведени за секој индикатор за практика се пријавуваат доколку истражувачите на земјата сакаат да го продлабочат и дополнително да го илустрираат конкретниот индикаторот за практика (на пр. преку студија на случај; видете во следниот дел за белешките за методологијата кои се специфични за земјата).

Стратегијата за собирање податоци за индикаторите за практика е прилагодена да одговара на задолжителните типови на податоци наведени во планот за методологија. За секој индикатор има јасна насока за стратегијата за собирање податоци (инструменти и извори) што треба да ја користат истражувачите од земјата. Наведените инструменти и извори за прибирање податоци следат имплицитна хиерархија, во која јавно достапните фактички податоци (на пр. официјална статистика) се најважниот извор на податоци за проценка на индикаторите за практика, проследени со податоци од анкетите на граѓанските организации, кои, пак, следат релевантни секундарни извори (на пр. од извештаите на ГО, Народниот правобранител и медиумите). Конечно, на крајот од хиерархијата се податоци од интервјуа, кои се субјективни типови на податоци, и опфаќаат помали групи на испитаници.

Примарните фактички податоци и секундарните податоци се собрани преку **истражување на документи**. Следејќи ја стратегијата за собирање податоци, истражувачите во земјата користат три основни инструменти за собирање податоци: барања за слобода на информации (барања за СИ), анкетен прашалник и упатства за теми за интервју. Прашањата во инструментите за прибирање на податоци се прилагодени да одговараат на задолжителните типови на податоци (операционализирани димензии) на секој индикатор за практика. **Барањата за слобода на информации** (барања за СИ) ги користат истражувачите кога јавните информации и статистичките податоци за состојбата на граѓанското општество и нивната околина (примарни фактички податоци) не се лесно и јавно достапни. Истражувачите можат да извечат од деталната банка за слободни информации прашања кои се прилагодени за да одговараат на индикаторите за операционализирана практика.

Анкетниот прашалник собира информации за искуствата и перцепциите на граѓанските организации за клучните аспекти на овозможувачката околина за граѓанското општество за 2020

година. Организацијската анкета вклучува 50 прашања што одговараат на задолжителните типови на податоци (операционализирани димензии) за основните права и слободи, организациска и финансиска одржливост и соработка на граѓанското општество со државата. Прашалникот доминантно се состои од затворени прашања, а помалку отворени прашања во кои од кои испитаниците се бара да го образложат нивното искуство. Истиот прашалник се применува низ сите земји, а само формулацијата на неколку прашања е малку прилагодена на контекстот на конкретната земја со цел испитаниците да ги разберат прашањата. Анкетниот прашалник се испраќа до формални граѓански здруженија од списоци кои ги составуваат и ажурираат истражувачи од земјата, врз основа на достапните регистри или други алтернативни списоци на активни ГО во земјата (за повеќе информации, видете во делот за белешки за методологијата специфична за земјата). Податоците собрани од анкетата се доверливи и се користат строго на анонимна основа. Индивидуалните одговори не се поврзани со организациите кои одговорија на истражувањето и известуваа само во збирна форма.

Упатствата за темите за интервју опфаќаат прашања коишто – слично на анкетниот прашалник - одговараат на специфични типови на задолжителни податоци и се користат во сите земји. Покрај овие основни прашања, истражувачите формулираат дополнителни прашања што ги доловуваат случувањата во контекст на земјата. Четирите упатства за теми се користат во полуструктурирани интервјуа со следниве групи испитаници: претставници на здруженија на новинари и професионалци од медиумите; претставници на организации на волонтери; претставници на институцијата или механизмот за соработка со ГО и претставници на неформални групи на граѓанското општество (на пр. иницијативи на граѓани, социјални движења и иницијативи преку Интернет).

За да ги **анализираат и интерпретираат податоците**, истражувачите во земјата користат унифициран образец за собирање на податоци кој го опишува описот на индикаторите (вклучувајќи ги и задолжителните и дополнителните типови на податоци за индикаторите за практика) и пет категории на описи кои се движат од целосно овозможувачка до целосно оневозможувачка околина и се дадени под секој индикатор. Петте категории на описи се специфицирани за секој правен и практичен индикатор во пакетот со алатки на Матрицата за следење, за да им се овозможи на истражувачите - врз основа на пријавените податоци – да изберат еден код (резултат) кој најточно ја сумира состојбата на овозможувачката околина во однос на соодветниот индикатор. Во првиот чекор, истражувачот ги пријавува потребните типови на податоци собрани преку различни извори во полето за обрасци. На пример, тие известуваат фактички податоци од примарни извори, надополнети со описна статистика или вкрстени сумирање врз основа на податоците од анкетата. Во вториот чекор, тие избираат една од петте категории на описите кои се наведени за соодветниот индикатор којашто најдобро ги илустрира пријавените податоци. Категориите овозможуваат унифицирана споредба на наодите на ниво на индикатори во сите извештаи за земјата.

2. Белешки за методологијата и предизвиците за земјата

Извештајот главно се заснова на анализата на секундарните извори на податоци. Користени се документи за законодавството поврзано со граѓанското општество, домашни извештаи и истражувања на граѓански организации, меѓународни организации и органи на државната управа, меѓународни извештаи и анкети кои се однесуваат на Северна Македонија и Интернет портали и блогови.

Веб прашалникот беше испратен директно преку електронскиот систем за анкети на 23ти декември 2020 година на е-пошта на повеќе од 2800 здруженија и фондации кои се регистрирани во ЦПСМ. Беа добиени одговори од 293 граѓански организации.

Во некои графикони од извештајот каде што одговорите се до 10-30% од целиот примерок, а нивната анализа е клучна за разбирање на условите во кои работи граѓанското општество, се користат апсолутни бројки наместо проценти.

Собирањето на податоците за подготовката на извештајот за овозможувачката околина од секундарни и примарни извори на податоци беше придружено со некои ограничувања. Е-

прашалникот се користеше како единствен примарен извор на информации. Идентификувањето на репрезентативен примерок на организации во земјата е предизвик. Имено, регистарот на здруженија и фондации не е консолидиран, т.е. не дава прецизен преглед на активни и неактивни организации. Покрај тоа, на веб-прашалникот одговорија ограничен број на организации регистрирани во ЦРСМ и оние кои имаат пристап до Интернет. Граѓанските организации не ги потврдија сите одговори со соодветни примери и факти, што е разбирливо со оглед на чувствителната природа на некои од прашањата. Некои од примерите дадени од испитаниците во отворените прашања не секогаш даваат докази за поддршка на одговорот на затвореното прашање. Во овие случаи, во извештајот се вели дека одговорите се дадени во согласност со разбирањето на испитаниците, што е дополнителен наод во однос на нивното знаење за постојното законодавство и неговата примена во нивната работа.

Во однос на обезбедување секундарни извори на информации, исто така и отсуството на објавување јавни документи и информации од страна на органите на јавната администрација и понатаму останува ограничување.

Подготовката на барања за слобода на информации не е едноставна задача. Потребно е претходно истражување и разбирање на начинот на кој една институција може да има информации за споделување, за да се обезбедат позитивни одговори. Така, од девет барања, добивме седум одговори од државните институции (три позитивни одговори и четири негативни одговори). Две институции воопшто не одговорија на барањата.

Покрај тоа, кога станува збор за користење на податоци од државните институции, беа забележани два предизвици. Прво, Владата јасно покажа посветеност кон отвореност и објавување на информации и подготвување бројни политики кои имаат за цел да влијаат позитивно на околината во која работи граѓанското општество. И покрај тоа што ова е позитивно, тоа исто така доведе до пообемно собирање и анализа на податоците. Вториот предизвик се однесуваше на употребата на отворените податоци од трезорот. И покрај тоа што ова е позитивен развој во смисла на стекнување увид во податоците од трезорот и сите извршени трансакции, се покажа како предизвик да се искористи за пообемна анализа, во смисла дека за правилно толкување на податоците се потребни одредени вештини, а притоа се забележани одредени недоследности и недоволни објаснувања.

Библиографија

Устав на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија”, бр. 52/1991)

Одлука за прогласување на амандманите XXXIII, XXXIV и XXXVI на Уставот на Република Северна Македонија, број 08 – 184/1. Адреса:

<https://www.sobranie.mk/content/Odluki%20USTAV/odluka-amandmani-11.1.19.pdf> [Посетена на 20.02.2020]

Кривичен законик („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 37/96, 80/99, 4/02, 43/03, 19/04, 81/05, 60/06, 73/06, 7/08, 139/08, 114/09, 51/11, 135/11, 185/11, 142/12, 166/12, 55/2013, 82/13, 14/14, 27/14, 28/14, 41/14, 115/14, 132/14, 160/14, 199/14, 196/15 и 226/15, 97/17 и 248/18).

Одлука за формирање на Совет за соработка меѓу Владата на Република Северна Македонија и граѓанскиот сектор („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 164/18)

<https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/dokumenti/odlukaSovet982016.pdf>

Одлука за критериумите и процедурите за распределба на средства за програмски активности на здруженија и фондации од буџетот на Република Северна Македонија („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 23/09)

Одлука за утврдување на листа на индикатори за препознавање на сомнителни трансакции (бр. 02-2/16 (19) Скопје, UFR. Адреса: <http://www.ufr.gov.mk/files/docs/Indikatori.pdf> [Посетена на 1/3/2020])

Закон за сметководство на непрофитните организации („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 24/03, 17/11 и 154/15).

Закон за административни службеници („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 27/2014, 199/2014, 154/2015, 5/2016, 142/2016, 11/2018, 14/2020, 48/2015 и 275/2019)

Закон за образование на возрасни („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 7/2008, 17/2011, 51/2011, 74/2012, 41/2014, 144/2014, 146/2015, 30/2016 и 64/2018).

Закон за здруженија и фондации („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 52/10, 135/11 и 55/16)

Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 184/13, 13/14, 44/14, 101/14, 132/14, 142/16, 132/17, 168/18 и 248/18).

Закон за радиодифузна дејност („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 100/05, 19/07, 103/08, 152/08, 6/10, 145/10, 97/11, 13/12 и 72/13).

Закон за граѓанска одговорност за навреда и клевета („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 143/12)

Закон за задруги („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 54/02).

Закон за кривична постапка („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 150/10, 100/12, 142/16, 193/16 и 198/18).

Закон за култура („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 31/98; 49/03; 82/05; 24/07; 116/10; 47/11; 51/11; 136/12; 23/13; 187/13; 44/14; 61/15; 154/15; 39/16 и 11/18).

Закон за инвалидски организации („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр.

150/2015, 27/2016, 59/2012, 23/2013 и 89/2008).

Закон за донации и спонзорства во јавните дејности („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 47/06, 86/08, 51/11, 28/14 и 153/15).

Закон за електронски комуникации („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 39/14, 188/14, 44/15, 193/15, 11/18 и 21/18).

Закон за вработување и осигурување во случај на невработеност („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 37/1997, 25/2000, 101/2000, 50/2001, 25/2003, 37/2004, 4/2005, 50/2006, 29/2007, 102/2008, 161/2008, 50/2010, 88/2010, 51/2011, 11/2012, 80/2012, 114/2012, 39/2014, 44/2014, 113/2014, 56/2015, 129/2015, 147/2015, 154/2015, 27/2016, 119/2016, 21/2018 и 113/2018 и 124/2019).

Закон за вработување на инвалидни лица („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 44/2000, 16/2004, 62/2005, 113/2005, 29/2007, 88/2008, 161/2008, 99/2009, 136/2011, 129/2015, 147/2015, 27/2016 и 99/2018)

Закон за животна средина („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 53/05; 81/05; 24/07; 159/08; 83/09; 48/10; 124/10; 51/11; 123/12; 93/13; 187/13; 42/14; 44/15; 129/15; 192/15; 39/16 и 99/18).

Закон за извршување на буџетот на Република Северна Македонија за 2019 година („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 238/2018)

Закон за странци („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 97/2018 и бр. 108/2019).

Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 101/2019).

Закон за бесплатна правна помош („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 101/2019).

Закон за игри на среќа и за забавни игри („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 24/11, 51/11, 148/11, 74/12, 171/12, 27/14, 139/14, 61/15, 154/15, 23/16 и 178/16).

Закон за Влада на Република Северна Македонија („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 59/00, 12/03, 55/05, 37/06, 115/07, 19/08, 82/08, 10/10, 51/11, 15/13, 139/14 и 196/15, 142/16 и 140/18).

Закон за следење на комуникациите („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 71/18).

Закон за работни односи („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 62/2005, 106/2008, 161/2008, 114/2009, 130/2009, 149/2009, 50/2010, 52/2010, 124/2010, 47/2011, 11/2012, 39/2012, 13/2013, 25/2013, 170/2013, 187/2013, 113/2014, 20/2015, 33/2015, 72/2015, 129/2015, 27/2016 и 120/2018 и бр. 110/2019)

Закон за локална самоуправа („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 5/2002).

Закон за медиуми („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 184/13, 13/14);

Закон за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 58/00, 44/02, 82/08, 167/10, 51/11)

Закон за данок на личен доход („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 241/2018 и 275/2019).

Закон за полиција („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 114/06, 6/09, 145/12, 41/14, 33/15, 31/16, 106/16, 120/2016, 21/18 и 64/18).

Закон за спречување и заштита од дискриминација („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 101/2019)

Закон за употреба на јазиците („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 7/2019)

Закон за спречување на корупција и судир на интереси („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 12/2019).

Закон за данок на добивка („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 112/14, 129/15, 23/16, 190/16 и 248/18).

Закон за заштита на приватноста („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 99/16).

Закон за јавни собири („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 55/95, 19/06, 119/06, 66/07, 152/15)

Закон за јавни набавки („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 24/2019)

Закон за вработените во јавниот сектор („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 27/2014, 35/2018, 199/2014, 27/2016, 198/2018, 143/2019)

Закон за референдум и други облици на непосредно изјаснување на граѓаните („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 81/05).

Закон за социјална заштита („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 104/19, 146/19 и 275/19)

Закон за спортови („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 29/02, 66/04, 81/08, 18/11, 51/11, 64/12, 148/13, 187/13, 42/14, 138/14, 177/14, 72/15, 153/15, 6/16, 55/16, 61/16, 106/16 и 190/16).

Закон за Бирото за развој на образованието („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 37/2006, 142/2008, 148/2009, 69/2013, 120/2013, 148/2013, 41/2014, 30/2016 и 64/2018).

Закон за трансформација во редовен работен однос („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 20/2015 и 44/2015)

Закон за користење и располагање со стварите во државна сопственост и со стварите во општинска сопственост („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 78/15, 106/15, 153/15, 190/16 и 21/18, 101/19 и 275/19).

Закон за волонтерство („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 85/07, 161/08, 147/15)

Закон за млади („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 10/2020)

Закон за изменување и дополнување на Законот за данокот на додадена вредност („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 275/19)

Кодекс на добри практики за финансиска поддршка на здруженија и фондации („Службен

весник на Република Северна Македонија”, бр. 130/07).

Кодекс на добри практики за учество на граѓанскиот сектор во процесот на креирање политики („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 99/11).

Агенција за млади и спорт (2019) Правилник на Агенција за млади и спорт за определување постапка и утврдување критериуми за доделување средства за поддршка на проекти од областа на младите [Интернет] Скопје, АМС. Адреса:

http://www.ams.gov.mk/images/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%B7%D0%B0_%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5_%D0%BD%D0%B0_%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BF%D0%BA%D0%B0_%D0%B8_%D1%83%D1%82%D0%B2%D1%80%D0%B4%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5_%D0%BD%D0%B0_%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B8%D1%83%D0%BC%D0%B8_%D0%B7%D0%B0_%D0%B4%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5_%D1%81%D1%80%D0%B5%D0%B4%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0_%D0%B7%D0%B0_%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B4%D1%80%D1%88%D0%BA%D0%B0_%D0%BD%D0%B0_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8_%D0%BE%D0%B4_%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B0_%D0%BD%D0%B0_%D0%BC%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B5_1.pdf [Посетена на 20.02.2020]

Агенција за млади и спорт (2019) Стратешки план на Агенцијата за млади и спорт (2019-2021) [Интернет] АМС. Адреса:

<http://ams.gov.mk/documents/Strateski%20plan%202019%20do%202021.pdf> [Посетена на 20.02.2020]

Биро за развој на образованието (2019) Стратешки план [Интернет] Скопје, БРО. Адреса:

https://www.bro.gov.mk/wp-content/uploads/2020/01/STRATESHKI_PLAN_2020-2022.pdf [Посетена на 20.02.2020]

Централен регистар на Република Северна Македонија (2019) Тарифа на Централниот регистар, бр. 0201-3/10. Скопје, CRNM. Адреса:

https://www.crm.com.mk/DS/download/Registers_document_forms/tarifa2.pdf [Посетена на 20.02.2020]

Совет за соработка со и развој на граѓанскиот сектор (2019) Записник од шеснаесеттата седница на Советот за соработка со и развој на граѓанскиот сектор [Интернет] Скопје, Совет за соработка со и развој на граѓанскиот сектор. Адреса:

https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/Zapisnik_16_sednica_na_Sovetot.pdf [Посетена на 20.02.2020]

Програма за финансирање на програмските активности на националните инвалидски организации, нивните здруженија нивната асоцијација, на здруженија за борба против семејното насилство и на Црвениот крст на Република Северна Македонија од приходите од игри на среќа и од забавни игри во 2019 година („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 26/19).

Агенција за вработување на Република Северна Македонија, Оперативен план [Интернет]

Скопје, АВРМ. Адреса: <https://av.gov.mk/operativen-plan.nspix> [Посетена на 20.02.2020]
[Посетена на 1/3/2020]

Конечна спогодба за решавање на разликите опишани во резолуциите 817 (1993) и 845 (1993) на Советот за безбедност на Обединетите нации, за престанување на важноста на привремената спогодба од 1995 година и за воспоставување на стратешко партнерство меѓу страните. Адреса: <https://vlada.mk/node/15057?ln=en-gb> [Посетена на 20.02.2020]

Влада на Република Северна Македонија (2018) Стратегија за соработка со и развој на граѓанскиот сектор, со Акциски план 2018-2020

Влада на Република Северна Македонија (2019) Одлука за распределба на средства од буџетот на Република Северна Македонија за 2019 година наменети за финансирање на програмските активности на здруженија и фондации [Интернет] Скопје, Влада на РСМ. Адреса: https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/odluka%20za%20raspredelba%20207%202019_0.pdf („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 207/19) [Посетена на 20.02.2020]

Влада на Република Северна Македонија (2019)) Предлог план за одлучна акција против ширење дезинформации и против напади врз демократијата (2019). [Интернет] Скопје, Влада на Република Северна Македонија. Адреса <https://vlada.mk/node/18640> [Посетена на: 25/11/2019]

Влада на Република Северна Македонија (2019) Владици седници [Интернет] Адреса: <https://vlada.mk/vladini-sednici> [Посетена на 20.02.2020]

Одделение за соработка со НВО (2019) Листа на здруженија и фондации на кои им е доделен статус на организација од јавен интерес [Интернет] Скопје, Одделение за соработка со НВО. Адреса: <https://www.nvosorabotka.gov.mk/?q=mk/node/284> [Посетена на 20.02.2020]

Упатство за вршење на проценка на ризикот од перење пари и финансирање на тероризам бр. 02-2/54 (19) [Интернет] Скопје, УФР. Адреса: <http://www.ufr.gov.mk/files/docs/UpatstvoPPFT.pdf> [Посетена на 1/3/2020]

Упатства за начинот на постапување во работата на министерствата во процесот на спроведување на проценка на влијанието на регулативата („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 106/13).

Министерство за култура, Национална стратегија за развој на културата [Интернет]

Министерство за култура. Адреса: <http://kultura.gov.mk/nacionalna-strategija-za-razvoj-na-kultura/> [Посетена на 20.02.2020]

Министерство за економија (2018) Стратегија за развој на женско претприемништво во Република Северна Македонија, 2019-2023 [Интернет] Министерство за економија. Адреса: <http://www.economy.gov.mk/Upload/Documents/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D1%98%D0%B0%20%D0%B7%D0%B0%20%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B2%D0%BE%D1%98%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%BE%20%D0%BF%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B5%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D1%88%D1%82%D0%B2%D0%BE%20%D0%B2%D0%BE%20%D0%A0%D0%B5%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%9C%D0%B0>

%D0%BA%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D1%98%D0%B0%202019-2023.pdf

[Посетена на 20.02.2020]

Министерство за економија (2019) Среднорочна стратегија за општествена одговорност на Република Северна Македонија [Интернет] Скопје, Министерство за економија. Адреса:

<http://www.economy.gov.mk/Upload/Documents/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D1%98%D0%B0%20%D0%B7%D0%B0%20%D0%9E%D0%9E%20%D0%BE%D0%BA%D1%82%D0%BE%D0%BC%D0%B2%D1%80%D0%B8%202019.pdf> [Посетена на 20.02.2020]

Министерство за образование и наука (2019) Стратегија за образование 2018-2025. Скопје, МОН. Адреса: <http://mrk.mk/wp-content/uploads/2018/10/Strategija-za-obrazovanie-ENG-WEB-1.pdf> [Посетена на 20.02.2020]

Министерство за образование и наука (2020) Стратешки план 2020-2022 [Интернет] МОН. Адреса: <https://www.netflix.com/watch/80191861?trackId=155573558> [Посетена на 20.02.2020]

Министерство за финансии (2019) Ангеловска: Прогресивниот данок се става во мирување, следните 36 месеци личниот доход ќе се даночи со 10 проценти [Интернет] Скопје, Министерство за финансии. Адреса: <https://finance.gov.mk/mk/node/8307> [Посетена на 20.02.2020]

Министерство за финансии (2019) Завршна сметка на Буџетот [Интернет] Министерство за финансии. Адреса: <https://finance.gov.mk/mk/node/6869> [Посетена на 20.02.2020]

Министерство за финансии, Ребаланс на Буџетот на Република Северна Македонија за 2019 година [Интернет] МФ. Адреса: <https://finance.gov.mk/files/u6/REBALANS%202019%20-%20za%20objavuvanje%20%2808.10.2019%29.pdf> [Посетена на 20.02.2020]

Министерство за здравство, План за имплементација [Интернет] Министерство за здравство,. Адреса: <http://zdravstvo.gov.mk/wp-content/uploads/2019/01/USOGLASEN-plan-19-21.pdf> [Посетена на 20.02.2020]

Министерство за труд и социјална политика, Стратешки документи [Интернет] Министерство за труд и социјална политика,. Адреса: <http://www.mtsp.gov.mk/dokumenti.nspх> [Посетена на 20.02.2020]

Министерство за труд и социјална политика,, Стратешки документи [Интернет] МТСП. Адреса: <http://www.mtsp.gov.mk/dokumenti.nspх> [Посетена на 20.02.2020]

Министерство за труд и социјална политика, (2015) Национална стратегија за вработување на Република Северна Македонија 2016-2020 [Интернет] Скопје, МТСП. Адреса: <http://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/strategii/Nacionalna%20Strategija%20za%20Vrabotuvane%20na%20Republika%20Makedonija%20za%20Vlada%2016102015.pdf> [Посетена на 20.02.2020]

МИОА (2019) Годишна програма за генерички обуки за административни службеници за 2020 [Интернет] Скопје, МИОА. Адреса: http://mioa.gov.mk/sites/default/files/pbl_files/documents/training/gpgo2020.pdf [Посетена на 25/11/2019]

МИОА (2019) Годишен извештај за спроведени консултации во процесот на подготовка на предлог закони од страна на министерствата за 2018 [Интернет] Скопје, МИОА. Адреса:

https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/5.Informacija%20za%20ocenska%20na%20konsultacii%20_MIOA_GS_0.pdf [Посетена на 25/11/2019]

МИОА (2020) Стратешки план на Министерството за информатичко општество и администрација [Интернет] Скопје, МИОА. Адреса:

http://www.mioa.gov.mk/sites/default/files/pbl_files/documents/strategies/strateshki_plan_2020-2022.pdf [Посетена на 25/11/2019]

МИОА, Стратегија за отворени податоци (2018-2020) [Интернет] МИОА. Адреса:

http://www.mioa.gov.mk/sites/default/files/pbl_files/documents/strategies/open_data_strategy_en.pdf [Посетена на 20.02.2020]

МТСП (2020) Стратешки план на МТСП 2020-2022 [Интернет] Скопје, МТСП. Адреса:

<http://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/dokumenti/2020/11.2sp.doc> [Посетена на 20.02.2020]

Методологија за проценка на влијанието на регулативата („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 107/13).

Правилник за начинот на спроведување на даночното ослободување од плаќање на данок на додадена вредност на промет на добра и услуги наменети за реализација на проект кој е финансиран со парични средства добиени врз основа на договор за донација склучен помеѓу Република Македонија и странски донатор во кој е предвидено дека со добиените парични средства нема да се плаќаат даноци („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 98/14)

Деловник за работа на Владата на Република Северна Македонија („Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 36/08).

Државна комисија на Република Северна Македонија за жалби по јавни набавки -

<http://reshenija.dkzjn.gov.mk/>

Државен завод за статистика (2019) Користење на информатичко-комуникациски технологии во домаќинствата и кај поединците, 2019 [Интернет] Скопје, Државен завод за статистика. Адреса:

<http://www.stat.gov.mk/PrikaziSoopstenie.aspx?id=77&rbr=3126> [Посетена на 20.02.2020]

Одделение за соработка со НВО во Генералниот секретаријат на Владата на Република Северна Македонија (2018) Стратегија за соработка со и развој на граѓанскиот сектор, со Акциски план 2018-2020 [Интернет] Скопје, Одделение за соработка со НВО.

<https://www.nvosorabotka.gov.mk/?q=node/250> [Посетена на: 15/4/2019]

Одделение за соработка со НВО во Генералниот секретаријат на Владата на Република Северна Македонија (2019) Програма за финансирање на програмски активности на здруженија и фондации за 2019 година [Интернет] Одделение за соработка со НВО. Адреса: <https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/programa%205%202019.pdf> [Посетена на 20.02.2020] („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 5/19).

Одделение за соработка со НВО во Генералниот секретаријат на Владата на Република Северна Македонија (2018) Стратегија за соработка со и развој на граѓанскиот сектор, со Акциски план 2018-2020 [Интернет] Скопје, Одделение за соработка со НВО.

<https://www.nvosorabotka.gov.mk/?q=node/250> [Посетена на: 15/4/2019]

Одделение за соработка со НВО во Генералниот секретаријат на Владата на Република

Северна Македонија (2019) Информација за финансиска поддршка на здруженија и фондации од Буџетот на Република Северна Македонија во 2018 година и планирани средства во 2019 година [Интернет] Скопје, Одделение за соработка со НВО. Адреса:

<https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/Informacija%20za%20finansiranje%20NVO%20u svoena%2016.4.2019.pdf> [Посетена на 20.02.2020]

Одделение за соработка со НВО во Генералниот секретаријат на Владата на Република Северна Македонија (2019) Одлука за распределба на средствата наменети за финансирање на програмските активности на здруженија и фондации за 2019 година [Интернет] Скопје, Одделение за соработка со НВО. Адреса: <https://www.nvosorabotka.gov.mk/?q=mk/node/372> [Посетена на 20.02.2020]

Одделение за соработка со НВО во Генералниот секретаријат на Владата на Република Северна Македонија (2019) Извештај од учеството на Советот за соработка со и развој на граѓанскиот сектор во работата на комисијата за распределба на средства наменети за финансирање на програмските активности на организации и фондации од буџетот на Република Северна Македонија за 2019 година како набљудувачи [Интернет] Скопје, Одделение за соработка со НВО. Адреса:

<https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/1.%D0%98%D0%97%D0%92%D0%95%D0%A8%D0%A2%D0%90%D0%88%20%D0%88%D0%B0%D0%BD%D0%B5%20%D0%A7%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B8%20%D0%B8%20%D0%89%D1%83%D0%BF%D1%87%D0%BE%20%D0%9F%D0%B5%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B8%2010%2029%202019%20Finalen.pdf> [Посетена на 20.02.2020]

Одделение за соработка со НВО во Генералниот секретаријат на Владата на Република Северна Македонија (2019) Одржан Национален форум за волонтерство [Интернет] Скопје, Одделение за соработка со НВО. Адреса: <https://www.nvosorabotka.gov.mk/?q=mk/node/400> [Посетена на 20.02.2020]

Одделение за соработка со НВО во Генералниот секретаријат на Владата на Република Северна Македонија, Приоритетни области [Интернет] Скопје, Одделение за соработка со НВО. Адреса: <https://www.nvosorabotka.gov.mk/?q=node/250> [Посетена на 20.02.2020]

Одделение за соработка со НВО во Генералниот секретаријат на Владата на Република Северна Македонија (2019) Записник од десеттата седница на Советот за соработка со и развој на граѓанскиот сектор [Интернет] Скопје, Одделение за соработка со НВО. Адреса: https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/_Zapisnik_10_sednica_na_Sovetot.pdf [Посетена на 20.02.2020]

Одделение за соработка со НВО во Генералниот секретаријат на Владата на Република Северна Македонија (2019) Записник од шеснаесеттата седница на Советот за соработка со и развој на граѓанскиот сектор [Интернет] Скопје, Одделение за соработка со НВО. Адреса: https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/Zapisnik_16_sednica_na_Sovetot.pdf [Посетена на 20.02.2020]

Одделение за соработка со НВО во Генералниот секретаријат на Владата на Република Северна Македонија (2019) Дополнување на Деловникот за работа на Советот за соработка со

и развој на граѓанскиот сектор [Интернет] Скопје, Одделение за соработка со НВО. Адреса: https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/Dopolnuvanje%20na%20Delovnikot%20na%20Sovetot%2028%2010%202019_0.pdf [Посетена на 20.02.2020]

Одделение _____ за соработка со НВО во Генералниот секретаријат на Владата на Република Северна Македонија, Совет за соработка со и развој на граѓанскиот сектор [Интернет] Скопје, Одделение за соработка со НВО. Адреса: <https://www.nvosorabotka.gov.mk/?q=node/99> [Посетена на 20.02.2020]

Одделение за соработка со НВО во Генералниот секретаријат на Владата на Република Северна Македонија (2018) Стратегија за соработка со и развој на граѓанскиот сектор, со Акциски план 2018-2020 [Интернет] Скопје, Одделение за соработка со НВО. <https://www.nvosorabotka.gov.mk/?q=node/250> [Посетена на: 15/4/2019]

Одделение за соработка со НВО во Генералниот секретаријат на Владата на Република Северна Македонија (2019) Прилог 5. МТСП распределени и планирани средства за здруженија и фондации, [Интернет] Скопје, Одделение за соработка со НВО. Адреса: <https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/1.5.Tabela%20MTSP.pdf> [Посетена на 20.02.2020]

Одделение за соработка со НВО во Генералниот секретаријат на Владата на Република Северна Македонија (2019) Усвојување на законска, институционална и финансиска рамка за правно препознавање и развој на социјалното претприемништво [Интернет] Скопје, Одделение за соработка со НВО. Адреса: <https://www.nvosorabotka.gov.mk/?q=mk/node/235> [Посетена на 20.02.2020]

Одделение за соработка со НВО во Генералниот секретаријат на Владата на Република Северна Македонија, Усвојување на стратегија за развој на социјалното претприемништво [Интернет] Скопје, Одделение за соработка со НВО. Адреса: <https://www.nvosorabotka.gov.mk/?q=mk/node/234> [Посетена на 20.02.2020]

Одделение за соработка со НВО во Генералниот секретаријат на Владата на Република Северна Македонија (2018) Стратегија за соработка со и развој на граѓанскиот сектор, со Акциски план 2018-2020 [Интернет] Скопје, Одделение за соработка со НВО. <https://www.nvosorabotka.gov.mk/?q=node/250> [Посетена на: 15/4/2019]

ЕНЕР (2018) Предлог на закон за изменување и дополнување на Законот за лобирање [Интернет] Скопје, ЕНЕР. Адреса: https://ener.gov.mk/default.aspx?item=pub_regulation&subitem=view_reg_detail&itemid=V72hCDSxTKq48N10IKU2hw== [Посетена на: 15/4/2019]

ЕНЕР (2019) Предлог на закон за образование за возрасни [Интернет] Скопје, ЕНЕР. Адреса: https://ener.gov.mk/Default.aspx?item=pub_regulation&subitem=view_reg_detail&itemid=55701 [Посетена на 20.02.2020]

ЕНЕР (2019) Предлог на закон за јавни собири. Скопје, ЕНЕР. Адреса: https://ener.gov.mk/Default.aspx?item=pub_regulation&subitem=view_reg_detail&itemid=54779 [Посетена на 20.02.2020]

Сите за правично судење (2019) Недемократски ограничувања на правото на протест

[Интернет] Сите за правично судење. Адреса: <https://all4fairtrials.org.mk/?p=2689&lang=mk>
[Посетена на 20.02.2020]

Здружение на новинари на Македонија (2019) Хроника за (не)безбедноста на новинарите

[Интернет] Скопје, ЗНМ. Адреса: [https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2019/12/web-MK-hronikaza-](https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2019/12/web-MK-hronikaza-ne-bezbednosta-na-novinarite.pdf)

[ne-bezbednosta-na-novinarite.pdf](https://znm.org.mk/wp-content/uploads/2019/12/web-MK-hronikaza-ne-bezbednosta-na-novinarite.pdf) [Посетена на 20.02.2020]

Здружение на новинари на Македонија (2019) Безбедноста на новинарите е клучна за постоење на независни и професионални медиуми [Интернет] Скопје, ЗНМ. Адреса:

[https://znm.org.mk/%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%B1%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-](https://znm.org.mk/%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%B1%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%B5-%D0%BA%D0%BB%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B0-%D0%B7%D0%B0/)

[%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%B5-%D0%BA%D0%BB%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B0-%D0%B7%D0%B0/](https://znm.org.mk/%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%B1%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%B5-%D0%BA%D0%BB%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B0-%D0%B7%D0%B0/) [Посетена на 20.02.2020]

Атанасова, М. (2019) Анализа на перцепцијата и вклученоста на граѓанските организации како работодавач во законодавството и активните мерки за вработување во Република Северна Македонија [Интернет] Скопје, Конект. Адреса: http://konekt.org.mk/wpcontent/uploads/2019/08/konekt-analiza_01.pdf [Посетена на 20.02.2020]

Буено Момчиловик Т., Бекчиќ, Е. (2019) Северна Македонија донира – Годишен извештај за состојбата на филантропијата [Интернет] Скопје, Катализатор Балкан. Адреса: <https://www.slideshare.net/CatalystBalkans/2018-193149173>

ЦАФ. Светски индекс за донации (2019). [Интернет] Светски индекс за донации. Адреса: <https://www.cafonline.org/about-us/publications/2019-publications/caf-world-giving-index-10th-edition>
[Посетена на: 15/11/2019]

Центар за граѓански комуникации (2019) 2019 Извештај во сенка за јавните набавки [Интернет] Скопје, ЦГК. Адреса: http://www.ccc.org.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=378%3A-2019&lang=mk
[Посетена на 20.02.2020]

Граѓански ресурсен центар (2020) Следење на ЕНЕР [Интернет] Скопје, МЦМС. Адреса: <https://ogledalonavladata.mk/> [Посетена на 20.02.2020]

Институт за европска политика (2019) Бранители на човекови права во Западен Балкан [Интернет] ЕПИ. Адреса: <https://epi.org.mk/wp-content/uploads/2019/12/Human-Rights-Defenders-Report.pdf> [Посетена на 20.02.2020]

Хафнер Адеми, Т., Митевски В., Стојкоски, В., Мојаноски, Г. (2019) Анализа на финансиската поддршка за здруженија и фондации од Буџетот на Република Северна Македонија [Интернет] Скопје, Одделение за соработка со НВО во Генералниот секретаријат на Владата на Република Северна Македонија. Адреса: <https://www.nvosorabotka.gov.mk/sites/default/files/3.2.Analiza.pdf> [Посетена на: 25/11/2019]

Ирекс (2019) Индекс за одржливост на медиумите 2019 [Интернет] Ирекс. Адреса: <https://www.irex.org/sites/default/files/pdf/media-sustainability-index-europe-eurasia-2019-full.pdf>
[Посетена на 20.02.2020]

ДВ (2019) Критики на владиниот план за борба против лажни вести или тропане на отворена врата [Интернет] Скопје, ДВ. Адреса:
<https://www.dw.com/mk/%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8-%D0%BD%D0%B0-%D0%B2%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D0%BE%D1%82-%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD-%D0%B7%D0%B0-%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B1%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B2-%D0%BB%D0%B0%D0%B6%D0%BD%D0%B8-%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8->

%D0%B8%D0%BB%D0%B8-%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D1%9A%D0%B5-%D0%BD%D0%B0-%D0%BE%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B0-%D0%B2%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B0/a-49753323 [Посетена на 20.02.2020]

ДВ (2019) Уапсена е Катица Јанева [Интернет] Скопје, DW. Адреса:

<https://www.dw.com/mk/%D1%83%D0%B0%D0%BF%D1%81%D0%B5%D0%BD%D0%B0-%D0%B5-%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%86%D0%B0-%D1%98%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D0%B2%D0%B0/a-50112808> [Посетена на 20.02.2020]

Фактор (2019) Неформално образование – потреба за реалниот сектор за обезбедување кадар за своите потреби [Интернет] Скопје, Фактор. Адреса: <https://faktor.mk/neformalno-obrazovanie---potreba-za-realniot-sektor-za-obezbeduvanje-kadar-za-svoite-potrebi> [Посетена на 20.02.2020]

Платформа ФАТФ (2020) Национално ажурирање за Северна Македонија [Интернет] Адреса: <http://fatfplatform.org/march-2020/>

Опсерваторија на медиумските реформи (2019) Ванхауте: Разочарувачки малубројни се реформите во медиумите [Интернет] Скопје, Опсерваторија на медиумските. Адреса: http://mediaobservatorium.mk/vanhaute-razocharuvachki-malubrojni-se-reformite-vomediumite/?fbclid=IwAR1YN-Y6nktcXI_LMSbGSxIMy4fx2q-eXSnoG5xr43vzC3LbpRx2TyVyMWk [Посетена на 20.02.2020]

Нова Македонија (2019) ГО бараат итно усвојување на законот за недискриминација [Интернет] Скопје, Нова Македонија. Адреса:

<https://www.novamakedonija.com.mk/makedonija/%d0%b3%d1%80%d0%b0%d1%93%d0%b0%d0%bd%d1%81%d0%ba%d0%b8%d1%82%d0%b5-%d0%be%d1%80%d0%b3%d0%b0%d0%bd%d0%b8%d0%b7%d0%b0%d1%86%d0%b8%d0%b8-%d0%b1%d0%b0%d1%80%d0%b0%d0%b0%d1%82-%d0%b8%d1%82%d0%bd%d0%be/> [Посетена на 25/11/2019]

НоваТВ (2019) Отворен првиот дневен центар за даунов синдром [Интернет] Скопје, НоваТВ. Адреса: <https://novatv.mk/otvoren-prviot-dneven-tsentar-za-daunov-sindrom/> [Посетена на 20.02.2020]

Окно (2019) Дискриминирачки содржини во учебниците за средно образование [Интернет] Скопје, Окно. Адреса: <https://okno.mk/node/81520> [Посетена на 20.02.2020]

Правдико (2019) Антикорупциска ќе го проверува имотот на судиите и на обвинителите [Интернет] Скопје, Правдико. Адреса: <https://www.pravdiko.mk/antikoruptsiska-ke-go-proveruvaimotot-na-sudiite-i-na-obvinitelite/> [Посетена на 20.02.2020]

Правдико (2019) Случај „Рекет“: Јовановски, Милески и Јанева денес на клупа во Кривичен суд [Интернет] Скопје, Правдико. Адреса: <https://www.pravdiko.mk/sluchaj-reket-jovanovski-mileski-ijaneva-deneska-na-klupa-vo-krivichen/> [Посетена на 20.02.2020]

Правдико (2019) Закон за практиканство. [Интернет] Скопје, Правдико. Адреса: <https://www.pravdiko.mk/wp-content/uploads/2019/05/Zakon-za-praktikanstvo-21-05-2019.pdf> [Посетена на: 25/11/2019]

Правдико (2019) Новиот закон за бесплатна правна помош со подобрени решенија за пристап до правда [Интернет] Скопје, Правдико. Адреса: [https://www.pravdiko.mk/noviot-zakon-zabesplatna-](https://www.pravdiko.mk/noviot-zakon-zabesplatna-pravna-pomosh-so-podobreni-reshenija-za-pristap-do-pravda/)

[pravna-pomosh-so-podobreni-reshenija-za-pristap-do-pravda/](https://www.pravdiko.mk/noviot-zakon-zabesplatna-pravna-pomosh-so-podobreni-reshenija-za-pristap-do-pravda/) [Посетена на 20.02.2020]

Призма (2019) Хуманитарното друштво на Боки под истрага [Интернет] Скопје, Призма. Адреса: <https://prizma.mk/humanitarnoto-drushtvo-na-boki-pod-istraga/> [Посетена на 20.02.2020]

Радио Слободна Европа (2019) Владата го раскина договорот за концесија за рудникот Иловица [Интернет] Скопје, Радио Слободна Европа. Адреса: <https://www.slobodnaevropa.mk/a/30329996.html> [Посетена на 20.02.2020]

Радио МоФ (2019) ЗНМ: Заканите кон екипата на ИРЛ се сериозен обид да се замолчи истражувачкото новинарство [Интернет] Скопје, Радио МоФ. Адреса: <https://www.radiomof.mk/znm-zakanite-kon-ekipata-na-irl-se-seriozen-obid-da-se-zamolchiistrzhuvachkoto-novinarstvo/> <https://rsf.org/en/republic-north-macedonia> [Посетена на 20.02.2020]

Радио МоФ (2019) Само 3% од младите се задоволни од нивното место во општеството, најмладите најголеми оптимисти [Интернет] Скопје, Радио МоФ. Адреса: <https://www.radiomof.mk/samo-3-otsto-od-mladite-se-zadovolni-od-nivnoto-mesto-vo-opshtestvotonajmladite-najgolemi-optimisti/> [Посетена на 20.02.2020]

Радио МоФ (2019) Лицата во социјален ризик ќе добиваат оброк преку „Сите сити“ [Интернет]

65

Скопје, Радио МоФ. Адреса: <https://www.radiomof.mk/licata-vo-socijalen-rizik-kje-dobivaat-obrokpreku-site-siti/> [Посетена на 20.02.2020]

Радио МоФ (2019) Протест за итно усвојување на Законот за недискриминација утре пред Собрание [Интернет] Скопје, Радио МоФ. Адреса: <https://www.radiomof.mk/protest-za-itnousvojuvanje-na-zakonot-za-nediskriminacija-utre-pred-sobranie/> [Посетена на 20.02.2020]

Радио МоФ (2019) Истражување: 76% од младите никогаш не волонтирале. [Интернет] Скопје, Радио МоФ. Адреса: <https://www.radiomof.mk/istrzhuvanje-76-od-mladite-nikogash-ne-volontirale/> [Посетена на: 25/11/2019]

Радио МоФ (2019) Жртвите на сексуално насилство не знаат што да прават откако ќе пријават, центрите за помош не се доволно видливи [Интернет] Скопје, Радио МоФ. Адреса: <https://www.radiomof.mk/zhrtvite-na-seksualno-nasilstvo-ne-znaat-shto-da-pravat-otkako-kje-prijavatcentrite-za-pomosh-ne-se-dovolno-vidlivi/> [Посетена на 20.02.2020]

Радио МоФ (2019) Младите новинари повеќе учат преку неформално образование отколку на факултет [Интернет] Скопје, Радио МоФ. Адреса: <https://www.radiomof.mk/mladite-novinaripovekje-uchat-preku-neformalno-obrazovanie-otkolku-na-fakultet/> [Посетена на 20.02.2020]

Радио МоФ (2019) ЗНМ и ССНМ го осудија бркањето новинари од Уставниот суд. [Интернет] Скопје, Радио МоФ. Адреса: <https://www.radiomof.mk/znm-i-ssnm-go-osudija-brkanjeto-novinari-odustavniot->

sud/

Гардијан (2019) Осуден неуспехот на ЕУ да отвори разговори за членство со Албанија и Северна Македонија [Интернет] Гардијан. Адреса:

[https://www.theguardian.com/world/2019/oct/18/eu-refusal-to-open-talks-with-albania-and-northmacedonia-](https://www.theguardian.com/world/2019/oct/18/eu-refusal-to-open-talks-with-albania-and-northmacedonia-condemned-as-historic-mistake)

[condemned-as-historic-mistake](https://www.theguardian.com/world/2019/oct/18/eu-refusal-to-open-talks-with-albania-and-northmacedonia-condemned-as-historic-mistake) [Посетена на 20.02.2020]

Листа на граѓански организации кои одговориле на анкетата

1. „Здружение на слепи и лица со оштетен вид реалност Гостивар“
2. „За среќно детство“
3. „СПОРТ РЕСПЕКТ“ СКОЈЕ
4. „Центар за креативни комуникации“ Скопје
5. Finance Think - Институт за економски истражувања и политики
6. Junior Achievement Macedonia
7. Agora - Центар за промовирање на граѓански вредности, Скопје
8. АИЕСЕК Организација Скопје
9. Ајде Македонија Скопје
10. АЛ-МА, Скопје
11. Аналитика Скопје
12. АРГУС АЈС
13. Асоцијација за демократска иницијатива
14. Асоцијација за е-трговија на Македонија
15. Асоцијација Иницијатива за социјална промена ИнСоК
16. Асоцијација на студенти и информатичари (АСИ)
17. Балканска мрежа за мобилност - BMN
18. Балкански Институт за Регионална Соработка
19. Бравура Кооператива
20. Велес Бајкинг - Велес
21. ГАУС Институт - Фондација за нови технологии, иновации и трансфер на знаење
22. ГЕШТАЛТ ЦЕНТАР „Младен Костиќ“ - АСПЕКТИ, Скопје
23. ГО-ЕЦДТЦ Гостовар
24. Готен
25. Граѓански Центар АктивУм Куманово
26. Детска Амбасада за Сите Деца во Светот
27. Диванхана
28. ДИЈАЛОГ Центар за делиберативна демократија
29. Доброволно противпожарно друштво Свети Николе
30. Европска Алијанса на Република Македонија
31. Европска асоцијација за локална демократија (АЛДА) - Скопје
32. Европска Куќа Скопје
33. Ед Тисовец
34. Една Може
35. ЕДУ АКТИВ ПЛУС - БИТОЛА
36. Еко Герила Преспа
37. Еко Логик
38. Еко Правда Валандово
39. Еко-доктрина
40. Еколошко друштво Вила Зора Велес
41. Еколошко друштво Здравец 2002
42. ЕЛИПСА - Куманово
43. ЕПЛ ТРИ Здружение за напредок, поддршка и одржлив развој на жени
44. Еурека културен центар
45. ЕЦДЦОР
46. Жените во економијата
47. Заштита на правата на детето
48. ЗГ “4x4x4 Балкански мостови“ Скопје
49. ЗГ „Македонска пчела“-Негорци, Македонско здружение за заштита на автохтоната македонска

медоносна пчела

50. ЗГ „Нови перцепции“ - Битола
51. ЗГ ЛЪУБЕЗНОСТ
52. ЗГ Мировна акција
53. Зг Надеж - Норе од Македонска Каменица.
54. Зг Нектар -Гевгелија
55. ЗГ Центар за промоција на земјоделски практики и одржлив рурален развој
56. ЗГ „Центар за климатски промени“-Гевгелија
57. ЗДРУЖЕНИЕ „УНУВЕРЗИТЕТ ТРЕТО ДОБА“ - СКОПЈЕ
58. Здружение „ЗУГ,, Валандово
59. Здружение Амброзија
60. Здружение ВРЕДИТ ДА СИ ОД КИЧЕВО
61. Здружение Глобал Битола
62. Здружение ЕПИЛЕПСИЈА МАКЕДОНИЈА
63. Здружение за акција против насилство и трговија со луѓе Отворена Porta
64. Здружение за афирмација на воздухопловството АК Скопје
65. Здружение за граѓанска иницијатива „Хоризонти“-село Злетово, Пробиштип
66. Здружение за граѓански активизам и поттикнување на општествена одговорност ХОРИЗОН ЦИВИТАС СКОПЈЕ
67. Здружение за давање услуги на лица со попреченост ХАНДИМАК - Тетово
68. Здружение за екологија и заштита на животна средина ЕКО ТИМ ИСТОК
69. Здружение за екологија и унапредување на културата и спортот Зеукстритон
70. Здружение за заштита и едукација на деца и млади роми Прогрес Скопје
71. Здружение за заштита и унапредување на животната средина ЕКО-ПРЕСПА 2018 Ресен
72. Здружение за заштита на животни и животна средина Шепати Ентузијастички Скопје
73. Здружение за заштита при работа на општина Битола
74. Здружение за значењето на еколошкото образование во осовременување на образованиот процес
75. Здружение за културни иницијативи и меѓународна соработка КАНТАКУЗИНА Конче
76. Здружение за културна соработка Интеркултура
77. Здружение за локален и рурален развој
78. Здружение за медиумска писменост Планет-М
79. Здружение за ментално здравје Асоцијација Мисла Скопје
80. Здружение за мултикултура „Заеднички визији“
81. Здружение за мултикултурна интеграција Инклузија
82. Здружение за негување на културното наследство ДЕЈЧЕ Тетово
83. Здружение за независни граѓански иницијативи ИНТЕЛЕКТ АКЦИЈА
84. Здружение за одржлив развој Милиеуконтакт Македонија
85. Здружение за одржлив развој СФЕРА Интернешнал
86. Здружение за планински спортови, туризам и млади Патфајндерс
87. Здружение за поддршка на идентификувани и потенцијални ранливи групи ЖРТВА Скопје
88. Здружение за поддршка на луѓето што живеат со ХИВ - ЗАЕДНО ПОСИЛНИ Скопје
89. Здружение за поддршка на семејства, поединци и групи СРЕЌЕН ЖИВОТ -Тетово
90. Здружение за правна едукација и транспарентност СТАНИЦА П.Е.Т. Прилеп
91. Здружение за регионален развој Балкан Економик Форум
92. Здружение за рурален развој Локална Акциона Група АГРО ЛИДЕР
93. Здружение за социален развој “Ортус Арб”
94. Здружение за уметност, култура и заштита на културно наследство Ризница, Куманово
95. Здружение за унапредување и заштита на правата на работниците Достоинствен Работник
96. Здружение за хумано домување Хабитат Македонија
97. Здружение Избор Струмица
98. Здружение ИЗВОР Кратово

99. Здружение Иницијатива на невработени интелектуалци
100. Здружение Интерактивна мрежа за образование и ресурси - ИМОр, Битола
101. Здружение Козјачија во срцето
102. Здружение КОСМОПОЛИТАН - Центар за едукација, култура и спорт
103. Здружение КУД „Гоце Делчев“ Делчево
104. Здружение Македонски Егеј
105. Здружение на афирмација на школувањето, уметноста, науката и демократијата за културно издигнување на човекот
106. Здружение на бизнис жени
107. Здружение на граѓани за поддршка, промоција и развој на филмот, филмска култура и филмско образование КИНО БАЛКАН Скопје
108. Здружение на граѓани „НЕКСУС Граѓански концепт“, Скопје
109. Здружение на граѓани Доверба-Куманово
110. Здружение на граѓани Ековита
111. Здружение на граѓани за мотивација и развој на комуникации Дијалог, Скопје, Р.С.Македонија
112. Здружение на граѓани за социјален и економски развој ИН ВИВО Скопје
113. ЗДРУЖЕНИЕ НА ГРАЃАНИ ЛЕГИС Скопје
114. Здружение на граѓани РОМАНО ХАНГО Скопје
115. Здружение на граѓани Тркало на прогресот
116. Здружение на економски новинари
117. Здружение на жени „Агропаланчанка“
118. Здружение на жени „Интегра“
119. Здружение на жени менаџери Елит
120. Здружение на земјоделци Агро Маџо
121. Здружение на Јавни Службеници на Северна Македонија
122. Здружение на Лезбејки, Геј, Бисексуалци/ки и Трансексуалци/ки ЛГБТ Јунајтед Тетово
123. Здружение на лешникари Еко Лешник, с. Драслајца, Струга
124. Здружение на новинарите на Македонија
125. Здружение на овоштарите БЛАГОЈ А. КОТЛАРОВСКИ Ресен
126. Здружение на одгледувачи на домашна автохтона раса на овци Праменка Овчеполка Скопје
127. Здружение на одгледувачи на пчели „Пчела“ Пробиштип
128. ЗДРУЖЕНИЕ НА ПИСАТЕЛИ ТИКВЕШКИ ЦВЕТОВИ Кавадарци
129. Здружение на ракотворци ХЕНДМЕЈД АРТ Пробиштип
130. Здружение на родители на деца со посебни потреби „Тајните на моето срце“- Охрид
131. Здружение на роми „Авена“
132. Здружение на Ромите Черенџа Штип
133. Здружение на Самохрани Родители Скопје
134. Здружение на слепи лица на град Штип
135. Здружение на социјални работници на град Скопје
136. Здружение на социјални работници на Македонија - Скопје
137. Здружение НАТУРА МК
138. Здружение Национален ромски центар (НРЦ)
139. Здружение Организација на жените на општина Свети Николе
140. Здружение Праведни и професионални Скопје
141. Здружение Призма - Центар за општествени истражувања и развој
142. Здружение РЕКА с.Нежилово Кратово
143. Здружение Центар за истражувања и анализи НОВУС Струмица
144. Здружение ЦЕНТАР ЗА РУРАЛЕН РАЗВОЈ - ЈИЕ Струга
145. Здружение Центар за човекови права и разрешување конфликти
146. Здружение-Балкански Институт за Регионална Соработка (БИРС)
147. Здружение на производители на органска храна „Биовита“- Кавадарци
148. ЗЕ КОТОК

149. ЗЛТИ Мобилност Струмица
150. ЗПБС "БЕДЕМ" - Радовиш
151. ЗПГЦ -ХОРТИ ЕКО
152. ЗРР ЛАГ ПРЕСПА РЕСЕН
153. Иванов Школа за Лидери - Алумни Асоцијација (ИСЛАА)
154. Извиднички одред „АРМОНИЈА ВИН“ Винаца
155. Иницијатива за граѓански интеграции ИГИ Гостивар
156. Институт за демократија Социетас Цивилис Скопје
157. Институт за добро управување и евроатлантски перспективи
158. Институт за европска политика - Скопје
159. Институт за истражување на општествениот развој РЕСИС
160. Институт за наука, уметност, култура и спорт ИНУКС
161. Институт за развој на електронски комуникации ИНРЕКОМ Скопје
162. Интер Алиа
163. ИНТЕРНАЦИОНАЛЕН ЦЕНТАР ЗА ЕМОЦИОНАЛНА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА (ИЦЕИ) ОХРИД
164. ИПА Македонија
165. ИРЗ Тетово
166. Каприкорн2010 Струга
167. Кластерско здружение “Еснафи - Пај “
168. Клуб за Планинарски Спортски Азот
169. Коалиција „Сите за правично судење“
170. Коалиција Маргини
171. Коалиција на млдински организации СЕГА
172. Кризен Центар „Надеж“
173. Културен истражувачко-документациски центар за Мариово, „Калеш Анѓа“, с. Крушевица, Прилеп
174. ЛАГ Скардус
175. Локомотива- Центар за нови иницијативи во уметноста и културата
176. Љубители на животни Струмица
177. МАКД - Македонска Асоцијација за квалитет во настава по странски јазици
178. Македонија 2025
179. Македонска асоцијација за човеќи ресурси (МАЧР)
180. Македонска асоцијација на земјоделските задруги
181. Македонски институт за медиуми
182. Македонски центар за меѓународна соработка
183. Македонски центар ИТИ/ПРОДУКЦИЈА
184. Македонско - хрватско друштво Тетово
185. Македонско грбословно друштво
186. Македонско здружение за заштита при работа
187. Македонско здружение на медицински уредници
188. Македонско здружение на млади правници (МЗМП) - Скопје
189. Македонско Монтесори Здружение
190. Меѓународно графичко триенале- ИГТ Битола
191. МЕЛЕЕМ Скопје- Здружение за развој на урбана култура и актуелизација на простор
192. Мировна акција/Aksioni Paqësor
193. Младински Клуб - Штип
194. Младински културен центар - Битола
195. Младински образовен форум - Скопје
196. Младински Сојуз - Крушево
197. Мрежа за земјоделски задруги
198. Мултиетничка организација за интернационални култури Мозаик- Меик Скопје
199. Национален совет за родова рамноправност (НСРР)

200. Национална асоцијација КОРД Скопје
201. Национално здружение за помош и поддршка на лица со мултипла склероза - Национално здружение за МС
202. Национално здружение за промоција на правото на заштита на личните податоци ПРАЈВАСИ Скопје
203. НВО Еко-Живот РЕЦ Кавадарци
204. НВО Канабис Институт Пелагонија, Прилеп
205. НВО КХАМ Делчево
206. НВО. Етно центар Балканика
207. Неформална граѓанска иницијатива Охрид СОС
208. Нов Мост - Прилеп
209. Новинари за човекови права
210. Опсерваторија за социјално претприемништво
211. Општински совет за безбедност на сообраќајот на патиштата Кавадарци
212. Организација за правда, еднаквост и независно новинарство ОПЕНН - Штип
213. Организација на жени од Струмица
214. Организација на жените на општина Лозово
215. Организација на потрошувачите на Македонија
216. ОРМ „БЕЛА КУЛА“-КИЧЕВО
217. Отворена Порта
218. Планинарски клуб „Аргентус моунт“ Тетово
219. Подготвеност за Европа
220. Полио Плус
221. Помош за хендикепирани и сиромашни
222. Прва детска амбасада во светот МЕЃАШИ - Република Македонија
223. Регионален центар за одржлив развој Кратово
224. Регионално географско друштво ГЕОСФЕРА - Битола
225. Ресурсен центар на родители на деца со посебни потреби
226. РОЖМ ДАЈА Куманово
227. Ромска асоцијација за еднакви права Рота Штип
228. Ромска Асоцијација за жени и млади Лулуди
229. Ромски културен и едукативен центар ТЕРНИПЕ МК Делчево
230. Ромско-Турско здружение ХАЈАТ НВО Струмица
231. Рурален земјоделски центар, Прилеп
232. Рурална Коалиција
233. РЦС „Спектар“ Крива Паланка
234. СВАМ - СПА и Велнес асоцијација на Македонија
235. Секогаш Соживот
236. СИГМА СТАТ Скопје
237. Симбиоза Линкести Битола
238. Совет за етика во медиумите на Македонија (СЕММ)
239. Сојуз за младинска работа
240. Сојуз на специјални едукатори и рехабилитатори на Република Северна Македонија
241. СПАСИТЕЛ
242. Српски културно-информативен центар СПОНА Скопје
243. Транспаренси Интернешнл-Македонија
244. Трибина за единство
245. Унија на Еколози „Натура“
246. ФЕНА- Скопје
247. Флагелум, здружение за едукација, еднакви можности, лобирање и застапување на лица со посебни потреби, Скопје
248. Фондација Агро-Центар за Едукација (ФАЦЕ)

249. Фондација за локален развој и развој на информатички технологии - Гевгелија
250. Фондација за развој на локалната заедница Штип
251. Фондација ИНФОРМАТИЧКИ ЦЕНТАР Гостивар
252. Фондација Отворено општество - Македонија
253. Форум-Центар за стратешки истражувања и документација
254. ХДЗРИ-Англунипе
255. ХЕЛП ГОСТИВАР
256. Хелсиншки комитет за човекови права
257. ХО. ИСКРА Скопје
258. ХОПС - Опции за здрав живот Скопје
259. ХРАНА ЗА СИТЕ - БАНКА ЗА ХРАНА МАКЕДОНИЈА
260. Хуманитарно добротворно здружение СВЕТА МАЈКА ТЕРЕЗА - Куманово
261. Хуманитарно и добротворно здружение на Ромите „МЕСЕЧИНА ДЕБАР“ Дебар
262. ЦЕДУЗ - Организација на граѓани за физичко и ментално здравје - Скопје
263. Центар за даночна политика
264. Центар за балканска соработка ЛОЈА
265. Центар за добро владеење и интегритет ХАБ Скопје
266. Центар за Едукација и Иновативно Учење - СТЕМЛаб
267. Центар за едукација и развој-ЦЕД
268. Центар за еколошка демократија ФЛОРОЗОН Скопје
269. Центар за економски анализи - ЦЕА
270. Центар за женски права „Етика“-Гостивар
271. Центар за интеграција на млади МЛАДИНСКИ СОН Струга
272. Центар за информативна и логистичка поддршка на граѓаните НОВ КОНТАКТ Скопје
273. Центар за истражување и креирање политики
274. Центар за климатски промени
275. Центар за култура и културолошки студии Скопје
276. Центар за културна деконтаминација Битола
277. Центар за образовни и развојни иницијативи ИНОВА ЛАБ Битола
278. Центар за одржлив развој АЛКА, Скопје
279. Центар за одржлив развој на заедницата Дебар
280. Центар за развој на медиуми
281. Центар за развој на медиумите на заедниците МЕДИУМ
282. Центар за развој, едукација и советување МАША МАРИЈА Скопје
283. Центар за современа ликовна уметност Прилеп (ЦСЛУ-Прилеп)
284. Центар за толеранција и доживотно учење Скопје (поранешен Центар за меѓуетничка толеранција и бегалци)
285. Центар за управување со знаење
286. Центар за управување со промени и подобрување на животни стандарди-МИСИО Скопје
287. Центар за управување со промени ЦУП
288. Центар на активни граѓани АКТИВО
289. ЦИА НОВУС Струмица
290. ЦИВИЛ - Центар за слобода
291. ЦНГИ Кратово
292. Црвен крст на Република Северна Македонија - Општинска организација Црвен крст Кисела Вода
293. Црвен крст на Република Северна Македонија ОО Струмица

